dünyaya bakış

Fiyatı: 2000 TL. *(KDV Dahil)*

- **Daha Fazla Marksizm, Daha Fazla Yaratıcı Çaba/** *N.I.Conde*
- **İdeolojik Tartışma "Tehlikeli" midir?/** *O.Reinhold, E.Eppler*
- **SSCB'de Perestroyka ve Uluslararası Komünist Hareket**
- **2013 Yılı Yeni Bir Sosyal Çığırın Şafağı mı Olacak?/** *R.Clarke*
- **Türkiye Demokrasisi Yargılanıyor/** *G.V.Houten*

OCAK 1989 **9**

dünyaya bakış

Aylık Sosyalist Çeviri Dergisi

Dünyaya Bakış, Aylık Sosyalist Çeviri Dergi
Sahibi: Haziran Basım Yayın ve Ticaret A.Ş. adına Şefik Çalık ☐ **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** Zeki Demirhisar ☐ **Yönetim Yeri:** Piyerloti Cad. Dostluk Yurdu Sok. No. 8 Selimbey İş Hanı, K.2 Çemberlitaş-İstanbul ☐ **Dizgi:** EKOL/Basın Yayın Tanıtım ☐ **Kapak Baskı:** Kent Basımevi ☐ **İç Baskı:** Anıl Ofset ☐ **Dağıtım:** Yaygın Dağıtım Ltd. Şti. Molla Fenari Sok. No: 5 Tel: 513 77 10 Cağaloğlu-İstanbul
Abone Koşulları: (Yurtiçi) 6 aylık 10.000 TL., 1 yıllık 20.000 TL.; (Yurtdışı) 6 aylık 20 DM, 1 Yıllık 40 DM
Hesap No: 2933 Yapı ve Kredi Bankası, Çemberlitaş Şubesi-İstanbul
Döviz Hesap No: 30100/30498 TC. Ziraat Bankası Çemberlitaş Şubesi-İstanbul

İÇİNDEKİLER

DAHA FAZLA MARKSİZM, DAHA FAZLA YARATICI ÇABA

Narciso Isa Conde
Dominik Komünist Partisi Genel Sekreteri

Komünist basın yakın geçmişte hareketimizin başarıları üzerine daha çok yazı ve haber yayınlarken, başarısızlıklarla ilgili daha az yazıyordu. Böylece, tam da doğru olmayan bir tablo yaratıyor ve insanların giderek görmeye alıştıkları bir serap oluşturuyordu.

Bu, kafadan yaratılmış parlak geçmişin yanında başarısızlıklarımız ve aksaklıklarımız yalnızca geçici ve önemsiz şeyler gibi göründüler. Bir partinin başarısızlıklarının, öbürünün reformistliğinin, bir üçüncüsünün sekterliğinin ya da insiyatifi elden kaçırmasının, çoğunu hareketsizliğe sürükleyen dogmatizmin, bazı anlarda iktidarı ele geçirme konusundaki yetersiz ve eksik yaklaşımların, diğerlerinde ise bu konunun kötüye kullanılmasının eleştirel analizleri yapılmadı.

Mücadele, ne de olsa, kendi içindeki zafer ve yenilgi mantığıyla mücadeledir. Bugünlerde ise tersine, karşılaştığımız zorluklar hakkında, gelişmemizi engellemiş olan ve hala da engelleyen ve insanların özgürlük sürecini kısıtlayan her şey hakkında çok daha fazla şey yazıyoruz. Olumlu ile olumsuz hakkındaki değerlendirmelerimiz yer değiştirdi.

Yenilenme Eğilimi Hız Kazanıyor

Elbette, düşüncelerimizi yenileme ihtiyacımız bugün ortaya çıkmadı; bu yönde geçmişte de çaba gösteriliyordu ama bu çabalar her zaman doğru değillerdi.

İşte o zamanlar yanıtlamaya hazır olmadığımız son derece önemli bazı sorunlar: Kapitalist ekonomideki yapısal bunalım; Üçüncü Dünya ülkelerinin büyüyen dış borç-

ları; bu ülkelerin çoğunda nesnel koşulların devrimci bir değişim için olgunlaşması ve öznel etmenin geride kalması; bir öncünün oluşabilmesi için birleşmeye duyulan ihtiyaç; yıllanmış şemaların tasfiye edilmesi, Nikaragua ya da Küba'dakiler gibi olağandışı süreçlerin ortaya çıkması ve hareketimizin kendi eşitsiz gelişimi sürecinde yoğunlaşan ayrışmalar; emperyalizme bağımlı ülkelerde giderek büyüyen bunalımlar; yeni sosyal hareketlerin (kadınlar, dini hareketler, ekolojik hareketler, mezhepler, gençlik, vb.) artan gücü; hareketimizin ve partilerimizin durgunluğu ve aksaklıklar göstermesi; bazı sosyalist ülkelerdeki büyüme hızlarında düşüş... Ve bütün bunların 1970'lerin ve 80'lerin başlangıç yıllarının giderek keskinleşen uluslararası gerginlik ortamında yaşanması...

Olayların en şiddetlendiği anlarda orada olmak, yeni olan şeylere zamanında tepki göstermek, devrimci görevimizi yerine getirmede ustalaşma istek ve dürtülerinin bizleri hiç bir zaman terketmediğini söylemek elbette abartma olmayacaktır. Ancak, ülke içindeki politik mücadelenin karmaşıklığı ve günlük işlerin sık sık tüm diğer işleri gölgeleyecek biçimde yoğunlaşması, hareketimizin kuramsal sorunlarını ele almayı ihmal etmemize neden oldu.

Zaman zaman sorunlarımız karşısında endişelenerek, muhaliflerimizle aramızdaki hiç gevşemeyen ideolojik mücadeleyi izleyen kamuoyunun gözleri önünde, kirli bezlerimizi yıkamamaya özen gösterdik. *Bunun sonucunda politik sorunlar el üstünde tutulurken, kuramın önemi asgariye indirildi.*

Ancak, yaşam bize, başarısızlıklarımızın ve yetersizliklerimizin çarpıtılmış biçimde burjuva propagandası yoluyla kamuoyuna ulaşması yerine, bizlerin bunları geniş ölçüde kamuoyuna anlatmamız gerektiğini gösterdi. Bugün, her açıdan daha yararlı olacağı için, kendi kendimize sansür uygulamaktan vazgeçtik ve kadrolarımızı ve yayınlarımızı özeleştiriye açtık. Böylece, yoğun biçimde, dört dörtlük bir uluslararası deneyim alışverişi başladı.

Şu değişiklikler hem kabul görmeli, hem de derinleştirilmelidir: *Sağlıklı bir polemik ve cesur araştırmaların yapıldığı bir ortam oluşturmak için; geleceği programlamaktan ve sosyal demokratçılığa, liberalizme ya da başka tür bir reformizme veya dogmatizme kayacak sapmalardan uzak durmak için her şey yapılmalıdır.*

Bu bağlamda şimdi, devrimci kuram ile pratik arasındaki ilişkilerdeki gerçek durumu ele almanın tam zamanı olduğunu düşünüyorum. Bana öyle görünüyor ki, bunların arasındaki ilişki diyalektik değil, mekanik bir biçimde işliyor. Bunu nasıl gözleyebiliriz? Bu durum, herşeyden önce, dünyadaki son gelişmelerin, bunların aralarındaki bağlantıların ve dünyanın değişik bölgelerinde gözlenen özgül biçimlerinin derinlemesine değerlendirilmesindeki büyük aksamada ortaya çıkıyor.

Kendimize şu soruyu yöneltelim: Kuramsal çalışmalarımızın kapsamı ve yoğunluğu, var olan gerçekliklerle ve başlangıç halindeki tarihsel perspektiflerle ne ölçüde uyum içindedir? *Bu soru kesinlikle karşımıza çıkmaktadır ve yanıtlanması kolay da değildir:* Hızla değişen, eski ve yeni çelişkilerle aşırı derecede dolu olan bir dünyada yaşıyoruz. Bütün karmaşıklığı içinde, marksist yaklaşım hala yetersizdir.

Daha da ötesi, marksist kuramın ve pratiğin karşılıklı olarak zenginleşmesi şimdi artık, hareketimizin çeşitlilik kazanmış ulusal ögelerinin son derece değişik koşullarda çalışmalarıyla, çoğu zaman birbirinden farklı ve özgül sorunlarla karşı karşı-

ya gelmeleriyle ve doğal olarak, kimi zaman birbirine uymayan değişik görevleri öne koymalarıyla potansiyel olarak garanti altına alınıyor.

Ancak bu potansiyel, tektaraflılık ve tikelcilik nedeniyle zayıflıyor. Bu durum ise, Avrupa'daki komünist hareket ile Üçüncü Dünya'nın devrimci güçleri arasında gereksiz bir gerginlik, yanlış anlamalar; barış ile devrimci hareket arasında zararlı bir karşıtlık, bazen iktidarda olan partiler ile iktidar mücadelesi verenler arasındaki gerginlikler; sosyalist ülkeler arasındaki çelişmeler; Üçüncü Dünya ile sosyalizmi ayıran eğilimler ve dünya çapında bir bütün olarak verilmesi gereken savaşımın küçümsenmesi gibi sonuçlar doğuruyor.

Doğal olarak, araştırmalarımızı koordine etme yeteneğimize ilişkin, çeşitli sorunların incelenmesinde birbirimizi karşılıklı olarak yoldaşça bilgilendirmemizin ölçüsüne ilişkin ve kuramsal çalışmalardaki ilgi ve işbirliğimize ilişkin sorular ortaya çıkıyor. Başka bir deyişle, teorideki gelişmelerimiz, bilimsel gelişmenin çağdaş atılımlarını ve ülkelerimiz dışında, emperyalizmin merkezlerinde ve dünyanın diğer bölgelerinde yaşayan değişimleri global olarak kapsayabiliyor mu?

Kapsamadığı açıktır. Dogmatizm hala güçlüdür. Reformizm de, ister eski biçiminde olsun, isterse alışılagelmemiş bir biçimde olsun hala güçlüdür. Gelişmiş ülkelerde geri kalmış ülkelere yaklaşımda büyük bir tekdüzelik vardır. Che Guevara gibi yaratıcı önderlerin yaptıkları büyük katkılara rağmen, marksizmden kaynaklanan ve azgelişmiş dünyanın gerçekleri ve devrimci gereksinim ile iç içe geçen anlayışların üretilmesi için yapılması gereken daha çok şey var.

Dogmatizmin Üstesinden Gelmek

Hareket içindeki partilerin her biri kesinlikle bağımsızdır ama bu durum her birine özel bir sorumluluk yükler. Asıl mesele, kuramsal çalışmaları yürütürken hayallere kapılmamak ve eski dogmatik yaklaşımlardan ve anlayışlardan kurtulmaktır. Ne de olsa, şu ya da bu sorunu çözme ihtiyacı bizleri, birbirlerine sıkıca örülmüş marksist önermelerin karmaşık bütünlüğü içinden bir yada bir kaç önermeye daha fazla önem vererek onları öne çıkarmak zorunda bırakıyor. Bu durumda, gerçekten devrimci, somut bir marksist yaklaşım çerçevesi içinde yaratıcı çaba ile dogmatizm arasındaki çizgiyi aşmamak için ne yapmak gerekecek?

Bu soruna başka bir açıdan bakalım: Gerçeğin mihenk taşının deneyim olduğu bilinir. Ancak, bu yolla ona yaklaşırız ama hiç bir zaman onu tam olarak çözemeyiz. O zaman, kuramsal araştırma yapan bir kişi kendisini kuyruğun ucunda ya da bir tıkanıklık içinde bulmamak için ne yapması gerekir? Bana öyle görünüyor ki, zaman zaman bizler, diyalektik bilgimizin yetersiz kaldığı yerleri, değerlendirmelerimizde ve analizlerimizde dogmatizmin ortaya çıktığı durumları ve politik çıkar ve gereksinimlerin ne ölçüde her şeye üstün geldiğini görmek ya da cesurca kendimize itiraf etmek yeteneğinden yoksun kalıyoruz. Çoğu zaman neden birdenbire kendimizi dogmatizm ağına yakalanmış bulduğumuzu ve dogmatizmin ne gibi yeni maskeler takındığını anlamakta yetersiz kalıyoruz. Sorun şu ki, komünist hareket içinde genellikle dogmatizmi soyut kavramlarla, sosyal ve epistemolojik köklerine inmeden ele alma eğilimi gösteriyoruz. Sanıyorum, stalinizm'in ağır yükü doğal olarak öyle bir durum yarattı ki, bizler uzun yıllar boyunca dogmatizme karşı ardıcıl bir mücadele sürdürebilmeye, ne moral olarak ne de psikolojik olarak hazırlıklıydık. Ha-

la daha, dogmatik olan revizyonist olana göre ehvenişer gibi görülüyor. Çünkü, dogmatiğin hiç olmazsa "mirasa sadık kaldığı" varsayılıyor.

Durum artık değişiyor ve herkese meydan okuyan bu soruları yanıtlamaya duyulan ilgi, SBKP'nin geniş özeleştirel etkinliği ve diğer çeşitli kardeş partilerde oluşan atmosfer tarafından daha da körükleniyor. Bu kardeş partiler arasında, yolunu keskin biçimde değiştiren Arjantin Komünist Partisi de var. Eleştiri ve özeleştirinin öneminin yeniden değerlendirilmesi ayrıca, Küba'da ve yeniden yapılanma süreci içindeki Vietnam'da da hataların düzeltilmesinde açık biçimde ortaya çıkıyor. Aynı şeyler, ülkemizde 1965 Nisan Devrimi'nden önce, devrim sürecinde ve devrimden sonra başlayan partimizin yenilenme çabaları için de geçerlidir ki bu çabalar, iki yıl önce ortaya çıkan yeni durgunluk ögelerinin üstesinden gelebilmek için yeniden başlatılmıştı. 1970'lerin sonunda El Salvador Komünist Partisi kuramsal araştırmalara ve devrimci eyleme yönelik, zamanlaması çok iyi ve örnek bir girişim başlattı. Bütün bunlar değişimlerin öneminin kavrandığının göstergeleridir.

Şimdi komünist hareket, kuramsal çalışmalardaki durgunluk ögelerinin üstesinden gelinmesi, marksizmin yaratıcı ruhunun canlandırılması ve bilimin günlük devrimci pratik ile bütünleştirilmesi için kendini dayatan bilinçli ihtiyacın pek iyi farkındadır. İnanıyorum ki, hareketin gelişiminde şimdiki aşamayı bir öncekinden ayırmayı olanaklı kılan en önemli şey, *devrimci kuramın gelişiminde köklü bir değişiklik yaratmak ve söylediklerimizle yaptıklarımızın birbirine uygunluğunu sağlamak için duyulan şiddetli ihtiyaçtır.*

Bugün artık başkalarının deneyimlerini olduğu gibi kopya etmeyi ve mekanik biçimde alıp uygulamayı reddetmekle, uzun zamandır genel olarak kabul gören bu kuralla yetinemeyiz. Artık, sosyalizme giden yolların çeşitli olduğunu söylemek yeterli değildir. Bu yolların, ana hatları Marks ve Engels tarafından çizilen yeni oluşumun ilk aşamasına özgü varsayım ve kavramlardan ya da şimdiye kadar geçilmiş olan yollardan daha değişik bir içeriğe sahip olacağını söylemek de yeterli değildir. Şimdi, sosyalizme geçiş ile sosyalizmden komünizme geçiş sorunlarına açıklık getirerek, marksizmi zenginleştirmek için halk iktidarı ve halk demokrasisi sorunlarının kuramsal incelenmesinde bir adım daha atılmalıdır.

SSCB'deki glasnost ve perestroyka ve diğer sosyalist ülkelerdeki yenilenme süreçleri, eski yaklaşımlardan kurtulabilmenin pratik olanakları konusunda itici bir güç oluşturuyor. Ama, şimdi, sosyalist kuruculuk pratiğini yeniden düşünmenin "marksizmin bir bunalımı" anlamına gelip gelmediği tartışmalarından, artık halkın yönetime ve karar almaya daha büyük ölçüde katılmasıyla, geçiş süreçlerinin yeni potansiyellerine ve gerçek anlamda insancıl ve sömürüsüz bir toplumun yaratılmasına ilişkin, *yeni bir bakış açısına* ulaşmalıyız.

Bugün bu olanaklar nelerdir? Örneğin Sandinist devrimi ve demokrasiyi nasıl anlamalı ve değerlendirmeliyiz?

Dünya arenasındaki güçler dağılımındaki değişiklikleri, devrimci, antiemperyalist ve derin demokratik alternatifler ortaya koymada edinilen olumlu ve olumsuz deneyimleri nasıl değerlendirmeliyiz?

Bilimsel ve teknik devrimdeki başarılarımızı, sosyal adaleti güçlendirecek ve gelişmemizi hareketlendirecek biçimde nasıl kullanabiliriz?

Bu soruların hiç biri de yararsız değildir. Çünkü yeni düşünceler ve yeni yaklaşımlar, kitleler içindeki çalışmalarımızda bize çok yardımcı olacaktır.

Demokratikleşmenin Devrimci İçeriği

Halen iktidarda olan ya da iktidar mücadelesi veren komünist ve işçi partilerinin kuramsal çalışmalarının eskimiş biçimleri üzerine pek çok tartışma sürüyor ve bunların bazıları oldukça ilginçtir. Bu tür tartışmalara yenilerinin eklenmesi de kaçınılmaz. Ancak, şimdi barışın sağlanması, sosyalizmin yenilenmesi, devrimci süreçlerin geliştirilmesi ve dünya devriminin ilerletilmesi ile ilgili tüm ilerici sosyal hareketlerin gelişimini aksatacak ya da yavaşlatacak herşeyden kurtulmak zamanıdır.

Herşeyden önce, gerçeği yalnızca bizim bildiğimiz gibi düşlerden ve son kertede toplumsal ilerleme ve sosyal adalet konularında tek gerçek görüş üzerinde tekel kurma iddialarından tümüyle kurtulmamız gerektiğine inanıyorum. Aslında, marksizmin "saflığını" iddia edenleri ya da reformizmle kirlenmemiş bir çizginin varlığını savunanları eleştirirken Lenin'in saldırdığı yaklaşım budur.(1)

Bu yaklaşım, bugün bin kat daha geçerli olan bir yaklaşımdır. Tarihin gelişimi gündemimize, insanoğlunun kaderi açısından ve dünyada bir barış ortamı içinde sosyalizme geçiş açısından komünistlerin sorumluluğunun artmasını getirmiştir. Diğer yandan, bağımsızlık hareketlerinin, kapitalizmin merkezleri ile çeperleri arasındaki çok daha keskinleşen çelişkilerden, "düşük yoğunluklu" savaşlara yönelik emperyalist planlara karşı gösterilen direnişlerden ve global sorunların yükünden kaynaklanan yeni özgüllüklerini ve toplumsal direnişlerin yeni biçimlerini kavramak gerekmektedir.

Aynı ölçüde önemli olan bir başka şey de, marksist doktrinin geleneğinde, onu geliştirmeye yarayan araştırmaların, yeni sosyal hareketlerin motoru olan çeşitli güçler tarafından yürütülüyor olmasıdır. Onlar daha şimdiden, sosyal ve politik değişime doğru geniş bir yönelimin parçası haline geldiler bile. Bunların bir bölümü, gelişmelerin ardından sürüklenen bazı marksist-leninist örgütlerin aksine, devrimci doktrini dogmatik bir vahiy gibi görmüyorlar. Daha da ötesi, zaman zaman marksizmi yeniden gözden geçirme zorunluluğu, günümüzün temel sorularına yaratıcı yanıtların bulunması ile de ilgilidir. Bu sorulara yanıt vermek, insanoğlunun devrimci dönüşümlerin hareketli gelişiminin içinden başarıyla geçmesini sağlamak ve devrimcilerin temel görevleri olan; insanoğlunun aşağılanmasının ve ezilmesinin her biçimine köklü biçimde son verilmesini gerçekleştirmek içindir.

Bir kez daha şu soruyla karşı karşıya kalıyoruz: Kurama karşı yaklaşımımızı yeniden nasıl oluşturacağız? Belki de bunun tek yanıtı, "sarsıcı biçimde" olacaktır. Ayrıca, bu yeni oluşum ne rastgele, ne de pratik düzeyde olmalıdır. Kuram, başarıyla uygulandığı takdirde her sorunu bir çırpıda çözmeye yarayan teknik bir araç değildir. Sosyal süreçlerin içinden, ister evrimci olsun, ister -ve özellikle de- devrimci olsun, niteliksel olarak yeni sorunlar doğuyor. Eğer bunlar beceriyle ve zamanında çözülecekse, *partinin teori ve pratik arasındaki bağları açısından kuramsal çalışmalarının yükseltilmesi zorunludur.*

---

(1) V.I.Lenin, **Toplu Yapıtlar**, C.31, s.89

Bu nasıl başarılabilir? Şimdi, doğru hareket çizgisinin ipuçları var gibi görünüyor: Parti içi yaşamın devrimci bir ruhta demokratikleştirilmesi ile, günümüz sosyal fenomenlerine ve akımlarına kuramsal ve politik olarak dikkat etme konusundaki talimatlara öncelik tanıma yerine, marksizmin yaratıcı potansiyelini serbest bırakma olanağına duyulan ihtiyaca öncelik tanımak. Bu ise, insanlarla, kitlelerle bağları güçlendirmeyi gerektiriyor. Bu tür koşulların yaratılması ve bunların gelişmesi niteliksel olarak yeni yaratıcı kadroların ortaya çıkmasını, parti yönetimi ile tabandaki hücreler arasındaki, parti ile yığınlar arasındaki, kuram ile pratik arasındaki işbirliğinin daha uyumlu duruma getirilmesini ve bunların karşılıklı olarak gelişmesi mekanizmasını harekete geçirmesini sağlayabilir.

Devrimci doktrinin ve bilimsel sosyalizmin geleceği ve bir bütün olarak gelişmede yeni politik düşüncenin ustaca kullanılması karşısında, partinin işlevini ve sorumluluğunu şimdi bu bağlamda görüyorum. Aksi durumda, şu anda hız kazanmaya başlayan eğilim zayıflayabilir ve sosyal gelişmenin henüz tam olarak oluşmamış yeni kavramlarının belgiler biçiminde kalıplaşması ve yeni klişelerin oluşması ile sonuçlanabilir.

İnanıyorum ki, 1980'lerin ikinci yarısında komünist hareket içinde ve sempatizanları arasında gelişen özlemler ancak yeni düşüncenin yaygınlaşması ve devrimci özünün zenginleşmesiyle gerçeğe dönüşebilir. Önemli olan şu ki, ben bunu dünya politikasının bir öznesi olarak hareketimizin, yeni toplumsal ufuklara ve tarihsel yaratıcılığa doğru ilerlemesinin bir yolu olarak görüyorum.

Doğru üzerinde tekel kurma dönemi geçmişte kalmıştır. Kuram daha demokratik olmalıdır. Pratikte daha fazla marksizm bulunmalıdır. Daha fazla barış ve yenilenme, daha fazla devrimci ruh olmalıdır!

KİMSENİN KÖLESİ OLMAMAK

Peru ilk kez APRA Partisi'nin(1) yönetiminde bir dönem geçirdi. Şimdi, iktidardaki dördüncü yılı dolarken ortaya çıkan bazı sonuçları değerlendirmek ve gelecek için yapılan planları ele almak için yeterli deneyim yaşanmıştır. Bu bağlamda ***WMR,*** *APRA'nın tanınmış lideri ve Başbakan Armando Villanueva'dan iktidardaki partinin iç ve dış politikasını anlatmasını ve komünistlerle Aprlstler (APRA'lılar-Çev.) arasında işbirliği olasılığı üzerine görüşlerini bildirmesini istedi. Aşağıda, bu sorulara verilen yanıtlardan oluşan yazıyı sunuyoruz.*

Armando Villanueva(*)
Peru Cumhuriyeti Başbakanı

Alan Garcia, 1985'te devlet başkanlığı görevine geldiğinden bu yana hükümetinin temel görevi; Peruluların yaşam düzeyini yükseltmek, olabilecek en kısa zamanda tarım ve sanayi sektörlerini kalkındırmak, Peru'nin dağlık bölgelerinde yaşayan ve geleneksel olarak köy nüfusunun en yoksul kesimi olan toplulukların istemlerini karşılamak oldu. Yalnızca ülkenin güneyinde, "And Trapezi" olarak bilinen bölgede, 2000'den fazla kızılderili topluluğu yaşıyor. Bu topluluklarda İspanyol istilası ve feodalizm koşullarında varlıklarını koruyarak kolektif çalışma biçimlerini sürdürebilmiş milyonlarca köylü ailesi var. Bu insanlar, Peru toplumunun köklerini saldığı gerçek tarihsel temelleri oluşturuyorlar ve şimdiki hükümet için merkezi bir önem taşıyorlar.

Parti'nin programı elbette ki, halk sağlığı, konut ve eğitim sorunlarını ihmal et-

(*) Perulu siyasi lider, devlet adamı ve senatör **Armando Villanueva** 1915'te doğdu. APRA'ya gençliğinde katıldı ve gençlik örgütünü kurdu. Ağustos 1987'ye kadar APRA genel sekreterliği görevinde bulundu, bu yılın Mayıs ayında ise başkanlığa atandı.

(1) Sosyal demokrat eğilimi benimsemiş olan PAP (Peru Aprista Partisi) Amerikan Halklarının Devrimci Bağlaşıklığı (APRA) temelinde kurulmuştu. **(Derginin Notu)**

miyordu, ama ben burada, asıl olarak APRA yönetimi faaliyetlerinin temel unsurlarına değinmek istiyorum. Yönetim, iktidarının ilk iki yılında, yaşam pahalılığı kabaca yüzde 87-90 dolayında arttığı tahmin edilirken, işçilerin ortalama ücretlerini yüzde 200 oranında artırmayı başardı. İnsanların satın alma güçlerinin yükselmesiyle sanayi üretiminde artış oldu ve bu da, doğal olarak, ticaretin canlanmasına yol açtı.

Ancak, sıradan insanların, emekçilerin, yaratıcıların insiyatifini geliştirme ve sanayileşme çabalarımızda karşımıza yüksek faiz oranları engeli çıktı. Bir işçi, bir mühendis ya da bir teknisyen, kredi almak istediği zaman aldığı miktarın yüzde 200'ünü geri ödemek zorunda kalıyordu ve bu da, ekonomik bakımdan çok anlamsız bir şeydi. Bu arada parası olanlar ise, bunu vadeli hesaba yatırarak yüzde 140'lık bir faiz alıp, hiç bir şey yapmadan bu faizle yaşıyorlardı.

Bu nedenle, hükümet, diğer önlemlerin yanı sıra faiz oranlarında büyük bir indirim yaparak, bunları yüzde 8-18'e indirdi ve ekonomik bakımdan en yoksul bölgelerde ve tarımda faizleri tamamen kaldırdı. Benzer nedenlerle, geri kalmış sektörlere de faizsiz kredi olanakları sunuldu.

Bu krediler, kırsal alanlarda gerçekten de inanılmaz sonuçlar doğurdu: Yalnızca iki yıl içinde topluluklarda yaşayan tarım işçilerinin üretkenliği, bağımsızlığın kazanıldığı tarihten bu yana geçen 200 yıl içinde ulaşılan düzeyden daha yüksek bir düzeye ulaştı. Ancak, emekçiler arasından girişimci olanlara kredi sağlama çabalarımıza rağmen, özel bankalar, eski tür faaliyetlere ve borsadaki spekülasyonlara ilgi göstermeyi sürdürdüler. Kredilerin demokratikleştirilmesini sağlamak için adımlar atılmalıydı ve faiz oranlarının düşürülmesindeki amaç da buydu: Hükümet bankaların yavaş yavaş ve ileriye dönük biçimde ulusallaştırılmasını sağlayacak bir projeyi yürürlüğe koydu. "İleriye dönük" dedim, çünkü bu proje, tüm banka sermayesini değil, yalnızca yüzde 70'ini kapsıyor, geriye kalan yüzde 30 ise küçük hisse sahiplerine, yani halka kalıyor.

Bu süreç, Peru'da radyo, televizyon ve basını denetim altında tutan tutucu, emperyalizm yanlısı çevrelerde çok güçlü olmasa da, açık bir direnç yarattı. Bizde tam bir konuşma özgürlüğü olduğundan ve sık sık da aşırı serbestçe kullanıldığından, onların propaganda kampanyaları bazı amaçlarına ulaştı: Perulular mülklerinden ve tasarruflarından yoksun bırakılacaklarına ve banka hesaplarının artık sağlam ellerde olmadığına inandırıldılar. Bu ise kafaların karışmasına yol açtı ve doğal olarak hükümetin, kamuoyundaki o zamana kadar güçlü ve güvenilir olan görüntüsünü bozdu.

Bu süreçlerle birlikte toplumun konut sorununda da iyileşmeler oldu. Peru'da şimdiye kadar, düşük gelirli kişiler için son derece elverişli koşullarda, bu kadar çok sayıda konut hiç bir zaman yapılmamıştı. İnsanlara alt yapısı, duvarları ve çatısı tamamlanmış evler teslim edildi; iç dekorasyonu ise, İnşaat Malzemeleri Bankası'nın yardımlarıyla, kendileri tamamladılar.

Kamu eğitimi, gıda ve yiyecek temini ya da spekülasyona karşı alınan önlemler gibi burada genel hatlarıyla değindiğim şeylerin hiç biri, eğer ülke borçlarını ödemeyi sürdürseydi gerçekleşemezdi. Oldukça basit bir nedenle: Bu tür kapsamlı önlemleri gerçekleştirmek için gerekli paramız olmazdı. Borçlar konusunda APRA'nın yaklaşımı neydi?

İlk olarak, borçlarımızı kabul ettik. İkincisi, borçlarımızı ödemek istediğimizi ye-

niden belirttik, ama aynı zamanda bu borcu yaşamlarımızla ödemeye de hazır olmadığımızı söyledik: Bizler için insanların yaşamı, borcumuzu aşırı yüksek faizleriyle birlikte ödemekten daha önemliydi. Ne de olsa, "ölüler borç ödeyemezler".

Buna bağlı olarak Başkan Garcia, *ihracat gelirlerimizin en fazla yüzde 10'u kadar borç ödeme* kararımızı açıkladı. Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası, Peru için "iflas etmiş" ve "borç vermeye elverişli değil" açıklamalarını yapmakta gecikmedi. Hatta bazı kişiler, hükümetin özel mülkiyete hiç saygısı olmadığı izlenimini yarattılar ki, bu tamamiyle yanlış bir görüştü. Bizim kabul etmediğimiz, özel mülkiyetin işçi sınıfını sömürmek için bir araç olarak kullanılmasıdır. Gerçekten de, işbirliğini ve özyönetimi geliştirmek, belediyelere ve diğer yerel yönetim organlarına daha fazla yetki ve güç vermek ve sermayenin ekonomik gücünün merkezileşmemesi için çok çaba sarfettik.

Merkezileşmeme dediğim zaman, bu, merkezi planlamanın karşıtı bir terim olarak kullanıldığı sosyalist ülkelerde yanlış anlaşılabilir. Peru'da bizler bu terimle, bütün politik ve ekonomik gücünü Lima'da yoğunlaştırmış olan oligarşinin merkeziyetçiliğine karşı yönelmiş olan bir süreci kastediyoruz. Peru'da merkezileşmeme, ulusal zenginliklerin ve işgücü kaynaklarının en yoksul kesimlerin yararına, ülkenin tüm eyaletleri arasında yeniden dağıtımıdır.

Aynı zamanda partinin de başkanı olan Başkan Alan Garcia'nın ve APRA'nın genel stratejik çizgisi son derece açık ve belirgin ilkelere dayanan uygun bir uluslararası politika gerektiriyor: İç politikada Aprizm bir tür sosyalizm anlamına gelirken (Aprizm'in anlamı Avrupalılar için ne kadar belirsizse, sosyalizmin anlamı da Perulular için o kadar belirsizdir) dış politikamızda böyle bir karışıklık yoktur: *Latin Amerika halklarının devrimci bağlaşıklığından ve barıştan yanayız ve nükleer silahlara karşı kesin bir tutum içindeyiz.* Peru Tlatelolco Antlaşmasını(2) imzalayan ülkelerden biridir ve yalnızca yeryüzündeki değil, atmosferdeki ve yeraltındaki nükleer denemelere de karşıdır. Fransa'nın Mururoa Atolü'ndeki denemelerini izleyen Perulular bu tür denemelerden derin endişe duymaktalar. Silahsızlanma ile ilgili olarak, başkanımızın, 28 haziran 1985'te göreve başladığında, bölgenin silahsızlandırılması ve böylece oluşacak kaynağın da Latin Amerika ülkelerinin gelişimi için kullanılması girişimleriyle dikkatleri çektiğini hatırlayalım. Bu konuda daha şimdiden, Şili ve Ekvador Silahlı Kuvvetleri temsilcileri ile görüşmeler yaptık. Bu görüşün gerçekleştirilmesi hala gündemin baş sıralarındadır ama henüz elde somut sonuçlar bulunmuyor.

Silahsızlanma ve nükleer enerjinin askeri amaçlar için kullanılmasına karşı izlediğimiz politika, Mihail Gorbaçov ve Ronald Reagan arasındaki görüşmelerin başlattığı uluslararası çizgiye verdiğimiz sağlam desteğin kanıtıdır. Sovyet politikasına karşı derin bir saygı duyuyoruz ve inanıyoruz ki, ABD, *bu politikanın yalnızca bir sosyal sınıfın ya da sosyoekonomik sistemin değil, tüm dünyanın çıkarına bir politika olduğunun* pekala farkındadır. Gelişmeleri görmekten mutluyuz ve barış girişimleri için büyük başarılar diliyoruz. Bu girişimler dünyaya barış için yepyeni umutlar vermiştir ve şimdi bunları güvence altına almak için çaba gösterilmelidir. Bu konuda, Peru hükümeti son derece somut davranmayı gözetmiştir.

(2) Latin Amerika'da nükleer silahları yasaklayan ve 14 Şubat 1967'de imzalanmış bir antlaşma. **(Derginin Notu)**

Bir başka sorun da, aynı biçimde açık ve kesin görünüyor: Hiç bir ülke emperyalizme karşı kendi başına duramaz ve APRA, Haya de la Torre'nin[3] *Latin Amerika'nın antiemperyalist bütünlüğünün* sağlanması gerekliliği yolundaki görüşlerini her zaman onaylamıştır. O, bu görüşü, Simon Bolivar'dan ve Francisco de Miranda, Jose de San Martin ve daha sonra da Jose Marti gibi bağımsızlık savaşçılarından aldı. APRA'nın kurucusu, bu kişilerin talimatlarını bir araya getirerek toparladı ve günümüzde herhangi bir bütünleşmenin olmasa bile, bu bütünleşmenin kararlı bir savaşçısı oldu.

Antiemperyalist bütünleşmeden ne kastedildiğini açıklamama izin verin. Ne de olsa, Latin Amerikalılar, geçmişte İspanyol yönetiminde, aynı topraklar üzerinde ortak bir dil, din, yönetim ve hükümet altında "bütünleşmişlerdi". Sömürgecilik döneminde de toplumumuz bütünleşmişti ama bu bütünleşme İspanyol Krallığının yararına idi ve ona bağımlıydı. APRA bu nedenle, Latin Amerika'da geleceğin sosyalist toplumunun temelleri için herhangi bir soyut bütünlük değil, antiemperyalist bir bütünlüğü öne koydu. Yapılması gereken ilk iş, yeni bir toplumsal örgütlenmenin temellerini atarken, emperyalizmin de yoldan çekilmesini sağlamaktır. Herhangi bir istilacının köleleri olmak istemiyoruz: "Ekmek ve Özgürlük" ilkesi temelinde kurulmuş yeni bir dünyanın kurucuları olmak istiyoruz. Politikamız gerek bölge, gerekse dünya ölçeğinde bu çizgide olduğuna göre, ana ilkesi de zorunlu olarak halkların kaderlerini özgürce belirleyebilmeleridir.

Bu nedenle, başlangıçtan beri Nikaragua ile tam bir dayanışma içinde olduk ve herhangi bir gücün, başka bir halkın tercih yapma iradesini zincirleme girişimlerinin en azından ahlakdışı olduğunu düşündüğümüzden, Nikaragua'ya destek verdik. Peru'nun Sandinist hükümete verdiği yardımlar da kelimelerle sınırlı değildir. Uluslararası alanda birlikte hareket ettik, onlara petrol verdik ve çok uzun dönemli borç sağladık.

Orta Amerika sorununun çözümüne ilişkin yaklaşımımız da son derece açıktır. Contadora Grubu'nun ortaya çıkışını yalnızca memnuniyetle karşılamakla kalmayıp, Destek Grubu oluşturulması görüşünü de ileri sürdük.

Panama Kanalı'nın uluslararasılaştırılması konusunda da benzer bir ilkeli tutuma sahibiz. Panama hanedan armasındaki belgiye -*Pro mundi beneficio*[4]- uygun olarak Kanal tüm Amerika halkları ve bütün dünya yararına sunulmalıdır. Torrijos-Carter Antlaşmaları[5] içinde yer alan ve diğer devletlerin de fiilen katılabilecekleri anlaşmalardan birinin Kanal Bölgesi'nin tarafsızlığını öngördüğünü ve onun askerden arındırılmış, barışçıl konumunu güvence altına aldığını hatırlayalım. Sonuç olarak, yaklaşık 60 yıl sonra, Haya de la Torre'nin Kanal'ın uluslararasılaştırılması gerekliliği doğrultusundaki görüşleri gerçekleşmiş oluyor.

Nikaragua ile ilgili politikamız doğal olarak Orta ve Latin Amerika'nın tüm diğer cumhuriyetleri için de geçerlidir. İşte bir örnek: Arjantin, Malvin adaları sorunu

---

(3) Victor Raul Haya de la Torre (1895-1979) APRA'nın kurucusu ve Perulu bir siyasi önderdir. **(Derginin Notu)**

(4) Dünyanın çıkarı için. **(Derginin Notu)**

(5) 1977'de, o tarihte Panama'nın ve ABD'nin başkanları tarafından imzalanan ve 31 Aralık 1999 tarihine kadar Kanal'ın işletilmesinde tüm görevlerin Panama'ya devredilmesini sağlayan antlaşmalar. **(Derginin Notu)**

ile ilgili bir tehditle karşı karşıya kaldığı zaman Peru Başkanı, Arjantin ulusuna desteğini dile getirmek üzere Buenos Aires'e gitti. Bu ziyaret başka yararlarının yanı sıra, komplocuların entrikalarını da engellemeye yaradı.

APRA'yı bir bağlaşığı olarak gören Şili halkı ile dayanışmamızı dile getiriyoruz. Özgürlük isteğini desteklemeye hazırız ve Şili'nin bir kez daha, ulusal marşında da belirtildiği gibi "zulme karşı bir barınak" haline gelmesine yardımcı olmak istiyoruz.

Peru, Aparthcid rejimini sürdürmekteki ısrarlarından ötürü Güney Afrika ile tüm ilişkilerini kesmiştir. APRA'nın, 1924'te Haya de la Torre tarafından oluşturulan temel ilkelerinden biri şöyledir: "Dünyanın baskı altındaki tüm halkları, ırkları ve sınıfları ile dayanışma". Bu belitsel ilke temelinde, Güney Afrika'nın ırkayrımı politikasını reddediyoruz.

Apristlerle komünistler doğal olarak, devrimin bazı tarihsel unsurlarına farklı yaklaşımları benimsiyorlar. Proletaryanın tek partisini benimsemiyoruz, çünkü, emperyalizme karşı birleşik cephe mücadelesi verilmesi gerektiğini düşünüyoruz ve bu cephenin ortak çizgisinden olası sapmalar daha sonra gelecektir. Geçmişte, bu tür bir yaklaşım bizlerle komünistler arasına büyük bir mesafe girmesine neden oldu ve başlangıçta görüşmelerimiz, aramızdaki farkların tartışılmasının ötesine gidemedi. Ancak, uluslararası komünist hareket içinde bizim kendi politikamızın temel görevlerinden biri olan barışın içtenlikle arzulandığını gördük. Bunun sonucunda, artık komünistlerle, yalnızca farklılıklarımızı tartışmak için değil, herşeyden önce dünyada barışın ve adaletin sağlanması için ilişkilerimizi geliştirmek üzere masa başına oturuyoruz. Sosyal demokrasi ile çok yakın ilişkilerimiz var ve hem komünistlerin, hem de sosyal demokratların, Latin Amerika'nın kendi toplumsal sorunlarını her ülkenin kendi gerçeklerine uygun olarak çözmesi gerektiği konusunda benzer bir görüşe sahip olduklarını görüyoruz.

Haya de la Torre ile birlikte her zaman şunu söyledik: Kitaplar gerçekliğe uyarlanmalı, tersine, gerçeklik kitapların içinde yer almalıdır. Kendimize rehber olarak, geçen yüzyıldaki Avrupa'nın deneyimlerini almamız gerektiğine inanmıyorum. Rehber olarak şimdiki mücadelenin derslerini almalıyız ve bunları kavramamıza en fazla marksizm yardımcı olabilir. Bu temelde alınacak kararlar doğal olarak Avrupa'daki yaklaşımlardan farklı olacaktır. Aprizmin bu konudaki açık tutumu anlayışla karşılanmıştır ve biz Latin Amerikalılar, bu anlayışın Avrupa'daki sol güçler içindeki her iki ana eğilim tarafından da ciddiye alınmasından mutluluk duyuyoruz.

Üçüncü binyılda tüm dünyada barışın ve adaletin zafere ulaşacağına inanıyorum. İnsanoğlunun daha parlak bir gelecek için yüzyıllardır verdiği mücadelenin ardından, 21.yüzyılın en cüretli umutlarımızın gerçekleştiği bir dönem olacağına eminim. Devrim amacı için acılar çekmiş olan, yaşamlarını feda eden, asgari ihtiyaçlar üzerinde yaşamlarını sürdürmek zorunda kalan kuşaklar "kumu sabanla sürmeye" çalışmıyorlardı. Bu kuşaklar hiç bir zaman unutulmayacaklar, çünkü onların yüzyıllar boyu çektikleri acılar, Peru'da Aprizm dediğimiz sosyalizm yoluyla gerçek selamete -çarmıha gerilmeden- ulaşmak için insanoğlunun ödediği bedeldir.

Derginiz aracılığıyla, Peru Aprista Partisi adına komünistlere kardeşçe selamlarımızı iletmek isterim. Bizler Peru'dan, dünyada adalet, özgürlük ve barış için savaşan tüm halklarla dayanışma içinde olduğumuzu bildiririz.

İDEOLOJİK TARTIŞMA "TEHLİKELİ" MİDİR?

Alman Sosyalist Birlik Partisi (ASBP) Merkez Komitesi Sosyal Bilimler Akademisi ve Sosyal Demokrat Parti (SDP) Temel Değerler Komisyonu tarafından birlikte yazılan ve Ağustos 1987'de aynı anda Bonn'da[1] *ve Berlin'de yayınlanan "İdeolojik Tartışma ve Karşılıklı Güvenlik" başlıklı belge, dünya çapında geniş bir ilgi uyandırdı. Bu politik belgeye gösterilen çeşitli tepkiler bunun, büyük bir öneme sahip, işçi sınıfının çıkarlarını temsil eden temel politik eğilimler, yani bir yanda komünistlerle öteki yanda sosyal demokratlar arasındaki ilişkiler üzerinde kalıcı, iki ülkenin sınırlarını çok aşan bir etki bırakabilecek nitelikte bir olgu olduğunu gösteriyor.*

Haziran 1988'de iki parti tarafından başlatılan girişim uluslararası güvenliğin ancak nükleer çağda yaygınlaşabileceğinin bilincine varılmasından kaynaklandı. Helsinki Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı ile başlayan sürece dayanarak ve Sovyet-ABD INF anlaşmasının ışığında ortaya çıkan tarihsel fırsatın, istisnasız tüm devletlerin güvenliğinin garanti altında olabileceği bir uluslararası düzen oluşturmak için kullanılması gerektiği sonucu çıkarıldı. ASBP ve SDP'nin Orta Avrupa bir güvenlik bölgesi ile ilgili ortak açıklamaları bu hedefe katkıda bulunacaktır. Sorun, her iki tarafı da diğer tarafın beklenmedik bir saldırı başlatmaya niyeti olmadığına ikna edebilecek önlemler bulup ortaya koyabilmektir. Bu yeni belge, ilkinin mantıksal ve pratik olarak devamı niteliğindedir.

ASBP Merkez Komitesi Sosyal Bilimler Akademisi Rektörü ve ASBP MK üyesi Otto Reinhold ile SDP Temel Değerler Komisyonu Başkanı ve SDP yönetim kurulu üyesi Erhard Eppler, aşağıda yer alan yazıda, WMR'nin, "İdeolojik Tartışma ve Karşılıklı Güvenlik" başlıklı belge ve bu belgede yer alan hedeflere ulaşmanın olanakları ile ilgili sorunlarını yanıtladılar.

Komünistlerin ve Sosyal Demokratların Görüşleri

□ ASBP-SDP belgesinin demokratik politik güçler arasındaki diyaloğun gelişimi ile ilgili önemi sizce nedir?

---

(1) **Bak: WMR,** No. 11, 1987 (Ayrıca Bakınız: **Yeni Açılım,** S.1, Mayıs 1988, Türkçe redaksiyonun notu)

E.Eppler: Bu belge, geçen 70 yıl içinde komünistlerle sosyal demokratlar tarafından gerçekleştirilen ilk ortak ilkesel belgedir. İki taraf, aralarındaki uzlaşmaz çelişkileri sıralamakla birlikte bu çelişkilerden daha önemli şeylerin de varolduğunu açık biçimde ifade ettiler ve bunların arasında birinci sırada barış bulunuyor.

Bu biçimde başlayan ilkeli bir diyaloğun kolay kolay kopması olanaksızdır. Diyalog sürecektir ve umarım ki, bu iki partinin yanı sıra, hem doğudan hem de batıdan daha fazla katılan olacaktır.

O.Reinhold: Alman komünistler ile Alman sosyal demokratları 70 yıldan bu yana ilk kez, tartışmasız olarak tarihsel öneme sahip bu belgeyi ortaklaşa hazırlayıp onayladılar.

Bu belgeyi ASBP, diyalog politikasının hem bir sonucu hem de bir unsuru olarak görüyor, yumuşama ve kalıcı barış savaşımında akılcılık ile gerçekçiliği birleştirmek görüşünü savunuyor. Eric Honecker, 1983 baharında Berlin'de yapılan Karl Marks Uluslararası Konferans'ında; politik, felsefi ve dini görüşleri ya da sınıf çıkarları ne olursa olsun bugün barışın güvence altına alınması için bütün güçlerin etkileşiminin gerekli olduğunu özellikle vurguladı.

O zamandan beri partilerimiz arasındaki ilişkiler dinamik olarak ve çeşitli biçimlerde gelişiyor. SDP'nin tutumunun, Sovyetler Birliği'nin barış programının ve ASBP içinde tüm sosyalist topluluğun barış politikalarının pek çok açıdan aynı olmaları bu sürecin temellerini oluşturdu. Her iki parti de şu varsayımlardan hareket ediyorlar: Eğer birbirimize saldırırsak barışı sağlayamayız, barış ancak ortak çabalarla gerçekleşebilir ve her iki Alman devletinin de Orta Avrupa'da özel bir sorumluluğu var. Aynı çıkarlar temelinde, bir dizi ortak girişim başlatıldı: Kimyasal silahlardan arındırılmış bölgeler ve nükleer silahlardan arındırılmış bir koridor oluşturma yolunda öneriler yapıldı. Şimdi, ortak bir grup, özellikle Avrupa için bir askersel doktrin ve konvansiyonel silahları kapsayan silahsızlanma önerileri üzerinde çalışıyor.

Bu bağlamda, karşılıklı olarak ilgilendiğimiz diğer konular üzerine tartışmalar başlattık. Bunların odak noktası toplumsal, ideolojik ve uluslararası sorunların SDP Temel Değerler Komisyonu ile ASBP Merkez Komitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından düzenli olarak incelenmesi oldu. Söz konusu belge bu tartışmalardan doğdu.

□ **Ortak belgede, başka şeylerin yanısıra, şu da söyleniyor: "Eğer ideolojik yarışma devletler arası ilişkileri baltalama ya da zehirleme eğilimleri taşıyan biçimlerde sürdürülürse karşılıklı güvenlik gerçekleştirilemez..." Çelişkinin hangi biçimleri size hoşgörülebilir? Politik tartışma kültürü nasıl geliştirilebilir?**

O.Reinhold: Çözümlenmesi gereken ciddi bir çelişkinin varlığının farkındayız. Bir yandan, komünistlerle sosyal demokratların silahsızlanma ve gerginliklerin yatıştırılması amacıyla işbirliği içine girmeleri kuşku götürmez biçimde zorunludur: Ancak işçi sınıfı hareketinin iki eğilimi arasında, bu işbirliği yoluyla, onun tüm potansiyeli barış çabaları için harekete geçirilebilir.

Öte yandan, konu, birbirinden farklı ve hatta zıt politik ve ideolojik konumlara sahip, temelden ayrı iki partiyi ilgilendiriyor. Barış için ortak çaba göstermek bu farklılıkları ortadan kaldırmayacaktır ya da bunlar üzerine yapılan tartışmalara son vermeyecektir. Her iki parti de böyle bir sonucun kendileri için uygun olmayacağı ve güven ilişkilerini ortadan kaldıracağı görüşündeler. Ancak, taraflardan herbiri öbür

tarafın, tam olarak kendi partneri gibi olmasını beklemeden, kendi konumlarına uygun davranırsa, işbirliği verimli olabilir. Her bir taraf kiminle iş yaptığını bilmelidir.

Buradan, ideolojik tartışmanın özüne ve biçimine ilişkin çıkarılan önemli sonuçlar ve bazı gereklilikler şunlardır:

İlk iş, ortak savaşımın ideolojilerin cepheleştirilmesinden daha önemli olduğunu anlamaktadır. Barış için ortak çalışmaları tehlikeye sokmamalıdır. Görüşümüze göre, ideolojik farklılıklar devletler arası ilişkilere yansımamalıdır.

Eğer karşılıklı güvenlik ilkesinin yaşama geçirilmesi için birlikte çalışıyorsak, silahlanmanın tırmanmasına ya da silahlı çatışmaları gerekçelendirmek için kullanılan ideolojilere karşı da birlikte hareket etmeliyiz. Daha da ötesi, bu amaca hizmet eden antikomünizme karşı birlikte direnmeliyiz.

Son olarak, tartışmalarımız uygar bir biçimde sürdürülmeli ve barış savaşımı içinde ortaklık yaptığımızı ve bu ortaklığın sürmesini istediğimizi hiç bir zaman akıldan çıkarmamalıyız. Bu nedenle ideolojik tartışma kültürüne ilişkin bir dizi temel ilke geliştirmeye çalıştık.

Diyaloğumuz daha şimdiden, birbirimizle ilgili kimi önyargılardan kurtulmamıza yardımcı oldu. Geçmişte, özellikle de soğuk savaş süresinde yaratılan "düşman imajı" yokoluyor. Tüm bunlar karşı tarafa saygı göstermeyi, karşılıklı suçlamalar yerine verimli tartışmalar sürdürmeyi gerektiriyor. Bir taraf, kendisi yapmaya hazırlıklı olmadığı bir şeyi diğer tarafın yapmasını istememelidir. Bu yolda bazı pürüzlere rağmen iyi bir ilerleme kaydettiğimizi düşünüyoruz.

E.Eppler: Belge yalnızca ideolojik çelişkilerin hangi biçimlerde durulacağı ile değil, aynı zamanda bu çelişkilerin kendileriyle de ilgileniyor. Her iki tarafta karşısındakini özü bakımından saldırgan ve dolayısıyla barışık olunamaz olarak gördüğü sürece, karşılıklı güvenlik oluşturulamaz. Eğer bir sistemin kendisi bir barış politikasını sürdüremiyorsa, böyle bir sisteme yönelik bir barış politikası ne sürdürülebilir ne de kalıcılaştırılabilir. Şimdiye kadar olduğu gibi, her iki sistemde, diğer tarafın barış içinde iş yapabilme yeteneğinden yoksun olduğunu düşündüğü sürece, devletler arası ilişkiler, ideolojik sorunlardan uzak tutulmaları gerektiği anlaşılmış olsa bile, sürekli bir tehlike içinde olur. İstesek de istemesek de, politikacılar bu ideolojilerin politik etkinliklerini ve dolayısıyla uluslararası ilişkileri etkilediklerini düşünüyorlar. Eğer her iki taraf da barışı yalnızca kendisinin istediğini, karşı tarafın ise istemediğini düşünürse, her ikisi de ellerindeki silahların yetersiz olacağından emin olacaklar. Bu düşünce, her zaman silahlanma yarışının "motor"larından biri olmuştur.

Ancak ve ancak, her iki taraf da, öbür tarafın barış içinde iş yapabileceğini, diğer tarafın da var olmaya hakkı olduğunu, evrimleşme ve dolayısıyla yeniden biçimlenme yeteneği olduğunu içtenlikle kabul ederse, o zaman karşılıklı güvenliği fildişi kulesindeki idealistlerin bir hayali haline getiren "düşman imajları" da yok edilebilir. Politik tartışma kültürü ancak, karşıtımızı, kendi doğasına aykırı bir barışa yalnızca silahların zorlayabileceği gibi bir inancın yok olmasıyla gerçekleşecektir. Bu nedenlerle, ortak belgede her iki tarafın da diğerinin barış yapma yeteneğini tanıdığının yer alması büyük önem taşıyor.

Avrupa'da 1945'ten bu yana savaşsız yaşamamızın nedeni, yalnızca caydırıcılığın etkili olması değil, her iki sistemin de barış dışındaki tüm diğer çıkarları geride bıra-

kan çıkarları olmasıdır. Daha da basit biçimde ifade edersek, barış içinde yaşadık, çünkü her iki taraf da karşıdan gelebilecek bir saldırı korkusunu taşıdığı için kendisi saldırmak istemedi.

Her iki taraf da birbirleri hakkındaki görüşlerinden güç alarak birbirlerine var olma hakkını tanımazlar ve en azından tarihsel perspektif içinde diğerinin ahlaki açıdan varlığını sürdürmeye hakkı olmadığını düşünürlerse, aralarındaki rekabet yokoluşa doğru giden bir çekişmeye dönüşür ve silahlanma yarışı da bu çekişmenin ekonomik bir aracı halinde sürer. Ama, her sistem arasındaki rekabetin aralarındaki bir ölüm-kalım savaşımı olarak algılanmasına son verildiği zaman, bu rekabetin ne tür kurallar içinde olması gerektiğini tartışmak için bir neden olur. Belgenin tüm bölümleri arasında bu nedenle sıkı sıkıya ilişki vardır: Birbirlerini açıklıyor ve birbirlerini tamamlıyorlar ama bu bağlamın dışına çıkarıldıklarında anlamsızlaşıyorlar.

Eğer, sistemlerarası rekabet, onların kendilerini yenileyebilme yeteneklerini geliştiriyorsa, eğer her iki tarafın da insanlarına hizmet ediyorsa ve eğer bu rekabete hem doğudaki hem de batıdaki vatandaşlar hakemlik edecekse o zaman kuralların oluşturulması zorunlu ve anlamlı olur. Ama henüz bu rekabetin çerçevesi ve hedefleri ile ilgili açık bir düşünce edinmek üzere olduğumuz bir noktadayız. Bunu başarabilirsek, bunların bazılarına daha önce değindiğimiz gibi kurallar oluşturabiliriz.

□ **Belge, diyalogları ve "değişik toplumsal sistemlere sahip devletlerin, ayrıca çeşitli sosyal ve politik güçlerin davranışlarına" yön vermek amacıyla politik tartışma kültürünün ve normlarının ayrıntılı biçimde hazırlanmış bir incelemesini içeriyor. "Düşman imajları"nın ya da korkunç tehditler altında olma duygularının yaratılması yerine karşı tarafın gerçekçi bir analizinin belirleyici olacağı söyleniyor. Bu tür normların uluslararası ortam ve ülkeler arası ilişkiler üzerinde ne tür etkileri olabilir?**

E.Eppler: "Düşman imajları" her zaman durağandır ve tarihsel süreçlerden koparılmıştır. Ama, diğerlerini tarihsel perspektifler içinde değerlendirmeye, onları da bizler gibi sürekli olarak yeni sorunlara çözümler bulmak, dersler çıkarmak ve kendi yöntemlerini gözden geçirmek zorunda olan insanlar olarak görmeye başladığımız andan itibaren "düşman imajı" silikleşmeye başlıyor. Bu durumda kendimizi karşımızdakinin yerine koymak, onun düşündüğü gibi düşünmeye çalışmak ve birbirimizin düşüncelerini gerçekçi biçimde incelemek kolaylaşıyor. Böylece eleştirilerin sayısı azalır ama daha doğru ve ciddi duruma gelir. Benim istediğim, örneğin, Doğu Almanya'daki süreçleri eleştirdiğim zaman, ne dediğini bilmeyen, kendi ölçütlerini başka bir topluma uygulamaya kalkışan bir adam olarak kenara itilmemektir. Önce anlamak sonra hüküm vermek isterim. ASBP'nin de bunu istediği izlenimini edindim. Belki de karşı tarafın eleştirilerini ciddiye alarak üzerinde içtenlikle düşünecek kadar ileri gidebiliriz. Politik tartışma kültüründen böyle bir sonuç çıkması devletler arası ilişkiler üzerinde de olumlu etki bırakacaktır.

O.Reinhold: Belge, bir Federal Almanya'dan bir de Doğu Almanya'dan birer parti tarafından, yani her iki Alman devletinin politik örgütleri tarafından hazırlanmıştı. Bu elbette rastlantı değildir: Tarihin verdiği dersleri her ikimiz de öğrenmek istiyoruz ki Alman topraklarından yalnızca barış doğsun, savaş ise asla olmasın. İki ülkenin ortak sınırlarındaki asker ve silah yığınakları, dünyadaki en büyük yığınaktır. Bu ülkelerin Orta Avrupa'da kalıcı bir barışın sağlanması konusunda bu kadar büyük sorumluluk duymalarının nedeni budur. Yaptıklarının, genel olarak Doğu-Batı

ilişkileri için de açık biçimde önem taşıdığı ortadadır; sonuçta etkinliklerimizin pek çok nedeni var.

Belgemizin öncülleri ve sonuçlarının kuşkusuz uluslararası etkileri vardır. Daha şimdiden kimi ülkelerde yayınlandı ve çeşitli uluslararası forumlarda önemli bir rol oynuyor. Şubat 1988'de, Washington Johns Hopkins Üniversitesi'nde bu belgeye hasredilmiş özel bir konferans yapıldı. Çeşitli yorumcular, belgenin her ne kadar iki Alman parti tarafından oluşturulmuş olsa da, onların sorunlarının çok ötesine gittiğini ve bütün olarak uluslararası ilişkiler için, dünyanın bugünü ve geleceği için geçerli olan sorular ve yanıtlar ortaya koyduğunu vurguladılar.

"İdeolojik Tartışma ve Karşılıklı Güvenlik" başlıklı belgede, bugün barışın hiç bir zaman birbirine karşı değil, yalnızca birlikte çalışarak güvence altına alınabileceğinin belirtildiği tezlerde çeşitli tartışmalardan şu tür sonuçlar çıkarılıyor: Barış ve güvenlik silahların niteliğiyle değil, politikaların niteliğiyle güvence altına alınabilir; gerçek başarılar güç kullanma yöntemleriyle değil, her iki tarafın da meşru güvenlik çıkarlarına saygı gösterilerek kazanılabilir. Herkesin bildiği gibi, bu yaklaşım Sovyetler Birliği, Doğu Almanya ve diğer sosyalist ülkeler tarafından paylaşılmaktadır. Varşova Paktı ülkelerinin politikaları bu önerme üzerine kurulmuştur ve barış programları geniş bir uluslararası destek görmektedir.

Karşılıklı olarak güvenliği sağlamaya tartışmasız ihtiyaç duyulduğu görüşünün başta Avrupa olmak üzere giderek daha fazla taraftar kazandığı sonucuna varmak için birçok neden vardır; ve ASBP-SDP belgesinin bu sürece yaptığı katkılar kuşku götürmez. Ancak, aynı zamanda bu ilkenin yaşama geçirilmesi için büyük bir çaba harcamak da gerekecektir, çünkü hala bu görüşe karşı olan önemli bir muhalefet bulunmaktadır. Kısa bir süre önce ABD'nin Bonn'daki elçisi, bunun ABD hükümeti tarafından kabul edilemeyeceğini açıkladı. Okyanusun diğer tarafında ortak belge üzerine süren tartışmalar, barışı birlikte güvence altına alma görevinin ABD'deki tartışma ve politika oluşturma süreçlerini Avrupa'dakine benzer düzeyde etkilemediğini gösterdi. Bunun nedenleri elbette, tarihsel ve coğrafi nedenlerdir ama sürekli olarak beslenen milliyetçiliğin ve antikomünizmin de derinden derine etkileri var.

Ancak, burada bir çelişki bulunuyor. Bir yandan, önemli bir öneriyi ABD elçisinin açık açık reddetmesi, doğal olarak silahlı çatışmalara göre hesaplarını yapmış olanların çıkarlarına yanıt veriyor. Diğer yandan, Washington, Sovyetler Birliği ile yaptığı INF anlaşmasını sonuçlandırarak ya da Afganistan gibi bölgesel sorunları yatıştırarak karşılıklı güvenlik ilkesine pratikte saygı göstermek zorundadır.

İki partinin hazırladığı belgenin, sosyalist ile kapitalist sistemler arasındaki ilişkilerle -rekabet ve çekişme- ilgili olarak ortaya koyduğu sonuçlar ve önermeler, çok sayıdaki tartışmada giderek büyüyen bir rol oynayacaklar.

Açık ki, iki sistemin ancak ortak çabalarla çözebilecekleri ve insanlığın varlığı için yaşamsal öneme sahip sorunlar giderek daha sık ortaya çıkacaktır. Barışın güvence altına alınmasının yanı sıra, ekolojik dengeyi korumak, azgelişmişliğin üstesinden gelebilmek, bilim ve teknolojide işbirliğini geliştirmek, bölgesel bunalımları ve çatışmaları yatıştırmak gibi çeşitli sorunlar var. Ayrıca açıktır ki, iki sistem arasında çelişkiler sürmektedir ve bunların çözümlenmesi gerekir. Ancak, bir sistemin diğerinin beklentilerine uygun olarak değişmesi, bu tür çelişkilerin giderilmesi için

gereken bir önkoşul haline getirilemez. İşbirliği ve tartışma, gerçeklere ve öncelikle iç koşullara ve ihtiyaçlara göre belirlenen daha da başka gelişmelere uygun olarak sürmelidir. Birbirinin sosyal olgularını eleştirme hakkı elbette ki engellenemez. Biz marksist-leninistler kapitalist sistemle hiç bir zaman dost olmayacağız ve emekçilerin koşulları, uluslararası ilişkiler, bu ilişkilerdeki çelişkiler ve hastalıklar üzerindeki olumsuz etkilerini eleştirmeyi sürdüreceğiz. Diğer yandan, sosyalizmi hiç sevmeyen muhaliflerinin de toplumumuzu eleştirmelerini, yalnızca doğal olarak karşılayabiliriz.

Tüm bunlar, ortak evimiz olan Avrupa'nın neye benzemesi gerektiği ve bu düşüncelerin nasıl yaşama geçirilebileceği üzerindeki tartışmaları elbette derinden etkiliyor. Avrupa'da iki farklı toplumsal sistem, sosyalizm ve kapitalizm yan yana yaşıyor. Herşeyden önce, Avrupa çerçevesi içinde, bu sistemlere dahil devletler arasındaki ilişkileri geliştirmenin yollarını bulup tanımlamak bu nedenle önem taşıyor. Çeşitli alanlarda işbirliklerinin engellenmemesi için sorun, çeşitli işbirliği biçimleri saptayıp yaşama geçirmek ve nesnel çelişkileri ve rekabeti dindirebilmenin yollarını bulmaktır.

□ Belgede, "her iki sistem de diğerinin gelişme ve reform yeteneğini kabul etmeli" deniyor ve her iki sistem arasındaki rekabetin bu tür bir değişimi daha da hızlandırabileceği söyleniyor. Toplumsal gelişmenin şimdiki aşamasında sizce temel reform hedefleri nelerdir?

O.Reinhold: Temel yönlendirici ilkelerimiz şunlardır:

Birincisi, ne sosyalizm ne de kapitalizm sabit, değişmez toplumsal sistemlerdir. Her iki sistemde de kendi iç yasalarına uygun olarak dinamik bir gelişme süreci yaşanmaktadır ve bu süreç yüzyılın sonlarında özellikle belirginleşmiştir. Bilimsel-teknik devrim ve teknolojideki büyük değişiklikler üretimle sınırlı değildir ve şu ya da bu biçimde toplumsal yaşamın her unsurunu etkilemektedirler. Doğal olarak, iki sistem arasındaki uzlaşmazlık burada da kendini hissettiriyor. Şimdiye kadar sosyalizm, kendi başına, bilimi ve teknolojiyi tüm emekçilerin iyiliği için toplumsal süreçlere aktarabilme yeteneğini kanıtladı. Sosyalizm için sürekli ve dinamik bir iyileşme başarının garantisidir. Bu nedenle ASBP'nin programındaki önemli sonuçlardan biri, gelişmiş bir sosyalist toplum kurmanın, büyük bir politik, ekonomik, toplumsal, manevi ve kültürel değişim süreci olduğudur.

İkincisi, doğal olarak biz, birbirleriyle sıkıca bağlı süregiden ulusal ve uluslararası gelişmelerden yola çıktık. Barışı güvence altına alma ve nükleer bir felaketi önleme amaçları iki sistem arasındaki çekişmenin yalnızca barışçıl biçimlerde sürmesini gerektiriyor. Barışı güçlendirmek için ekonomik, bilimsel, kültürel ve diğer ilişkilerin genişletilmesi gerekiyor. Bu ilişki, Avrupa'da ortak bir evimizin kurulması için kuşkusuz ki çok önemlidir ama bunlar ülke içi gelişmelere de önemli bir etkide bulunuyorlar.

Sosyalizm için bugün birinci sırada olan şey, çekiciliğini arttırmak için yeni sistemin üstünlüklerini, olanaklarını ve birikimlerini daha iyi ve daha verimli kullanabilmenin koşullarını sağlamaya yönelik reform sürecini sürdürmektir. Bu öncelikle ekonomi için ama aynı zamanda sosyalist demokrasiden entellektüel ve kültürel unsurlara ve yaşam standartlarına kadar toplumsal yaşamın tüm diğer unsurları için de geçerlidir.

Kapitalist sisteme gelince, bize göre onlar için önceliği olan şeyler, askersel-sanayi

kompleksinin ABD'de ve bazı diğer ülkelerdeki diktasını sınırlandırmak; bilimsel ve teknik devrimin başarılarının emekçi insanlara mal olabilmesini sağlamak; azgelişmişliğin üstesinden gelmek ve diğer bir çok sorunu çözmektir.

E.Eppler: İki sistem arasındaki rekabetin birbirlerini yok etmeye değil, birbirlerinin kendilerini yenileyebilme yeteneklerini geliştirmeye yöneltebilmesi belirleyici öneme sahip başta gelen unsurdur. Doğaldır ki, her iki taraf da ülkelerinde ne tür reformların gerektiğini belirlemelidirler. Alman Sosyal Demokrat Parti, bir reform partisidir. Bir sosyal devleti sağlamlaştırmayı başardı ve öncelikle, sanayi toplumumuzun ekolojik yenilenmesini gözeterek onu korumayı ve geliştirmeyi sürdürecektir. Hedefimiz tarımsal ve sanayi üretimini yaşamın doğal kaynaklarını koruyup gözetecek biçimde yenilemektir. Bu hedef, Federal Cumhuriyet'in tarım politikasında enerji ve ulaşım sistemlerinde bir reform yapılmasını gerektirmektedir. Yeniden yapılanmanın bir unsuru olarak ekonominin ekolojik bakımdan yenilenmesi ve çalışma saatlerinin azaltılmasıyla işsizliğe karşı savaşacağız. Bazı Varşova Paktı ülkelerinin sorunları bizimkilere benzerken (çevrenin zarar görmesi sorunu gibi) diğerlerininki oldukça farklı. Büyük olasılıkla onlar için de, komünist partilerin gerçekleştirmek istediği demokratikleşme hangi biçimlerde yaşama geçirilecek, insanlar işbirliğini mükemmelleştirme sürecine nasıl katılabilir ve eleştirileri nasıl ele almak gerekir gibi sorunları çözmek önem taşıyor.

Biz sosyal demokratlar da demokratikleşme hedefimizden oldukça uzaktayız. Demokratikleşmenin sağlayacağı etkili itici güç olmadan ekolojik yenilenme süreci içinde ne üretim biçimi yeniden yapılandırılabilir ne de üretilen malların çeşitliliği sağlanabilir. Bu alanda rekabet, görevleri oldukça farklı olduğu halde her iki ülkenin de işine yarayabilir.

□ ASBP ile SDP şunları yazmışlar: "Hem sosyal demokratlar hem de komünistler Avrupa'nın insancıl mirasına sadık olduklarını açıklarlar ve her ikisi de bu mirası geliştirmenin, emekçilerin çıkarlarını savunmanın, demokrasiyi ve insan haklarını yükseltmenin görevleri olduğuna inanıyorlar." Bu ortak hedeflerin ardından bir işbirliği gerçekleşebilecek mi? Bugün bunu teşvik eden ve engelleyen şeyler nelerdir?

E.Eppler: İki tarafın bu bağlamda aynı kelimeleri kullanırken değişik şeyler kastettikleri gerçeğine gözlerimizi kapamamalıyız. Sosyal demokratlarla komünistler Avrupa'nın insancıl mirası kavramını oldukça farklı yorumluyor olsalar gerek. Marks ve Lenin düşüncelerini geliştirirken elbette ki diğer şeylerin yanı sıra bu mirastan da esinlendiler. Marks, Alman idealizmi olmadan bizim bildiğimiz Marks olamazdı. Avrupa geleneğini kavramamış pek çok kişi için Marks'ın tarihsel diyalektiği Hegel'inkine çok benzer. Ancak, Marks'ın ölümünün üzerinden yüzyıl geçtikten sonra şimdi çoğu Avrupalı, Marks'ın ya da Hegel'in, kendi yöntemleriyle yaptıkları gibi tarihin tek bir paydaya indirgenerek yorumlanacağına ve hatta izleyeceği yolun tahmin edilebileceğine artık inanmıyorlar.

Marksist-leninist'lerin Avrupa mirası olarak algıladıkları şey, büyük ölçüde, Marks aracılığıyla oluştu. Bize göre, bu durum onların bu mirasa yaklaşımlarını daraltıyor ve Avrupa tarihinde damgasını vuran Hıristiyanlık misyonu karşısındaki tutumlarında olduğu gibi, kimi durumlarda da tamamen tıkıyor.

Emekçilerin çıkarlarına gelince, komünistler bu çıkarların karşılanması için üre-

tim araçlarının toplumsallaştırılmasının belirleyici koşul olduğunu savunuyorlar. Sosyal demokratlar ise bu çıkarları, özel ekonominin egemen olduğu toplumlarda karşılamak zorundalar. Devlet denetimindeki ekonomiden sorumlu olan komünistler de birer girişimci gibi davranıyorlar. Dolayısıyla, emekçi insanların çıkarlarıyla ilgili görevlere oldukça farklı yaklaşımlar sözkonusu.

Demokrasi konusundaki görüşlerimizin de farklı olduğu aynı biçimde açıktır. Ama aynı zamanda demokrasi derken, hangi benzer, hatta tümüyle aynı unsurları kastettiğimizi de açıklığa kavuşturmalıyız; eğer rekabet demokratikleşme konusunda olsaydı bu kaçınılmaz olurdu. Son olarak, insan hakları ile ilgili hem benzerlik hem de farklılık noktalarımız var. Açlık içindeki milyonlarca insanla ilgili olarak, yaşama hakkının çiğnendiği konusunda aynı görüşteyiz. Sosyal demokratlarla komünistler, çalışma yaşamındaki sosyal haklar, eğitim ve sosyal güvenlik konularında samimiler. Ancak, Fransız ve Amerikan devrimlerinin mirası olan bireysel haklar konusunda bunu nereye yerleştirecekleri üzerine tartışıyorlar. Sosyal demokratları azarlayanların bu haklarından yoksun bırakılmalarının yanlış bir şey olacağını düşünürdük. Kanada'ya, İsrail'e, Doğu Almanya'ya ya da herhangi bir ülkeye taşınmak ya da göç etmek isteyen herkesin bunu yapabilme olanaklarına sahip olabilmeleri gerektiğini düşünüyoruz.

Komünist ülkelerde, insanların bazı sosyal haklarının, örneğin Batı Almanya'da olduğundan daha fazla saygı gördüğünü kabul ediyoruz, ama biz, hiç bir koşulda bireyin haklarını feda ederek sosyal haklara öncelik vermezdik. Görüşümüze göre, özgürlüğün sınırları ancak özgürlük koşullarında ve onun sayesinde genişletilebilir. Kısıtlamaların özgürlükleri genişleteceği sonucunun çıkarıldığı bir diyalektiğe inanmıyoruz.

O halde, aynı kavramların değişik biçimlerde kullanıldığı alanlarda işbirliği nasıl olacaktır? Belki de, açlığa, işkenceye ya da ırk ayrımına karşı savaşmak gibi aynı görüşte olduğumuz alanlarda birlikte çalışmak daha mantıklı olacaktır. Ama ayrıştığımız zaman, özellikle de kuramın pratiğe yetmediği noktalarda yetersizliklerimizi hatırlayalım. Belki de pratik yerine kuram üzerinde anlaşmaya varmak daha kolaydır. Heryerde kuram pratikten daha hoş görünür.

O.Reinhold: Doğu Almanya'daki komünistler, hümanizm mirasını her zaman ciddiye almışlardır ve sosyalist sistemimizi, tüm Alman tarihinin, özellikle de bir bütün olarak ilerici geleneklerin bir sonucu olarak görmüşlerdir. Bu insancıl mirası korumak için, onu tarihsel bağlamı içinde anlamak ve pratikte, herşeyden önce de ülkenin manevi yaşamında kullanabilmek için çok şey yapılıyor.

Alman işçi sınıfı hareketinin hümanist düşünceleri elbette ki bizlere özellikle yakındır ve geçtiğimiz on yılda öncelikle bu sorunların araştırılmasına önem verildi: Prusya ve Sakson tarihi ile Bismarck üzerine hazırlanan çalışmalardan söz etmek yeterli olacaktır. Martin Luther hiç bir zaman, 1983'te Doğu Almanya'da olduğu kadar onurlandırılmamıştı.

Açıktır ki, insan hakları bugün giderek daha fazla önem kazanıyor. Bu konuda Doğu Almanya'dan sosyal bilimciler ile SDP Temel Değerler Komisyonu tarafından bu yıl bir başka tartışma daha yapılacak. İnsan haklarının kapsamlı biçimde uygulanması dikkatimizin merkezindedir; sosyalizmin özü insanın iyiliğidir. Partimiz, in-

sanın çeşitli haklarının bir bütün olduğu ve bunun özünde de sosyal hakların bulunduğu varsayımından hareket eder.

Hem herhangi bir toplumsal sisteme bağlı olmayan evrensel hakları, hem de büyük ölçüde sınıf çıkarlarıyla ve toplumsal sistemin özellikleriyle belirlenen hakları ele almamız gerektiği anlaşılıyor. Bugün barış, çevre koruması ve diğer global sorunlar için gösterilen çabalarla ilgili olan herşeye özel bir önem gösteriliyor.

Hiç kuşku yok ki, insan hakları sorunu, kapitalist ülkelerdeki tutucu güçler tarafından ortaya atılıyor. Bunun da birinci nedeni, bu yolla sosyalist ülkelerin içişlerine karışma olanağı sağlayarak devletlerarası ilişkilerin gelişiminde kendi koşullarını dayatabileceklerini umuyorlar. Bu güçlerin amacı, kendi ülkelerinde insan haklarının geniş biçimde uygulanmasından çok, sosyalizmle karşı karşıya gelebilmektir. Bu temel bir olumsuz etkendir. Biz kendi açımızdan, insan haklarının, özellikle de sistemlerin sınırlarını aşar nitelikte olanların uygulanması için kapsamlı işbirliği biçimlerinin geliştirilmesi gerektiğine inanıyoruz.

☐ ASBP-SDP belgesinin içeriği ile Kasım 1987, Moskova'da, politik parti ve hareketlerin temsilcilerinin katıldıkları toplantıda öne koyulan görüşler arasında koşutluklar görüyor musunuz?

O.Reinhold: Bu toplantı, tüm dünyada çok farklı politik ve felsefi bakış açılarına sahip güçler arasında, barışın güvence altına alınması ve uluslararası ilişkilerin geliştirilmesi konularına yeni yaklaşımların benimsenmesi isteğinin büyüdüğünü gösteriyor. Elbette ki, barış henüz herşey demek değildir ama barış olmazsa hiç birşey olmayacaktır. Bu toplantı, çeşitli politik güçler arasında, özellikle de komünistler ile sosyal demokratlar arasında işbirliğini sağlamak için bir diyalog politikasına ihtiyaç duyulduğunu açık biçimde ortaya koymuştur.

Moskova toplantısının ruhunun ve hedeflerinin, "İdeolojik Tartışma ve Karşılıklı Güvenlik" başlıklı belgenin ruhu ve hedefleriyle çakışmasından ötürü çok memnunum: Bu bize, belgenin başlamış olan diyaloğa ve dolayısıyla kalıcı barış çabalarına katkıda bulunacağı umudunu veriyor.

E.Eppler: Moskova toplantısında yapılan tüm açıklamaları bilmiyorum, ama bildiğim kadarıyla orada söylenenler ile iki partinin belgesi arasında koşutluklar var.

Bu şaşırtıcı değildir: Hem ASBP hem SDP ortak belgelerinin Sovyet yönetiminden, öncelikle de Genel Sekreter Mihail Gorbaçov'dan esin ve güç aldıklarını kabul ediyorlar. Genel Sekreterin 27. SBKP Kongresi'ndeki konuşması, bizlere, biraraya gelerek barış içinde yanyana yaşama düşüncesini yeniden değerlendirip biçimlendirmek için bu belgeyi yazma cesaretini verdi. Palme Komisyonu'nun bu konseptine Sovyet liderinin olumlu yaklaşımı bizleri, karşılıklı güvenliği gerçekleştirmek için iki sistem ve ideolojileri arasındaki ilişkilerdeki olası değişiklikleri tartışmaya özendirdi.

Neden bu görevi yerine getirecek olanlar Alman komünistleri ile Alman sosyal demokratlarından başka kimse değildi? Aslında, Sovyet yada Çekoslovak komünistleri ile Fransız ya da Danimarka sosyalistleri bu tür bir belgeyi hazırlama işini üstlenebilirlerdi.

İki ülkeden Almanların bu girişimde bulunmalarının çok basit, pratik bir nedeni vardı: Böyle zor bir görevi, ilk kez üstlenmek durumunda olanlar, görevin bir de çe-

virmenler aracılığıyla çalışmak zorunluluğu yüzünden daha da yıldırıcı hale gelmemiş olmasından mutluluk duymalılar. Bizim için işler daha kolaydı, çünkü aynı dili konuşuyorduk. Ancak, bir neden daha var: Batı-Doğu arasındaki ideolojik çelişkiler Avrupa, özellikle de Alman tinsel tarihiyle bağlantılı olduğundan, bu çelişkileri, barışa zarar vermeyecek bir biçimde anlamaya yardımcı olmaları için Almanlara başvurulur; Almanlar saldırgan bir savaş başlatarak Avrupa'nın bölünmesine neden olduklarından, bu bölünmüşlük sorununun şu ya da bu biçimde üstesinden gelmek de onlara düşüyor.

Ancak, tartışmayı, karşılıklı güvenlik konusunda bir Alman-Alman diyaloğunun ideolojik önkoşulları ile sınırlamak belgeyi hazırlayan her iki tarafın da amacı değildi. Bu nedenle şimdi tartışmanın, uluslararası forumlarda gelişmesi gereken yönde ilerleyeceğinden çok memnunum. Dünya güçlerinin karşılıklı güvenliği iyi bir düş yerine bir gerçek haline getirme konusunda doğal olarak özel bir sorumlulukları vardır. Söylenecek ve yapılacak her şey, söylendiği ve yapıldığı zaman ve ancak, her iki dünya gücünün diğerini barış yapabilme yeteneğine sahip gördüğünde evrensel bir güvenlik sistemi kurabileceğiz.

HÜMANİSTLERİN SORUMLULUĞU

Bogdan Suchodolski
PHC Milletvekili, Ulusal Kültür Konseyi Başkanı

Barışın korunması bilim ve kültür gibi evrensel değerlerin yükseltilmesi savaşımlarında aydınların yer alması uzun zaman önce oluşmuş iyi bir gelenektir. O zamanlar değerli aydınlar tarafından başlatılan bu mücadeleye şimdi milyonlar katıldığından, bu gerçeği anımsamak daha da önem kazanmıştır.

Milletler Cemiyeti bir danışmanlık organı olarak Uluslararası Düşünsel İşbirliği Komisyonu'nu 1922 yılında kurdu. Kuruluşun başkanlığını Henri Bergson yapıyordu ve aralarında Marie Sklodowska-Curie ile Albert Einstein'ın da bulunduğu, dünya çapında tanınan 12 ünlü bilim adamı bu kuruluşta yer alıyordu.

İkinci Dünya Savaşı sırasında değişik ülkelerden İngiltere'ye gelen aydınlar, insancıl sorunların üstesinden gelebilmek için uluslararası bir örgüt oluşturma düşüncesini ortaya attılar. UNESCO'yu oluşturan bu anlaşma 1945 Kasım'ında Londra'da imzalandı. Belge şu sözlerle başlar: "Savaş önce insanların bilinçlerinde başladığına göre, barışın savunulması da yine insanların bilinçlerinde oluşturulmalıdır."

UNESCO özel bir tarihsel anda ortaya çıktı. Tarihte yaşanan en korkunç savaşın ve Hiroşima ile Nagazaki trajedilerinin hemen ardından barışın korunmasına ve güçlendirilmesine duyulan gereksinim çok fazlaydı. Sanatçılar ve bilim adamları, kendilerini hiç bir zaman olmadığı kadar çok sorumlu hissediyorlar ve barışın insanların bilinçlerinde aşılanıp güçlendirilebileceğine kesinlikle inandıklarını belirtiyorlardı. Daha o zaman, barışın iki savaş arasında insanların birbirleriyle iyi geçinmeye özen gösterdiği ya da herhangi bir silahlı çatışmanın bulunmadığı bir dönem anlamına gelmediği, ama savaşı genel olarak dışlayan bir arada yaşama biçimi olduğu vurgulanıyordu.(1)

Umut ve beklentiler ortamı içinde barışa yönelik aydın hareketinin *yeni halkaları* ortaya çıktı. Bilinçlerden silinmeyen önemli bir olay da, 1948'de Polonyalılarla

(1) UNESCO'nun, 40 yıllık bir geçmişten sonra, iki kurucu ve koruyucusu olan ABD ve İngiltere'nin ayrılmalarıyla, ciddi sorunlarla karşı karşıya kalması son derece üzücüdür.

Fransızların ortak girişimleri sonucunda gerçekleşen Wroclaw Aydınlar Kongresi'ydi. Herşeyden önce edebiyatın ve diğer sanatların temsil edildiği bu Kongre, antifaşistlerin ve Avrupa solunun bir toplantısıydı. Kongre, dünya halklarını bölme ve tüm dünyayı bir "soğuk savaş" sahnesine çevirme girişimlerine karşı güçlü bir ses yükseltti. İnsan kültürünün evrenselliği ve barışın bölünemezliği görüşünü ortaya koydu; ulusların sosyal sistemleri ne olursa olsun barış ve işbirliği içinde yan yana yaşamak gerektiği düşüncesini geliştirdi. Wroclaw forumuna, aralarında Pablo Picasso, Irene Joliot-Curie, Anna Seghers, Aime Cesaire, Paul Eluard, Jorge Amado, Martin Anderson-Nexo, Ilya Ehrenburg, Jaroslaw Iwaszkiewicz ve Antoni Slonimski gibi kişilerin de bulunduğu 43 değişik ülkeden çok sayıda dünyaca ünlü isim katıldı. UNESCO'nun kurucularından ve ilk başkanı Julian Huxley de kongredeydi.

Toplantının düzenleyicileri katılanlara şu üç soruyu yönelttiler: Yeni bir savaş önlenebilir mi; farklı ekonomik ve sosyal sistemlere sahip ülkeler arasında işbirliği kurulabilir mi; bu işbirliği, ülkelerin birbirlerinin egemenliklerine ve aralarında kültür farklılıklarına saygı göstermeleri için yeterli midir? Bize göre bu sorular hala gündemdedir ve yanıtlar da hala aranmaktadır.

Bugünden farklı olarak, o zamanlar dünya henüz büyük bir yokoluş tehdidiyle karşı karşıya değildi. Bu tehdit elektroniğin gelişmesiyle birlikte, nükleer silahların yığılmasının ve ekolojik felaketlerin sonucunda ortaya çıkmıştı. O zamanlar belgiler, niyetler, çıkışlar ve semboller belki de daha önemliydi. Varşova Aydınlar Kongresi (1986) ise savaş karşıtı hareketin büyük çaplı bir toplumsal olgu haline geldiği, protesto gösterilerinin ve barış dolu bir geleceğin sorunlarına yönelik araştırmaların dünya çapında örgütlendiği ve insanların bu tehlikeyle ilgili olarak duygular ve düşler yerine somut verilerden ve uzmanların çalışmalarından yararlandıkları bir zamanda toplandı.

Komünist olmadığım halde, sosyalist bir ülkeden bir kültür adamı olarak, savaş karşıtı harekette aydınların neden böyle önemli rolü olduğu yolundaki bir soru bana yöneltilebilir. Toplumsal bilince ne tür yeni ve önemli unsurlar aşılıyorlar, barıştan yana kitle hareketlerine ya da diplomatik girişimlere ne tür yeni ve önemli unsurlar getiriyorlar? Bu soruyu soran herkes, sanırım, bu insanların dürtülerinin ve beğenilerinin farklı olduğunun, sanatçıların, bilim adamlarının ve eğitimcilerin, özellikle bugün, kendilerini toplumun dışında ya da üstünde tutamayacaklarının farkındadır. Bunların önlerinde yalnız iki seçenek var: Ya gerici güçlerin arasına katılacaklar ya da gerçekliğin, vicdanın ve ilerlemenin tarafına geçecekler.

Bu sorulara vermeye çalışacağım yanıt, barışın yalnızca antlaşmalar yoluyla garanti altına alınamayacağı görüşüne dayanıyor. Ekonomik, sosyal ve politik alanlardaki gerginliklerin ve çelişkilerin nedenlerini araştırarak, bunları ortadan kaldırmak ve bazı ulusların diğerleri tarafından baskı altında tutulmalarını, insanların bilinçlerinde haklıymış gibi gösteren tehlikeli düşünceleri yok etmek gereklidir.

Kırk yılı aşkın bir süre önce, UNESCO Tüzüğü, haklı olarak, şu açıklamayı yapıyordu: "Yalnızca hükümetlerin politik ve ekonomik düzenlemelerine dayanan bir barış, tüm dünya halklarının hep birlikte, kalıcı biçimde ve içtenlikle yükseltecekleri desteği sağlamış bir barış olmayacaktır; dolayısıyla barış, eğer başarıya ulaşacaksa, insanoğlunun entellektüel ve ahlaksal dayanışması temelinde kurulmalıdır." Böyle bir temel yaratmak, kesin olarak, entellektüellerin çabalarının ve onların sosyopolitik

alanlardaki uzun erimli eylemlerinin özel alanına girer. Diplomatik çabaların hedefi somut anlaşmalar ve uzlaşmalar sağlamak iken, entellektüellerin misyonu *sosyo-ekonomik ve politik gerçekliğin derinliklerinde araştırmalar yaparak, olayların bilgisinden derinlere inip, yaşadığımız süreçleri ve gelişmeleri kavramaktır.*

Bu görev, bir diğer sorunla *yani dünyanın dönüşümünün ve insanoğlunun yeniden doğuşunun bir programını oluşturmak sorunuyla kopmaz biçimde bağlıdır.* Toplumsal gelişme ve insan davranışları genellikle pratik kurallar tarafından yönlendirilirken, bilim ve kültür adamları bizleri evrensel değerlere yönlendirirler; başka bir deyişle, maddi ve toplumsal ilişkileri yeniden düzenlemenin, insanlararası ilişkilerdeki dönüşümlerin ve her insanın yaşamının niteliği ve biçiminin programı olan hümanizm programını oluşturup yayıyorlar. Bu hümanizma tüm uluslar ailesinin isteklerini ifade eder ve değişik kültürler arasındaki diyalog sürecinde oluşmuş ve oluşmakta olan değerleri kendinde toplar.

Bugün dünyada tehlikeli biçimde elele giden iki ayrı süreç var. Bunlardan biri, çelişkilerle ve tehlikelerle dolu olan, global bir uygarlık oluşturma süreci; diğeri ise dünya çapında süren ve uzaya yayılma tehlikesini taşıyan silahlanma yarışı. Dünya silahlanma yarışı için korkunç kaynaklar harcıyor, oysa bunlara başka amaçlar için daha şiddetli bir gereksinim vardır. Açlık, yoksulluk, hastalık ve cehalet bitip tükenmeyen bölgesel çelişkilerle içiçedir. Askersel amaçlar için yok edilen para, ekonomisi, sağlığı, eğitimi ve kültürüyle tüm dünyayı iyileştirecek bir program için kullanılabilir. Aynı biçimde, *bilimi de militarizmin zincirlerinden kurtarmak* ve ona yeniden özgürce araştırma yeteneğini kazandırmak diğer önemli bir hümanist amaçtır. Bilimin şimdiye kadar elit kesim için taşıdığı değer, tüm insanlara mal olabilir. Belki o zaman yalnızca bilim ile çıkarı değil, bilim ile bilgeliği de bütünleştirebileceğiz.

Bu hümanist görev ayrıca, insanlar arasında karşılıklı anlayışın gelişmesi, duyguların ve hayal güçlerinin canlanması için gereken değişik *sanatların* savunulmasını da içeriyor. Şimdi ise sanat, onu bir anlayışsızlık ve hoşgörüsüzlük aracına çeviren fanatizm tarafından tehdit ediliyor ve insanoğlunun ilerlemesi, ticarileşmiş kitle kültürünün sığlığı içinde aksıyor. Dolayısıyla bugün sanat da her tür zincirden, yalıtlanmışlıktan, düşmanlıktan arındırılarak özgürleştirilmelidir.

İnsanoğlu yaratıcılığını yeniden biçimlendirdiği zaman bu, barış dolu, yeni niteliklere sahip bir yaşamın ortaya çıkmasının göstergesi olacaktır; çünkü barış ruhu içinde yapılan eğitimin iki temel hedefi vardır: Barışın korunması ve insanların savaşın ve şiddetin olmadığı bir dünya için yetiştirilmeleri.

Benim görüşüme göre her iki hedef de ulusları efendiler ve köleler halinde bölen, ideolojinin, yenisömürgeci planların ve güç stratejilerinin terkedilmesini gerektiriyor. Bu karşı çıkış her zaman uluslar ve kültürler arasında bir diyalog ile birlikte gitmelidir. Bu diyalog bir tür dünyalılar ailesinin oluşmasını ve çeşitli sanatsal ve felsefi etkinliklerde de görüldüğü gibi, insanların birbirlerine benzerliklerinin kavranmasını sağlayacaktır. Bu yolla, insanoğlunun zekasını ve hayal gücünü geliştirebilir, saldırganlığını yok edebilir ve özünde var olan uyuma giden süreci geliştirebiliriz. *Ne de olsa dünya barışı, korkuyu zayıflatarak iç dünyamızı da etkiliyor ve dünyadaki silahlı çatışmaların yumuşamasını ve yok edilmesini olanaklı kılabilecek biçimde zihinlerimize barış getiriyor.*

Marks, insanda reel ile ideal olanı, şiddet toplumu ile ortaklık topluluğunu karşı

karşıya koyarak, tüm bu insana özgü sorunları ele aldı. Tüm bunlar bizlerin de görevleridir, ancak bunların çözümleri barışın korunmasına bağlıdır. Başka bir deyişle, kültür ve bilim adamlarının, genel olarak aydınların önünde uygarlığın içinde bulunduğu son derece tehlikeli durumun üstesinden gelmek ve güven ortamının temellerini oluşturmak gibi onurlu bir görev duruyor ve bu, söz konusu güven ortamının zayıflamasına neden olan ve kendine güvensizlikle sonuçlanan her şeyin eleştirilmesini de içeriyor. Bugün hala pek çok konuda bölünmüş olan dünyada, aydınların önyargılara ve nefrete karşı, her tür ırkçılığa ve şovenizme karşı, insanların birbirlerini anlamalarını ve görüşmeler yoluyla anlaşmalara varmalarını engelleyen politik kararlara karşı seslerini yükseltmeleri temel önem taşıyor.

Farklı ülkelerin daha aydın çevrelerinin temsilcileri, bilgilerinden, yeteneklerinden ve moral otoritelerinden güç alarak, hükümetlerin, bugün dünyada bir arada yaşamının tek alternatifinin birbirini karşılıklı yok etme olduğu ve sonuç olarak da, uluslararası güvenliğin hiç bir şekilde güç kullanılarak, askersel yollardan sağlanamayacağı bilinci üzerinde temellenmiş politika izlemelerini talep ediyorlar. Dolayısıyla, *tartışmalı sorunların tüm dünyada politik yollardan çözülmesi zorunluluğuna* ve uluslararası yumuşamaya, artan güvene ve işbirliğine duyulan ihtiyacı vurguluyorlar.

Birbuçuk yıl önce Nükleer Silahsız Bir Dünya İçin Moskova Forumu'nda bir araya geldik ve uluslararası durumu sorumluluk duygusuyla teşhis ederek uygarlığın ve dünyadaki yaşamın savunulması için bir eylem programı oluşturmak istedik. Bence şimdi barış savaşımının sorunlarını eskisine göre çok daha derinden ele almalıyız. Örneğin, askersel harcamaların dünya ekonomisi için ağır bir yük oluşturduğu herkes tarafından biliniyor; ancak bu olayın özü yalnızca ekonomik değildir. Silahlanma yarışı bizi yalnızca yıkılmış bir gelecekle tehdit etmiyor; daha bugünden kaynaklarını israf ederek ve evrensel bir umutsuzluk unsuru haline gelerek, insanoğlunu yıkıma sürüklüyor.

Füzelerin büyüsü altından insanların geleceğine karşı duyarsızlaşıyoruz. Bilimsel çalışmalarda yeni olan ve değer taşıyan her şey şimdi askersel amaçlara hizmet ediyor. Binlerce bilim adamı, araştırmalarının bilgilenme yerine şiddete hizmet etmesine izin vererek mesleklerine ihanet ediyorlar. Silah sanayiinde çalışan milyonlarca işçi ne savaş içinde, ne de onun gölgesinde yaşamayı ister. Onlar silah üretmek yerine ev araç gereçleri, tıbbi malzeme ya da enerji araçları üretmeyi tercih ederler; ancak bugün onların emekleri insanların iyiliğine değil, imha edilmeleri amacına yöneliktir. Sonuç olarak silahlanma yarışı, insanlık ailesine ait olma duygusunu sarsıyor. Bunun yanısıra, askersel harcamalar demek, yoksulların ve açların yazgısından sorumlu olmak demektir. Henüz yerleştirilmemiş olan füzeler daha şimdiden milyonlarca insanın yoksulluğu ve ölümünün suçlularıdır; silahların doğrudan değil de, insanları ekmek ya da ilaç alma olanaklarından yoksun bırakarak yol açtıkları çağdaş katliamlardan ötürü suçludurlar.

Son olarak da, silahlanma yarışı insanlığın eviyle -doğa ile- olan birliğini yok ediyor. Hümanizm geleneksel olarak insanı çevresiyle bir bütün olarak görmüştür. Ancak bugün, askersel malzemelerin üretiminde kullanılan çok değerli ve az bulunan hammaddeler boş yere ziyan ediliyor. Tüm dünya ve gökyüzünün ulaşılabilir bütün noktaları deneme alanları olarak, geleceğin çatışmaları ve Yıldız Savaşları için birer savaş alanı olarak görülüyor. Bu ise insanoğlu ile doğa ve evren arasındaki insancıl bağlara büyük zarar veriyor. Nükleer ve kimyasal askeri denemeler toprağın, suyun

ve atmosferin zehirlenmesiyle, doğal çevrenin bozulmasıyla sonuçlanıyor. Biyoloji biliminin başarılarından böylesi canice denemelerde yararlanmak, çağımızın üzücü bir ölçütüdür. Dünyada giderek hız kazanan çevreci hareketler yeryüzündeki kirlenmeyi durdurmak ve şimdiye kadar verilmiş olan zararı giderebilmek için çok çaba harcıyorlar. Bu hareket, günlük yaşamı tehlike içinde ve insani değerlere duyarsız olan uygarlığın giderek daralan kafesine kilitlenen çağdaş insanın ihtiyaçlarını ve isteklerini ifade ediyor.

İnsan ile doğa arasındaki ilişkilerde kuvvet ve egemenlik ideolojilerinin üstesinden gelme zorunluluğu, günümüzde giderek daha fazla ideolojik bir zorunluluk haline geliyor. Bu nedenle, *silahlanmaya bir sınır koyma istemi, insanlık ailesi için duyulan vicdani sorumluluğun ve evrensel hümanizmin önemli geleneklerinin yeniden oluşması için bir ön koşuldur.*

Barış girişimlerini bu açılardan ele aldığımızda, yeni bazı hedefler ortaya çıkıyor. Sorun, insanları barış dolu bir yaşama hazırlamaya yönelik, ileri doğru bir adım atabilmektir. *Barış, özel öneme sahip bir nimettir. İnsanlığa yaraşan, yeniliklerle dolu bir dünyaya ulaşmak amacıyla barış için çabalamaktayız.*

Ancak, doğrudan olmasa da, zengin ve diğer etkilere açık olan gelişmiş bir toplumda, barışçıl koşulların insanları yalnız tüketim üzerinde rahat bir yaşam sürdürmeye, kârın değerden, mülkiyetçiliğin yaratıcılıktan daha üstün tutulduğu bir yaşam sürdürmeye ittiğini yadsımak olanaksızdır. Gelişmiş sanayi toplumlarındaki koşulların etkisiyle tüketicilik modeli gitgide yayılıyor. Oysa, tüketici kültür, ulusal kültürlerin görkemini ve çeşitliliğini baltalıyor, insanları geleneklerinden koparıyor ve onları yaşamın anlamını ve değerlerini anlamaktan alıkoyuyor. Bu sonuncu nokta, insanın varoluşunun barışçıl koşullarda dahi tümüyle değersizleşmesine yol açabilir; bu ise verimsiz ve boş bir yaşama, kahramanların yiğitliklerini göklere çıkaran bir oyun olarak görülen savaşın son verebileceği gibi tehlikeli hayallerin oluşmasına neden olabilir. Kısaca, insanları barış dolu bir yaşam için hazırlarken, yaratıcı potansiyellerinin kapsamlı biçimde gelişmesini sağlayacak koşulların oluşturulması da önemlidir.

Bize göre, kendi iyiliğimiz için yarattığımız uygarlık bize karşı gelişiyor ve insanoğlunun yüceliğinin tek kaynağı olan yaratıcılık ise isteyerek ya da istemeyerek yoketme amacına hizmet ediyor. Yıkıcı güçler, şimdiye kadar çok yararlandığımız, bundan sonra da yararlanmak istediğimiz bilim ve teknolojiyi ele geçiriyorlar. Bilim ve kültür alanında çalışan hümanistler, yaratıcı çalışmayı zincirlerinden kurtarıp kurtaramayacakları gibi karmaşık bir sorunla karşı karşıyalar. Neredeyse yüzyıl önce Ernest Renan(2) şunları yazmıştı: "İnsanoğlunu bilimsel olarak organize edebilmek sosyal bilimlerin en son sözü olacaktır; bu, çok zor ama haklı bir görevdir." Bunun gerçekleştirilmesi insanlığın akıldışı varoluş tarihine son verecektir. Bilim dışında hangi güç bizi bu değerli ve güvenli yola götürebilir? İnsanlık ailesini oluştururken eğer bilime güvenmiyorsak, neye güveneceğiz? Ne de olsa, şimdilik evrende yalnızız.

Bilim ve sanat adamlarının özel sorumlulukları var: İnsanoğlunun en büyük hazinesi olan yaratıcılığı yıkım ve yok ediş amaçlarına kölece hizmet etmekten korumak.

---

(2) **Joseph Ernest Renan** (1823-1892), Fransız filozof, yazar, tarihçi ve Doğu bilimleri uzmanı.

Doğruları ve coşkuyu dünyada yaşayan herkese ulaştırmalıyız, çünkü bilim ve sanat, karşılıklı anlayışın evrenselleşmesi için gereken geniş çaplı diyalogun temellerini oluşturur.

İnsanlar arasında yakın, somut bir iletişim ve birbirlerini anlamaları uygarlığımızın geleceği ile ilgili yanıtları ortaya koyacaktır.

SSCB'DE SİYASİ REFORM HAMLESİ

Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 28 Haziran-1 Temmuz 1988 tarihleri arasında yapılan 19. Konferansı, kilometre taşı niteliğinde bir siyasi olay oldu.

Delegeler, SBKP MK Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov tarafından okunan "27. SBKP Kongre Kararlarının Uygulanmasındaki İlerlemeler ve Perestroyka'yı Yükseltme Görevi" başlıklı raporu ve 12. beş yıllık dönemin (1986-1990) ilk yarısının ana sonuçlarını tartıştılar.

Konferans şu kararları onayladı: "Ülkenin Politik Sisteminin Reformunun Pratik Uygulamaları İle İlgili Bazı Acil Önlemler Üzerine"; "27. SBKP Kongre Kararlarının Uygulanmasındaki İlerlemeler ve Perestroyka'yı Yükseltme Görevi Üzerine"; "Sovyet Toplumunu Demokratikleştirme ve Politik Sistemin Reformu Üzerine"; "Bürokrasiyle Savaşma Üzerine"; "Glastnost Üzerine" ve "Hukuki Reform Üzerine".

*Konferans, değişik ülkelerin siyasi ve kamu çevreleri ile basın örgütlerinin dikkatini çekti. Toplantı binin üzerinde muhabir ve gazeteciyi kapsıyordu; WMR'nin yayın kurulu üyeleri **Rafic Samhoun** (Lübnan Komünist Partisi) ve **Gombozhavyn Orchibat** (Moğolistan Devrimci Halk Partisi) da bunlar arasındaydı. SSCB Bilimler Akademisi Devlet ve Hukuk Enstitüsü Müdürü Akademisyen **Vladimir Kudryavtsev** ile Konferansın Sovyet siyasi sisteminde büyük bir değişiklik yapma kararı üzerine konuştular.*

G. Orchibat: Sovyet siyasi sisteminin SBKP'nin yönlendiriciliğinde getirilen geniş kapsamlı reformunun ardında yatan ana nedenler nelerdir?

V.Kudryavtsev: Temel neden, sosyalist toplumumuzu yenilemek zorunda oluşu-

muzdur. Bu hedef parti tarafından öne kondu ve siyasi sistemin yeniden inşa edilmesi, bütün bu sürecin temel bir unsurudur. Siyasi sistemin reformu ayrıca, ivedi ekonomik, toplumsal ve ideolojik görevlerimizi yerine getirmek için de bir zorunluluk ve vazgeçilmez bir önkoşuldur. Geçtiğimiz üç yıl içindeki deneyimlerimiz tüm bu alanların birbirlerine çok sıkıca bağlı olduklarını açıkça ortaya koydu. SBKP'nin 27. Kongresi tarafından biçimlendirilen perestroyka programı büyük ölçüde ekonomik unsurlara ağırlık verdi. Ama kısa sürede, toplumsal ilişkileri ve politik yaşamı yenilemeden ekonomik mekanizmanın modernleştirilemeyeceği açık biçimde ortaya çıktı.

Bunu yapabilmek için, toplumsal faaliyetleri yeniden tanımlamak, yani "insan faktörü" dediğimiz şeye daha fazla önem vermek zorunludur. İnsan, yaşama koşulları, toplumun yapısı, ürünleri iyileştirmenin yolları ile, kültürel ve manevi ihtiyaçları karşılamak üzerine daha fazla düşünmek gerekir.

Bu sorun SBKP 27. Kongresinde, MK Plenum toplantılarında ve basında gündeme geldiği zaman, parti, sovyetler, hükümet, devlet mekanizmasının, bakanlıkların ve dairelerin üst kademeleri dahil tüm halkın perestroykayı geliştirmeye ve sosyoekonomik gelişmeyi hızlandırmaya katılmaları gerektiği açık biçimde ortaya çıktı. Ancak, tüm insanların bu süreçlere katılımını sağlamak için toplumsal yaşamı geniş biçimde demokratikleştirmek zorunludur ve bu da, doğal olarak siyasi sistemin reformu anlamına gelir. Başka bir deyişle, siyasi sistemin yeniden yapılanması tek başına, yalıtlanmış bir görev değil, süreçler ve etkenler bütününün bir parçasıdır. Aynı anda hem bir hedef, hem de diğer sorunların çözümü için bir anahtardır.

Bir başka koşul daha gözardı edilmemelidir. Durgunluk döneminden miras kalan siyasi sistem, mekanizmasının yetersizliğinden ötürü, görevlerimizi yerine getirmede eksik kaldığını kanıtlamıştır.

R. Samhoun: Yanlış neredeydi?

V.Kudryavtsev: Herşeyden önce, parti komiteleri hükümet organlarının ve ekonomik yönetim örgütlerinin yerini alarak kendi alanlarına girmeyen işlevleri üstlenmişlerdir. Bu arada sovyetlerin, yönetim sisteminin gerekli gücü yoktur. Daha da ötesi, bürokrasi tarafından çarpıtılmış ve işlevlerini yerine getirmekten aciz, hantal bir hükümet mekanizmamız vardır.

Ama hepsinden önemlisi, halk politik yaşamda, devlet mekanizmasının denetiminde, ekonomik ve diğer işlerin yönetiminde gerektiği gibi yer almıyordu. Sonuçta, eski politik mekanizma, bunalım-öncesi dönemi önlemeyi başaramadı.

Tüm bu koşullar birbirleriyle sıkıca bağlıdır ve eğer yenilenme istiyorsak, yıpranmış dogmalardan ve kalıplaşmış çözümlerden kurtulmalıyız.

R.Samhoun: O halde yeniden örgütlenmenin amacı nedir?

V.Kudryavtsev: Amaç, Sovyet siyasi sistemini daha işe yarar bir hale getirmektir; bu da ancak toplumun demokratikleşmesi ve toplumdaki her katmanın devletteki ve toplumsal yaşamdaki sorunların çözümüne katılması ile olanaklıdır.

R.Samhoun: Yasama, yürütme, yargı ve denetim organlarının kısa süre öncesine kadar olan işleyişlerini ana hatlarıyla özetleyebilir misiniz? Sizce bunların işlevleri gelecekte nasıl ayrıştırılmalıdır?

V.Kudryavtsev: Bu konuda tarihimize başvurmak zorunda kalacağım, çünkü bu sistemler, çeşitli zamanlarda değişik biçimlerde çalıştılar. Lenin devlet başkanı olduğu zaman, normal biçimde işlemeye başladılar. Sovyet hukukunun temelleri oluşturulmuş ve yasallık güçlendiriliyordu. Yasama, yürütme ve yargı organları normal, demokratik biçimlerde çalıştılar. İç savaş ve yabancı müdahaleye karşı savaşım, parti tarafından tasarlanan demokratik dönüşümlerin tümünün yaşama geçirilmesini olanaksız kılan acil bir durum yarattı. Aslında Sovyet hukuku ve düzeni daha 1920'lerde, Lenin'in yaşadığı günlerde ve onun katkılarıyla biçimlenmişti. Okurlarınızın da bildikleri çarpıklıklar Lenin'in ölümünden sonra, özellikle de Stalin'in kişiliğinin yüceltildiği 1930'larda başladı. Bu dönemde siyasi sistem de normal biçimde işleyemiyordu.

1950'lerde, toplum kişilik yüceltilmesinin aşırı örneklerinden kurtulduğu zaman, bir dizi demokratik yasal önlem getirildi, baskı ve keyfilik kurbanlarının itibarları iade edildi, Stalin'in yasadışı kararları iptal edildi. Ancak, (daha önce de var olan) bazı diğer istenmeyen eğilimler gelişmeye başladı: Yürütme organları, iktidarın temsili organları üzerinde giderek daha fazla egemenlik kuruyordu.

Bu uygulamalara, SBKP Merkez Komitesi'nin Nisan 1985 Plenumu'ndan bu yana, kararlı biçimde karşı çıkılıyor ve şimdiden önemli bir ilerleme kaydedilmiş durumda. Artık, hukuka ve düzene daha fazla saygı gösteriliyor.

Konferans'a katılanların, delegelerin dördünün rüşvetçi olduğunu iddia eden haftalık **Ogonyok** dergisindeki bir makale üzerine, bağırıp çağırdıklarını herhalde anımsıyorsunuz. Sorun, İtimat Komisyonuna havale edildi ve Komisyon, daha sonra, savcılığa dayanarak, delegelerin hiç birinin herhangi bir suçtan hüküm giymedikleri bildirildi. Ancak delegeler tatmin olmadılar: Hüküm giyilmemiş olsa da, bir suçlama yapabilmek için yeterli kanıt olabileceğini söylediler.

Ogonyok'un editörü Vitaly Korotich kürsüye çıkarak, dört delegeyi suçlamak için kanıt bulunduğunu doğruladı. İzleyiciler bu kişilerin isimlerini öğrenmek istedikleri zaman editör, yasa karşısında hüküm giymemiş olanların suçsuz oldukları gerekçesiyle bunu reddetti. Bence burada o tamamen haklıydı, çünkü, orasını bir mahkeme gibi göremezdi. Bu konu, Konferans'tan sonra kapsamlı biçimde incelenecektir.

R.Samhoun: Parti yeni koşullar altında toplumdaki rolünü ve yerini nasıl tanımlıyor?

V.Kudrayvtsev: Bu, Konferans'ta merkezi bir konuydu. Perestroyka partinin ve sovyetlerin güçlerini sınırlandırmalarını talep ediyor. Parti genel bir gelişme stratejisi, tasarımlar ve perspektifler oluşturmak ve halk içinde ideolojik çalışma yapmak durumundadır. Buna ek olarak, Konferans, kadro istihdamının, toplumun öncü gücü olan partinin yetkisinde kalmasını onayladı. Hangi ülke olursa olsun, iktidardaki parti, bakanları ve hükümet başkanını kendisi belirler.

Sovyetlere düşen görev ise yönetmek, yasaları yürürlüğe koymak, başka önemli kararlar almak ve yürütme organlarını yönetmek. Konferans'ın Lenin'in "Tüm İktidar Sovyetlere!" belgisine verdiği anlam buydu.

G.Orchibat: Partinin toplumda öncü güç olma rolünü kaybedebileceği yolundaki uyarılara yanıt olarak ne söylersiniz?

V.Kudryavtsev: Bu, partinin görevleri nasıl ele alacağına bağlıdır. Perestroyka anlayışıyla SBKP, hem hala süren, hem de önümüzde başlayacak olan değişimlere öncülük etti. Bu nedenle, politik liderlik rolünü kaybetmek bir yana, şimdi, tüm sürecin başındadır. Konferans, partinin önderliği olmadan perestroyka'nın başlatılamayacağı saptamasını yaparken haklıydı.

Şu noktayı vurgulamak istiyorum: Tarihte başka hiç bir yönetici parti kendisini bu kadar acımasızca eleştirmemiştir ve de var olan siyasi sistemin yeniden biçimlendirilmesini gündeme getirmemiştir. Yanılıyor olabilirim ama, bir başka benzeri aklıma gelmiyor.

Dolayısıyla partinin toplumu yönlendireceğinin garantisi, SBKP'nin öncülük etme yeteneği ve insiyatifidir.

Bu rolü yerine getirebilmenin mekanizmasına gelince, aklımızdan çıkarmamamız gereken iki etken vardır. Birincisi; strateji parti tarafından belirlenecektir. Anayasaya göre parti, toplumun gelişimi için genel bir perspektif belirler, iç ve dış politikalarda izlenecek çizgiyi oluşturur, halkın yaratıcı çabalarını yönlendirir ve komünizmin başarısı için verdikleri savaşıma planlı ve bilimsel bir nitelik kazandırır. İkincisi, parti, politikasını hükümet organlarında ve tüm diğer alanlarda çalışan komünistler aracılığıyla sürdürür. Bu, partisiz insanların değişik düzeylerde konumlar elde edemeyeceği ya da etmemesi gerektiği anlamına gelmez, ama önderlik konumları komünistlerce denetlenmeli ve partinin öncü rolü zedelenmemelidir.

G.Orchibat: Sovyet siyasi sisteminin reformu, insan hakları kavramını ve pratikte uygulanmasını nasıl değiştirecek?

V.Kudryavtsev: Anlayışımıza göre, insan, toplumun ve devletin dikkat merkezinde olmalıdır; bu ilke, demokratikleşme sürecinin temelini oluşturur çünkü, tüm vatandaşların toplum ve devlet işlerine etkili biçimde katılmalarını sağlar. Kişi hak ve özgürlükleri Anayasamızda ve yasalarda belirlenmiş ve güvence altına alınmıştır. Bunlar arasında örneğin, Devlet Görevlilerinin İnsan Haklarına Aykırı Hatalı Davranışlarına Karşı Mahkemeye Başvurma Yasası ya da Devlet Görevlilerinin Vatandaşa Verdiği Zararların Tazmini Üzerine Yasa bulunuyor. Ancak, vatandaşların haklarını güvence altına alan pratik yasal mekanizmalar bütün alanlarda ve hükümet organlarında henüz gerektiği gibi geliştirilemedi ve ne yazık ki, kimi zaman uygulamada bu kurallara uyulmadığı oldu. Örneğin, politik hak ve özgürlükleri ele alırsak, toplantı, gösteri ve mitingleri düzenleyecek ve kamuoyunun yasal yollardan kendini ifade edebileceği olanaklar sağlayacak yasaları ancak kısa bir süre önce geçirebildik. Siyasi sistemin yeniden yapılandırılması vatandaşların haklarını kullanmalarını sağlayacak çeşitli mekanizmaların ve biçimlerin geliştirilmesini içeriyor. Daha şimdiden açıktır ki, basınla, glasnost'la ve bilgilenmeyle ilgili yasalara gereksinimimiz vardır. İnsanın yasalar yönünden korunması, yani, mahkemeler, avukatlar ve savcılık ile ilgili herşeye ve birey haklarına ilişkin yapılacak daha çok iş var. Hukuk sisteminde de, ön soruşturmalarda avukatların rolünü artıracak, hakim ve savcıları yerel etkilerden bağımsız tutabilecek bir reform yapılması tasarlanıyor.

Özetleyecek olursak, görev bireyin her açıdan ve tam olarak özgürlüklerinin ve dokunulmazlığının güvencelerini sağlamaktır; bu ise pratik önlemler alınmasını ve doğal olarak, taze kan gerektiriyor.

Devlet görevlileri ve halk arasında hukukun anlaşılması ve saygı görmesi aynı ölçüde önemlidir; bu, zaman ve çaba gerektiriyor ve şimdiye kadar oldukça kısa bir yol alındı.

R.Samhoun: Sosyalist toplumda bugün öne çıkan anlayışın, güçlerin ayrıştırılması olduğundan söz ettiniz ama Sovyet siyasi sisteminin reformunu gerçekleştirmek için hangi eski anlayışların kazınması gerektiğinden daha ayrıntılı biçimde söz edebilir misiniz? Bu çalışmalarda, bildiğimiz kadarıyla siz de yer aldınız değil mi?

V.Kudryavtsev: Henüz ortadan kaldırmadığımız ama kaldıracağımız anlayışların başında devleti insanlardan üstün gören devletçilik anlayışı geliyor.

Bu yaklaşım kuramlarla uğraşmayan pek çok kişi tarafından, hatta bazı kuramcılar tarafından bile benimsenmiştir. Bunun kökleri, yalnızca devletin değil, bazı devlet adamlarının bile kendilerini insanlardan üstün tuttukları, insanlara tepeden, çarkın birer "dişlileri" gibi bakıldığı 1930'lu yıllarda yatıyor. Bu deyişi kimin kullandığını biliyorsunuz değil mi?

G.Orchibat: Stalin'i mi kastediyorsunuz?

V.Kudryavtsev: Evet. Bugün, elbette bu anlayışlar yaygın değildir, ama devletin toplumdan, sivil toplumdan ve halktan üstün olduğu yanılgısı hala direngen. Bugün, sık sık "devlet bize şunu şunu verdi" ya da "devlet bize şunu şunu vermedi" türünden sözler söyleniyor. Sonuç ise, Konferansta bile duyumsanan asalaklık gibi pek çok olumsuzluk. Delegelerin bazılarının, birileri şunu şunu yapmalı ya da bunu sağlamalı gibi şeyler söylediklerini duymuş olmalısınız. İşte sorun bu: Birşeyleri kendileri yapacaklarına, bunların kendileri için sağlanmasını istiyorlar. Bu yaklaşım vatandaşın rolünü, halkın rolünü küçültüyor, çünkü bunun altında kararların "yükseklerde" alındığı, insanların ise kendilerine söylenenleri yapmaları gerektiği ve eğer şanslılarsa, meyvelerini toplayabilecekleri inancı yatıyor. İşte kurtulmamız gereken miras budur. Kuramcılar da bu yanılgıdan dolayı suçludurlar; çünkü onlar da, devletin bir fetiş haline getirilmesine katkıda bulundular.

Doğal olarak, devletçiliğe karşı çıkan görüşlerin önünde çeşitli engeller vardı. Bir zamanlar bu görüşler kabul edilemez nitelikteydi, ama şimdi durum tamamen değişmiştir.

Güçler ayrılığı kavramının da uzun bir süre kuramcılarımız tarafından dikkate alınmadığını ekleyelim.

G.Orchibat: Bu gerçeği nasıl açıklıyorsunuz?

V.Kudryavtsev: Marksizm-leninizm klasikleri, Paris Komünü deneyiminden yola çıkarak yürütme ve yargı güçlerini temsili organların elinde toplamayı zorunlu gördüler. Ama günümüzün büyük devleti, aslında bir tür kentsel özyönetim biçimi olan Paris Komünü değildir.

Tek bir organda, özellikle de yürütme organında gereğinden fazla gücün yoğunlaşması akla uygun olmadığı gibi, olanaklı da değildir. Konferansta çok sayıda delegenin, yöneticilerin sovyetlere temsilci seçilmelerine karşı çıkmalarının nedeni budur. Bakanlar da temsilci olmalıdırlar, çünkü onlar Sovyetlere karşı sorumludurlar. Burada ayrıştırma olmalıdır.

R.Samhoun: Güçlerin ayrıştırılmasını mı kastediyorsunuz?

V.Kudryavtsev: Şimdi kullandığımız terim "işlevlerin ayrıştırılması"; çünkü "güç" daha genel, daha kapsamlı bir anlam taşıyor. Sosyalizmde güç (iktidar -çev.) halka aittir ve bu anlamda ayrıştırılamaz.

R.Samhoun: Devletin inşaasında uluslararası demokratik deneyimler, özellikle de diğer sosyalist ülkelerin deneyimleri, reform taslak önerileri oluşturulurken kullanıldı mı?

V.Kudryavtsev: Bu deneyimler geniş biçimde kullanıldı ama ezbere kopya edilmedi. Örneğin, devlet görevlilerin hatalı davranışları karşısında yargı yoluna gidebilmeyi ele alalım. Bu uygulama tüm Avrupa sosyalist ülkelerinde var ve biz Bulgaristan ile Polonya'daki durumu inceledik.

Devlet görevlilerinin hatalarına karşı mahkemeye başvurmanın bürokrasiye karşı savaşmada hem vatandaşların hem de görevlilerin eğitildiği etkili bir araç olduğunu gördük.

İnsanlar mahkemelerden sanki korkulacak, kötü şeylermiş gibi, içgüdüsel olarak çekiniyorlar. Mahkemeler, insanların haklarını arayabilecekleri bir yer olarak değil, bir cezalandırma yeri olarak algılanıyor. Sanıyorum bu tutum hem ulusal hem de tarihsel; kökleri çarlık Rusyasının gerçeklerine uzanıyor ve bir ölçüde de kişilerin putlaştırıldığı dönemin keyfiliklerinde yatıyor. Diğer ülkelerde herhalde bu tür bir şey yok ve oralarda koşullar tümüyle farklı olabilir.

R.Samhoun: Peki, Batı deneyiminden neler alındı?

V.Kudryavtsev: Yargı organlarının oluşturulması ve çalışmalarına ilişkin kimi noktalar. Yargıçlarımız kısa dönemler için seçiliyorlar, seçimler kısa sürede gündeme geliyor ve o zaman yeniden seçilebilmelerinin büyük ölçüde yerel yöneticilere bağlı olduğunu anlıyorlar.

Yargıçların seçilmeleri oldukça demokratik bir işlem gibi görünüyor, ama aslında pratik değildir. Seçmenlerin yetkinliği yok ve adayları da iyi tanımıyorlar. Daha da ötesi, yargıçları aday gösterenler de yerel yöneticiler.

Batıda yargıçlar uzun dönemler için, hatta, İngiltere'de olduğu gibi, tüm yaşam boyu için seçilebiliyorlar. Bazı sosyalist ülkelerde de yargıçlar uzun süreler hizmet verebiliyorlar. Şimdi bizde de yargıçların 10 yıllık bir dönem için ve daha yüksek bir organ tarafından seçilmeleri önerisi ortaya kondu.

Bir başka örnek de, birkaç yüzyıl önce çıkartılan, tanınmış bir İngiliz yasası. Bu yasaya göre, tutuklu bir kişi, bir hukuk mahkemesinden davasının yeniden gözden geçirilerek, hapsedilmesinin yasalara uyup uymadığına karar vermesini isteyebilir. Bunda olumsuz ne var ki? Bu oldukça mantıklı bir uygulama ve ben, zanlıların tutuklanmasında son sözün mahkeme tarafından söylenmesinden yanayım.

G.Orchibat: Batılı Sovyetologlar, SSCB'de tartışılmakta olan politik yapıların, sosyalist devlet ile burjuva demokrasisinin birbirlerine yakınlaşmaları anlamına geldiğini iddia ediyorlar. Sosyalizm ile kapitalizm koşullarında devletin içeriği ve işlevleri arasındaki temel farklılıklara değinir misiniz?

V.Kudryavtsev: Görüşüme göre, şu ya da bu devlet tarafından kullanılan biçimler

henüz iktidarın niteliğini belirlemiyor. Örneğin bir zamanlar, eğer burjuva devletin, sözgelimi, bakanlardan ve elçilerden oluşan bir kurumu varsa, Sovyet devletinin bundan uzak durması gerektiği gibi sol bir anlayışa sahiptik. Ancak, çoktandır biliyoruz ki, mesele biçimler ya da isimler değil, özdedir. Örneğin, mahkeme bir burjuva ya da feodal kurum olabilir, köleci topluma ya da sosyalist topluma ait olabilir. Ama toplumdaki çelişkileri çözümlemek için oluşturulmuş bir biçimdir.

Söylemek istediğim şu ki, mahkemeler gibi siyasi kurumlar da, değişik koşullarda birbirine zıt sınıfsal işlevler üstlenebilirler. Burjuva toplumunun kurumları o toplumun sosyopolitik sistemini korurlar. Temellerini hepimiz biliyoruz; özel mülkiyet, sömürü, devlet mekanizmasını ellerinde tutan grupların çoğunluk üzerindeki hakimiyeti, vb. Sosyalist toplumda ise iktidar mekanizması, siyasi sistem, bütünüyle emekçilerin ve bir bütün olarak toplumun iradesinin bir aracı olmalıdır.

Toplumumuzda 1970'ler ve 1980'lerde ortaya çıkan ve bazı kişi ya da grupları diğerlerinin üzerinde tutan devletçilik, şimdi artık keskin eleştirilere uğramaktadır. Bildiğiniz gibi, Konferansta, parti ve hükümet görevlilerinin yararlandıkları ayrıcalıklara yapılan çok sayıda itiraz dinlendi. Delegeler ısrarla, tek ödüllendirme kaynağının ücretler olması ve sosyal adaletin herkes için aynı olması gerektiğini vurguladılar.

R.Samhoun: Demokratikleşme koşullarında özyönetim, alt kademelerin üst kademelere göre ikinci planda kalmalarıyla nasıl bağdaşacak? Merkeziyetçilik ile merkeziyetçiliğin dağıtılması arasında ilişki nedir?

V.Kudryavtsev: Ekonomik alandaki durum açıkça ortadadır. Amaç, işlevlerin dağıtılması ve işletmelere daha geniş bir ekonomik serbestlik sağlanmasıdır. Bakanlıkların yetkileri daha sınırlı olacaktır ve onlar ne sanayide, ne de tarımda günlük işlere karışmamalıdırlar. Bazı delegeler, açık açık, Agroprom'un (SSCB Devlet Tarım-Sanayi Komitesi), yeni kurulan Devlet Kamu Eğitimi Komitesi gibi, yararlı bir işlevi olmadığını söylediler.

Elbette ki, merkezileşmiş bir yönetimimizin olması gerekiyor. Her şeyden önce, planlama var. İkincisi, finansman ve bankacılık sistemi var. Üçüncüsü, denetim kuruluşları bir bütün olarak devletin çıkarlarına zarar gelmesini önleyebilecekleri bir konumda olmalıdırlar. Ulaşım, savunma sanayi ve komünikasyon gibi bazı ekonomik sektörler için, merkeziyetçiliğin dağıtılması söz konusu olamaz.

Bölgesel sorunlar bu bağlamda çetin birer ceviz durumunda ve diyebilirim ki, sorunlar hala çözüm bekliyor. Örneğin, sanayinin yerel sovyetlerin denetiminde olması gibi istemler ortaya atılıyor. Ancak bu şimdilik olanaksız, çünkü sanayi büyük ölçüde yoğunlaşmış durumdadır ve çoğu zaman bölgelerin sınırlarını aşmaktadır. Bazı işletmeler sovyetlere devredilebilir, ama bazıları da edilmemelidir. En ufak ayrıntıya kadar ciddi bir biçimde düşünülmelidir ve bu konuda henüz bütünsel bir anlayış yoktur.

G.Orchibat: Ülkenizde şimdi uygulanmaya başlanan "yasaklanmayan her şey yapılabilir" ilkesi üzerine düşünceleriniz nedir?

V.Kudryavtsev: Bunu oldukça doğru buluyorum. Her tür yasağın olması gerektiği ve yalnızca ufak bazı şeylere izin verilebileceği yolundaki eski anlayışın yanlışlığını

bu ortaya koyuyor. Ancak bu, devlet yaşamının her alanı için geçerli değildir. Vatandaşlar ve ekonomik örgütler içindir. Eğer bu ilke yönetici organlar tarafından uygulansaydı, hoşnutlukla karşılanamayacak sonuçları olurdu. Bir görevliye, yasaklanmamış her şeyi yapabileceğinin söylendiğini düşünün: Her yerde ve her şeyde, kendi istediğini yapabilmektedir. Oysa bir görevli keşinlikle kendi yetki sınırları içinde hareket edebilmelidir.

G.Orchibat: Batılı uzmanlar, tek partili sistemde tam bir demokrasinin gerçekleştirilemeyeceğini iddia ediyorlar. Konferans'ta bu tür kuşkular dile getirilmedi mi?

V.Kudryavtsev: Hayır, bu tür kuşkular yoktu. Tersine, tek partili sistem altında demokratik yapılar oluşturmanın yolları üzerinde düşünmenin zorunluluğu güçlü biçimde vurgulandı. Kimse demokrasinin tek partili sistem altında gerçekleşebileceğinden kuşku duymadı.

G.Orchibat: Bunu gerçekleştirmek için sizce gerekli koşullar nelerdir?

V.Kudryavtsev: Bunlar Konferans'ta kapsamlı biçimde oluşturulmuştu. Bu koşullar, glasnost'u, parti içinde de olmak üzere düşünce özgürlüğünü, toplumsal yaşamın temel sorunları üzerine tartışmaları ve muhalefetin bastırılmamasını içeriyor. Devlet sorunlarına gelince; sovyetler verimli biçimde çalışmalıdırlar ve özyönetim, demokratikleşme ve kamuoyu araştırmaları yapacak çeşitli kurumlar (sonunda bu işi yapan birçok kuruluş oluşturduk) olmalıdır. Basın, radyo ve televizyon daha büyük bir rol oynamalıdır. Son olarak, devlet, parti ve kamu görevlerindeki konumlar için çeşitli seçim sistemleri olmalıdır.

Çeşitli istem ve görevleri ortaya çıkarmayı, dikkate almayı, uzlaştırmayı ve pratik önlemlere dönüştürmeyi olanaklı kılacak çeşitli yapılara ihtiyacımız vardır ve bu, sosyalist çoğulculuk anlamına gelmektedir.

R.Samhoun: SSCB Yüksek Mahkemesi yüksek kademedeki devlet görevlilerini, yetkilerini kötüye kullandıkları suçlamasıyla yargılama yetkisine (eğer henüz yoksa) sahip olacak mı?

V.Kudryavtsev: Böyle bir yetkisi vardır. Yüksek Mahkeme Yasası, yüksek kademedeki görevlileri işledikleri suçlardan ötürü yargılaması hakkını ve görevini ona vermektedir.

R.Samhoun: Bu yetki nasıl kullanılıyor?

V.Kudryavtsev: Yüksek Mahkeme kısa bir süre sonra, eski İçişleri Bakan Yardımcısı Churbanov davasını ele alacak; ayrıca Özbekistan'da ve diğer cumhuriyetlerdeki bazı bakanlar ve hatta cumhuriyet hükümetlerinin başkanları tarafından işlenen suçları da ele alacak. Bu gibi birçok dava sonuçlandırıldı bile.

G.Orchibat: Siyasi sistemin reformu halk örgütleri için nasıl bir anlam taşıyacak?

V.Kudryavtsev: Onların rolü büyük ölçüde artacaktır. Ayrıca, halk örgütleri mantar gibi bitiyorlar: Herhangi bir hukuksal ya da yasal konumu olmayan, yalnızca belirli bir amaç için bir araya gelmiş bir insan grubu halindeki resmi olmayan örgütlerin sayısı 30 bin ile 40 bin arasınmda. Diğer yandan, sendikalar ya da Genç Komünistler Birliği gibi sağlam temellere dayanan örgütler de giderek etkilerini arttırıyorlar. Bu, sağlıklı bir süreçtir. Bu çok sayıda örgüt arasında milliyetçi Pamyat gibi, benim, bir komünist olarak onaylamadıklarım da var. Ama, hukuk devleti koşulların-

da hukuksal ilke ve normlara saygı göstermeliyiz. Bu örgütün de, aynı bir birey gibi, yasaları çiğnemediği sürece istediğini yapmaya hakkı vardır. Tekrarlıyorum, kimse yasaları ihlal edemez.

R.Samhoun: Özellikle hangi yasaları kastediyorsunuz?

V.Kudryavtsev: Sovyet Anayasası ile Yurttaşlık ve Ceza Yasalarını. Ülkemizde savaş propagandası yapmak, terörizm ve pornografi yasaklanmıştır. Belirli milliyetlerin çıkarlarına aykırı ve ulusal onura yönelik, önyargılı eylemler de yasaklanmıştır.

G.Orchibat: Perestroyka işçi sendikalarının çalışmalarında nasıl bir değişiklik yaratıyor?

V.Kudryavtsev: İşçi sendikaları çalışmalarını iyileştirmek, somutlaştırmak için ve dogmatik, bürokratik, emredici yöntemlerden kurtulmak için çok çaba gösteriyorlar. Ancak bu, çok uzun bir süre ve çaba gerektiren karmaşık bir süreç olacaktır; çünkü, işçi sendikaları uzun süredir demokratik işlevlerini yerine getiremiyorlardı. Böyle bir durum bir gecede değiştirilemez.

Sanıyorum, sendikalar kendi başlarına bağımsızca çalışarak bazı işlevleri devlet organlarından kendi üzerlerine almayı, özyönetimi geliştirmeyi ve emekçilerin haklarını etkili biçimde savunmayı başaracaklar.

Bir bütün olarak kamu örgütlerinin rolüne gelince, siyasi sistemin temel unsurlarından biri olarak giderek önemlerinin arttığını eklemek isterim. İşçi sendikları, Genç Komünistler Birliği, kooperatifler, kadın ve emekli örgütleri, aydın birlikleri, büyük bir olasılıkla, Lenin'in düşüncelerinden yola çıkarak SBKP'nin girişimleriyle oluşturulan ve devlet gücünün en yüksek organı olan SSCB Halk Temsilcileri Kongresi'nde doğrudan temsil edilecekler. Kamu örgütleri bayatlamış resmiyetçilikten kurtularak, toplumdaki konumlarını bir kez daha düşünüp, tüm halkın sosyalizmi yenileme çabalarına enerjik biçimde katılacaklardır. Toplumdaki bütün rezervleri harekete geçirip sahneye çıkarabilmek için toplumdaki tüm yasal istemleri mantıklı ve dinamik biçimde, yasalar temelinde bir araya getirecek yapılara ivedi olarak gereksinimimiz var.

R.Samhoun: Bu bağlamda Halk Cephesi gibi bir örgüt oluşturma düşüncesi gündeme gelmiyor mu?

V.Kudryavtsev: Buradan bir şey çıkabilir ama bunun yaşama geçirileceğini söylemek zordur. Belki de bu tür bir örgüte ihtiyaç yoktur. Değişik görüşler var: Bazıları Halk Cephesinin tüm halk güçlerini birleştirmede yararlı bir rol oynayacağını düşünürken, diğerleri bunun gereksiz olacağını çünkü var olan halk örgütlerinin gerçek çıkarları bütünüyle temsil ettiğini ileri sürüyorlar.

Bu anlamda, bir devlet kurumu olarak Halk Temsilcileri Kongresi'nin halk örgütlerinden temsilcileri de içereceğinden, her gereksinime yanıt verebilecek bir kurum olabilir.

R.Samhoun: SSCB'de varlığı kabul edilen çeşitli inançların Kongre'de temsil edilebileceğini düşünüyor musunuz?

V.Kudryavtsev: Ama kilise Sovyet siyasi sisteminin bir parçası değildir ki. Ayrıca, ülkemizde ne kiliseye bağlı halk örgütleri ne de dini temeller üzerinde bir araya gel-

miş kamu örgütleri vardır. Kilise devletten ayrılmıştır ve onu devlet ve yönetim yapısı içine almak yanlış olacaktır.

G.Orchibat: Ama milyonlarca inançlı insan var...

V.Kudryavtsev: Haklarını yaşama geçirebiliyorlar değil mi? Dini inançları olan herhangi bir kişi, ama bir rahip ya da inançlı bir kişi olarak değil, bir vatandaş olarak halk temsilcisi seçilme ve seçme hakkına sahiptir. Aklıma gelmişken, siyasette ya da devlet işlerinin idaresinde hiç bir rol almak istemeyen, motorcular ya da hayvanseverler toplulukları gibi pek çok kamu örgütümüz var.

G.Orchibat: Sonuç olarak, siyasi sistemin reformunda SBKP'nin hedeflerini özetleyebilir misiniz?

V.Kudryavtsev: 19. SBKP Konferansı'nın "Sovyet Toplumunun Demokratikleştirilmesi ve Siyasi Sisteminin Reformu Üzerine" başlıklı belgede bu, ayrıntılı biçimde yapıldı. Görevlerimiz; bir bütün olarak siyasi kurumlarımızın verimliliğini önemli ölçüde artırmak, halkın sosyalist yönetim birikimini çok daha fazlasıyla yaşama geçirmek, Stalin günlerinden kalma komuta yöntemlerini azimle tasfiye etmek, insanların hükümete yabancılaşmalarının üstesinden gelmek, SBKP'nin toplumun politik öncülüğü rolü ile halk yönetiminin aracı ve örgütü olarak Sovyet devletinin işlevlerini, Lenin'in doktrinine uygun olarak açık biçimde ayırmaktır.

Biz sosyalizmin gerçek bir hümanizm toplumu olduğunu, herşeyin ölçütünün insan olacağı bir toplum diye düşünüyoruz

YORUMCULAR DEĞİL, POLİTİKA YAPANLAR

Vladimir Kunovjanek
Çekoslovakya Komünist Partisi MK üyesi,
ÇKP MK Marksizm-Leninizm Enstitüsü Müdürü

Çekoslovak toplumunun giriştiği kapsamlı yeniden yapılanma, ideolojik ve kuramsal etkinliklerde içinde, tüm yaşamın niteliksel değişiminin hazırlanmasıdır. Partinin Merkez Komitesi Genel Sekreteri Milos Jakes, Yüksek Parti Okulu ve ÇKP MK Marksizm-Leninizm Enstitüsü uzmanları ile geçen Mart ayı içinde yaptığı toplantıda şunları söyledi: Toplumsal bilimler alanında çalışanlar, "toplumsal süreçlerin yalnızca yorumcuları olarak kalmamalıdırlar. Parti, kuramsal cephenin temsilcilerinin cesur davranmalarını ve parti politikasının ideolojik açıdan olgunlaşmış yaratıcıları olmalarını bekliyor."

Şimdi kuramsal çalışmaların geliştirilmesinin bu kadar vurgulanması rastlantı değildir. Geçmişte çoğu kez önemli kararlar alınırken kuramsal çalışmalar buna hiç bir katkıda bulunmadı ve kararları tümüyle deneysel bir temelde almak zorunda kaldık.

Neden böyle bir durum oluştu? Gerçek şu ki, bir önceki onyılın başında Çekoslovakya'da sosyal bilim araştırmaları politik ve ideolojik olarak zayıflamıştı. 1970'de kurulan enstitümüzün çalışanları, günlük ideolojik ve politik konulara hızla yanıt vermek istediler ve bunun sonucunda çoğunlukla derin analitik çalışmalardan çok propaganda niteliğinde çalışmalar ürettiler. Bu anlayış enstitü çalışanlarını uzun erimli, bilimsel nitelikte çalışmalar üzerine yoğunlaşmaktan alıkoydu.

Bu gibi aksaklıklar çözümü geciktirdi. Özellikle şimdi, partinin toplumu yeniden yapılanmaya doğru yönlendirdiğinde görüyoruz ki, çözümleri ÇKP MK Marksizm-Leninizm Enstitüsü tarafından ele alınmış olan kuramsal sorunların çoğu hala açıklığa kavuşturulamamıştır. Çekoslovak toplumunun gelecekteki gelişimi ile ve ülkede sosyalizmin bundan sonra izleyeceği gelişme süreci ile ilgili iyi kötü bir bütünlük oluşturan görüşlerden yoksunuz. Üretici güçlerin ve üretim ilişkilerinin hızlı gelişimi koşullarında partinin öncü rolü üzerine ya da bu rolün demokratikleşme, insanların özyönetimi ve ekonomik alanda yöneticilerin seçiminde hangi biçimler altında gerçekleşebileceği üzerine hiç bir çalışmamız yok. Bunun sonucunda, toplumsal yaşamın örgütlenmesi konusunda yeni yöntemlerin geliştirilmesi ile ilgili ortaya çıkan so-

runların çoğu ve bu yeniliklerin iyi yanları ya da olası tehlikeleri ile ilgili herhangi bir kuramsal yönlendirme olmadan çözülüyor.

Bu açığı kapatmak için Marksizm-Leninizm Enstitüsü; *sosyalizm kuramının*, özellikle de partinin rolünün, sosyalist toplumun politik düzeninin ve ÇKP'nin sosyal politikasının *kapsamlı biçimde incelenme* görevini önüne koyuyor. Bu aşamada ilk ve herşeyden önce gündemde olan, disiplinlerarası sorunlardır. Bu araştırmalar yoluyla parti programının iyileştirilmesi için önerilerin oluşturulmasına da katkıda bulunacağız.

Bu tür sorunların araştırılmasında kullanılacak yöntem enstitümüzde oluşturuluyor. Örneğin, partinin öncülük rolü incelenirken, ekonomik ve sosyal gelişmenin hızlandığı bu aşamada oluşan yeni koşulların doğru biçimde değerlendirilmesi özel önem taşıyor. Kesin olan şu ki, toplumun politik öncülüğü çerçevesinde şimdiye kadar uygulanmış yöntemleri bir bütün olarak ele alıp ekonomi, devlet yönetimi ve benzeri diğer alanlarda kullanılabilecek etkili öneriler geliştireceğiz. Enstitünün görüşüne göre, partinin öncü rolünün yerine getirilmesinde başta gelen önkoşul olan parti rütbelerinin niteliği, bu niteliği etkileyen etkenler ve kadro politikası ile ilgili incelemelerimize özel bir dikkat verilmelidir.

Bu merkezi sorunları incelerken, şu varsayımlardan yola çıkıyoruz: Yeniden yapılanma süreci ve emekçilerin işletmelerin ve diğer ekonomik birimlerin yönetimine daha geniş biçimde katılmaları, partinin örgütleyici ve yaratıcı rolünün daha da güçlenmesini sağlamalıdır. Sonuç olarak şu konulara özel bir dikkat verdik: Demokratik merkeziyetçilik ilkesinin uygulanması, planlı ekonominin yönetiminde merkezi yöntemlerden ekonomik yöntemlere geçişin sosyoekonomik unsurları ve toplumsal, kollektif ve bireysel çıkarlar arasındaki çelişkilerin çözümünün önkoşulları. Bilimsel ve teknik ilerleme için bir strateji oluşturma ve yaşama geçirmede partinin öncü rolünün nasıl gerçekleşeceği sorunu da giderek önem kazanıyor.

Bütün bunlar, sosyalist demokrasinin genişlemesinin bu aşamasında, sosyalist toplumun *politik sisteminin* gelişimiyle yakından ilgilidir. Bunlar ayrıca, Ulusal Cephe'nin örgütlenmesi ve temsilci organlarımızın etkinlikleri konusunda yükseltilen yeni istemlerle de ilgilidir.

Partinin sosyal politikasını çalışmalarımız için önemli ve verimli bir araştırma alanı olarak görüyoruz. Bu alanda kuramsal çalışmalar sosyalist yaşam biçimi, günümüzde sosyal adalet, yapılan işe göre paylaşım ve diğer ölçütlerin değerlendirilmesi, çalışan kadınların, çocukların, yaşlıların konumlarını iyileştirecek önerilerin oluşturulması gibi sorunlara açıklık getirmelidir.

Çekoslovakya komünistleri, yeniden yapılanmanın görevlerinin başarıyla yerine getirilebilmesi için tarihsel deneyim birikimini tümüyle göz önünde bulundurması gereklidir. Ne yazık ki, parti tarihimizin belirli yönleriyle ilgili temel araştırmalar geçtiğimiz yıllarda gerektiği gibi değer görmedi. Özellikle ÇKP'nin yakın tarihi ile ilgili sorunların sistematik incelemesi yapılamadı. Dolayısıyla, bugün Çekoslovakya'da sosyalizmin kurulmasının, herşeyden önce de şimdi bulunduğumuz aşamanın incelenmesi üzerinde yoğunlaşmak özel bir önem taşıyor. Aynı zamanda, partimizin tarihsel deneyimine bakarak sosyalist yapılanmanın çeşitli dönemlerinde özellikle öne çıkan nesnel ve öznel etkenleri açığa çıkarmak için çalışmalıyız.

ÇKP tarihi üzerine bizim yazacak olduğumuz yeni kitabın içeriği ile ilgili tartışmada, çok sayıda yoldaş, ÇKP'nin oluşumu sırasında ülkemizdeki kitlesel işçi sınıfı hareketinin yükselişinin ve Çekoslovak sosyal demokrasisinin üyelerinin büyük bölümünün yeni oluşmakta olan komünist hareketin saflarına geçişinin nedenleri ve niteliğinin açıklığa kavuşturulmasının gerekliliğine işaret ettiler. Komünistlerin burjuva parlamenter sistemi altındaki legal parti çalışma deneyimlerinden, işçi sınıfının ilerleyen faşizm karşısındaki eylem birliklerinin zengin geleneklerinden genel sonuçlar çıkarmak ve Çekoslovakya halkının ulusal bağımsızlık savaşımında ÇKP'nin rolü ile Ulusal Cephe'nin oluşturulmasında edindiğimiz deneyimleri incelemek için çaba gösteriyoruz. Kitabı yazarken, yazarlar eleştirel bir yaklaşım izliyorlar ve kolaycılığa kaçmıyorlar. Partimizin, yalnızca başarılarla değil, çeşitli zorluklar ve sorunlarla da karşı karşıya olduğu o yılların doğru bir değerlendirmesini yapmayı görevleri olarak görüyorlar.

Sosyalist yapılanmanın tarihi üzerine incelememiz, çıkarılan *genel modellerinin Çekoslovakyanın özgül koşullarına uygulanması* konusu üzerinde odaklaşıyor. Burada özellikle önemi olan konular, yalnızca bizler için değil, aynı zamanda bir bütün olarak uluslararası komünist hareket için de geçerli birer deneyim kaynağı olan konulardır. Bunun iyi bir örneği, Lenin'in demokratik devrimin gelişerek sosyalist devrime geçmesi ile ilgili kuramının partimiz tarafından yaratıcılıkla uygulanmasıdır. ÇKP'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki strateji ve taktikleri, ülkemizin emekçilerini, Şubat 1948'de sosyalist devrim zaferine ulaştırdı. Çekoslovakya'da sanayileşme sürecinde ve tarımın kollektifleştirilmesinde edinilen deneyim birikimi de önemlidir.

Ayrıca, geçmişte rolleri her zaman tam olarak anlaşılamamış komünistlerin de muhasebesini yapmak istiyoruz. Örneğin, bunlar arasında partimizin kurucularından ve Komünist Enternasyonal'de çalışmış olan Bohumir Smeral gibileri ve başkaları da var.

Bu yeni kitap komünistlerin, partileriyle, sömürüden kurtulmak, adil bir toplumsal düzen için, sosyalizm için savaşım tarihleriyle gurur duyabileceklerini gösterecektir. Eski yoldaşlarımız sınıf savaşımlarında çok sayıda zafer kazandılar ve pek çoğu da halkın çıkarlarının yükseltilmesi için yaşamlarını feda ettiler. Parti, sanayileşme çabalarını, tarımdaki kollektifleştirmeyi ve diğer tarihsel dönüşümleri yönlendirdi. Ancak, yaptığımız kimi zaman küçük, kimi zaman büyük hataları da sessizce geçiştirmek istemiyoruz. Bunların gelecekte yinelenmemesini istiyorsak dersler çıkarmamız zorunludur. Parti tarihi üzerine bu kitabını, ÇKP'nin 70. yıldönümü olan 1991 yılında yayınlanması planlanıyor.

Yeniden yapılanmanın ışığında, parti, temel kuramsal çalışma alanı olarak Enstitümüz üzerindeki beklentilerini önemli ölçüde arttırdı. Kesin olan şu ki, Marksizm-Leninizm Enstitüsü, ÇKP'nin ideolojik, propoganda ve ajitasyon çalışmalarına yönelik politikalarında marksist-leninizm kuramı uygulamak ve yaratıcı biçimde geliştirmek için ideolojik temelde, kuramsal malzeme üretmelidir. Yönetici parti organlarına, önemli kararların hazırlanmasında ve alınmasında yararlı olacak yüksek nitelikli kuramsal çalışmalar ve öneriler sunmalıdır. Çekoslovakya Bilimler Akademisi, yüksek öğrenim kurumları ve sektörel araştırma merkezleri tarafından yapılan araştırmalardan da bu amaçla yararlanmak gereklidir. Bu bağlamda Enstitümüzün temel görevlerinden biri; Çekoslovakya'daki genel toplumsal düşünce hareketini etkilemektir. Sonuç olarak Marksizm-Leninizm Enstitüsü, partinin sosyal bilimler ala-

nındaki öncü rolünün bir uzantısı olarak önemli bir bilimsel-politik merkez olmaya adaydır. Ayrıca, diğer görevlerin yerine getirilmesi için de çalışmalarını sürdürmelidir. (ÇKP'nin önde gelen kişilerinin ve uluslararası komünist ve işçi sınıfı hareketinin yayınlarının eşgüdümü, parti eğitimi için yönergelerin hazırlanmasına katkıda bulunmak, *Sosyalizm Kuramı* dergisinin çıkarılması, ikili ve çok yönlü uluslararası işbirliği ilişkileri vb).

Enstitümüzün, sosyal bilimler cephesinde, özellikle tüm sosyal bilimler için politik ve ideolojik yönlendirici güç olarak edinmesi gereken merkezi konumu, hala kazanamadığı yolundaki özeleştirimizi vurguluyoruz. Henüz olgunlaşmamış pek çok soruna çözüm bulabilmek amacıyla, daha geniş yaratıcı kuramsal tartışmalar geliştirmeyi hala başaramadık.

Sosyalizm konusundaki bilgimiz, büyük ölçüde, araştırmalar için artık temel olarak alınamayacak ilk dönemlerindeki düzeyiyle sınırlıdır. Ayrıca, stratejik yeniden yapılanma kavramını ve sosyoekonomik gelişmenin hızlandırılmasını, dünya sosyalizminin tarihsel deneyimler hazinesine değerli bir katkı ve marksizm-leninizmin günümüz koşullarında yaratıcı biçimde uygulanmasının bir örneği olarak görüyoruz.

Bize göre, sosyal bilimlerin görevi varolan toplumsal süreçlere "bilimsel" destek sağlamak değil, tersine, bu süreçlerin merkezinde olmak ve gelişmeleri konusunda öngörüde bulunmak için çaba göstermektir. Soyut şemalar ve şatafatlı cümleler, aslında dogmatik yaklaşımları gizlerler. Dikkat, marksizm-leninizmin yaratıcı ruhunun yenidan canlandırılması, dünyanın bütünsel iç devinimleriyle ve değişimleriyle birlikte gerçekten diyalektik biçimde kavranması üzerinde olmalıdır ki, sosyal bilimler, sosyalizmin daha ileri gelişiminin çıkarları doğrultusundaki politik etkinlikler için gerçek bir temel ve destek olabilsin.

ZAMANIMIZIN MEYDAN OKUMASINA KARŞI

Mimis Andrulakis(*)
Yunanistan Komünist Partisi (YKP)
MK, Politik Büro aday üyesi

Yunan Komünistleri, halk arasında sağlam konumlara sahiptir. 1980'li yıllarda yapılan parlamento seçimlerinde, tüm seçmenlerin ortalama yüzde 10-11'i oylarını bize veriyorlardı. Kuşkusuz, seçimleri önemli kılan yalnızca kazanımları değildir. Biz onları partinin halkla olan bağlarının nitelik ve yaygınlığının bir göstergesi de sayıyoruz. Sanıyorum, artık kalıplaşmış kendini rahatlatma alışkanlığını yinelemekten vazgeçmeliyiz: "Çok oy almadığımıza bakma: Amaç; seçimler yoluyla emekçi halkı eğitmektir". Bu her nekadar yararlı bir alıştırmaysa da, politikanın yerini tutamaz.

Seçimler halka seslenmek için iyi bir fırsat yaratır. Seçimler, komünistlerin etkilerini yayma, işçi sınıfı ile yığın hareketini ilerletme ve sol güçlerin sosyopolitik bir koalisyonunu kurma genel çabalarının bağlamı dışına çıkarılamaz. Eğer YKP'nin yaptığı gibi, bir parti halkın çoğunluğunu kazanmayı istiyor ve değişik güçler arasındaki açık cepheleşmeyi, sosyalizme geçişi sağlayacak bir araç sayıyorsa, seçimler ve seçim kazanımları, toplumsal ve sınıfsal savaşımın çok önemli bir bileşenidir.

Yunanistan'daki politik sistemin, YKP'ye karşı işletildiği konusunda hiçbir yanılgımız yok. Seçim yasaları örneğin, iki partili bir sistem ve "yararlı oy"(1) uygu-

(*) **Mimis Andrulakis,** 1951 doğumlu, Atina Politeknik Okulu mezunu ve 1971'den bu yana YKP üyesi. 1978'de Merkez Komitesi üyeliğine seçildi ve 1985'de YKP MK Politik Bürosu aday üyesi oldu.

(1) İşte basit bir örnek: Geçerli seçim yasası ve seçim bölgeleri öylesine düzenlenmiştir ki parlamentoya bir milletvekili göndermek için Pan-Hellenik Sosyalist Hareketi'n (PASOK) 18 bin, sağcı Yeni Demokrasi Partisi'nin 20 bin ve YKP'nin 52 bin oy toplaması gerekmektedir.

lamasına göre düzenlenmiştir. Ancak biz bunu, yenilgilerimizin gerekçelendirilmesi yönünden mi ele alacağız? Komünistlerin konumları her şeyden önce onların halk yığınlarıyla bağlarına dayanır. Güçlü bir komünist partisi gerici yasalara karşın başarılı olabilir. Seçimlerin yapıldığı koşulları etkileyebilir ve çeşitli güçler vasıtasıyla en demokratik kampanya biçimlerini dayatabilir.

Son zamanlarda birçok Batı Avrupa ülkesinde komünistlerin seçmenleri azalıyor, fakat ben Yunanistan'daki seçimlerin sonuçlarıyla öteki kapitalist Avrupa ülkelerinin seçim sonuçları arasında bir koşutluk olduğu sonucuna varmıyorum. Bizim koşullarımız önemli ölçüde özgüldür. Geçtiğimiz birkaç yıl içerisinde YKP, halk yığınlarının radikalleşmesinde bir etmen olmuştur. 1981 ve 1985 seçimlerindeki sağ güçlerin yenilgisinde ana rolü oynamıştır. Fakat seçmenlerin radikalleşmesi asıl olarak, parlamenter çoğunluğu arka arkaya iki kez kazanan Papandreou'nun PASOK partisine yaramıştır. Hatta YKP, 1981 ile kıyaslandığında, 1985'de oy bile kaybetmiştir (sırasıyla, yüzde 10.9 ve 9.9).

YKP'nin ülkedeki gelişmeler üzerindeki gerçek rolü ve etkisi onun "seçimsel ağırlık"ından çok daha büyüktür ve bu olgu için ortada çok iyi nedenler vardır. Yunanistan uzun bir süre "Kara Albaylar" ve daha sonra da tutucu güçler tarafından yönetildi. Faşist cuntanın uyguladığı zulmün birçok kurbanı vardır. PASOK, sağa karşı olan kamuoyunu sanatçıya özgü bir biçimde kullanarak ve gerçekte gerici güçlerin yeniden iktidara gelebilme olasılığını ileri sürerek, seçmenlere şantaj yapmaktadır. Sosyalistler, hem 1981, hem de 1985'de, başta ilerici düşünceli seçmenlerin desteğiyle iktidarı kazandılar.

Ancak "yararlı oy" olayı Yunanistan'da yalnızca sağ korkusundan dolayı yaygınlaşmadı. Binlerce insan, YKP'de dahil sol güçlerin, bir seçim kazandığında ABD ve NATO'nun bir başka müdahale girişiminden(2) ve Ortak Pazar'ın Yunanistan'a ekonomik savaş ilan etmesinden korktular. Böylesi korkuların nesnel nedenleri vardır; ancak bunlar, partimizin, çeşitli nedenlerle PASOK'u destekleyen sol eğilimli seçmen grupları arasında yetersiz ideolojik çalışma yapmış olmasına bir gerekçe oluşturmamaktadır. Hükümette bizim de bir rol oynayabileceğimiz konusunda onları inandırmalıyız.

Birçok Yunanlı, PASOK'un önderliğini benimsediğimizde, bunun bizim için politik yaşama gem vurulmasıyla sonuçlanacağını ve ülke için herhangi bir sol seçeneğin sonsuza dek yitip gideceğini anlıyor. Ancak çok az kişi bizim hükümet kurabileceğimize inanıyor ve PASOK propagandası da bu tür kuşkuları artırmayı amaçlıyor. Biz kendi payımıza, başarılarımızın tarihsel sürecin ya da, başka birisinin armağanından çok halkın kendisinin yükselttiği savaşımın sonucu olduğunu savunuyoruz. PASOK, kendisine sosyalist bir parti demesine karşın tutucu bir toplumsal ekonomik politika izliyor. YKP, *görevin yalnızca Sağ'ın yeniden iktidara gelmesini önlemek değil, fakat sosyalizme doğru bir değişikliği başlatmak için yeterli önkoşulları da yaratmak* olduğunu ardıcıl olarak vurguluyor.

Hedefimiz, halkın yalnızca PASOK ve Yeni Demokrasi Partisi arasında bir seçim

---

(2) Yazar, Yunanistan'daki demokratik hareketi bastırmak için, İngiltere'nin birkaç yıl sonra ABD'nin de katıldığı 1944'deki müdahalesinden söz ediyor. **(Derginin Notu)**

yapma hakkına sahip olduğu durumdan kurtulmaktır. Biz onlara üçüncü bir politik seçenek, yani, partimizin öteki tüm sol ve ilerci güçlerle yapacağı bir koalisyon öneriyoruz ve onları toplumsal sorunların çözümü için sol seçeneğin tek yol olduğu konusunda inandırmaya çalışıyoruz.

Ülkemizdeki politik durum, Yunanistan'da ve yurtdışında çoğu kez tek yönlü olarak, yani, hangi hükümetin iktidarda olduğuna bakılarak ele alınmaktadır. Fakat değişik bir yaklaşım, yani işleyen politik süreçler ve süregiden toplumsal ve sınıfsal savaşlar açısından ele alınan bir yaklaşım da benimsenebilir.

Partimizin hedefi, sol güçlerin toplumsal politik bağlaşıklığına iktidarı kazandırmaktır. Kuşkusuz, seçimlerin hemen ertesi günü böyle bir bağlaşıklığı oluşturmak için koşulların şimdiden var olduğunu düşünmüyoruz. Fakat güçlü bir YKP ve sağlam bir sol koalisyon, gelişmeleri fazlasıyla etkileyebilir. Dahası, komünistler her ne pahasına olursa olsun hükümette yer almak istemiyorlar. Ortada belirli toplumsal-politik önkoşullar olmadıkça, hükümette yer almak bizim etkimizi zayıflatacaktır: Egemen sistemin bunalımı Komünist Partisi'nin ve diğer sol güçlerin içine yayılacaktır.

Bir başka nokta daha var: Burjuva demokratik bir rejimde, yığın hareketiyle yakın bağları olan güçlü bir komünist muhalefet, hangi hükümet iktidarda olursa olsun olumlu bir rol oynayabilir. Bu durumda emekçiler, kendi haklarını savunmak için daha geniş olanaklara sahip olacaklar ve sol bir seçeneğe doğru ilerlemek için ortada çok daha iyi önkoşullar bulunacaktır. Bu noktayı, devrimci gerçekçilik ile, halk yığınlarının politikayı etkileme yeteneğine inanmayan Realpolitik(*) şampiyonları arasındaki ilkesel farklılığı göstermek için belirttim.

Yunan toplumunun yapısında ve anlayışında değişiklik kendini göstermiştir. Bu geniş ve tartışmalı bir konudur. Örneğin, işçi sınıfı sayıca büyüyüp güçleniyor fakat buna koşut olarak içindeki farklılaşma da artıyor. Beyaz yakalı işçilerin toplam işçi sayısı içindeki payı yükseliyor. Bu bir yandan komünistlerin eylemlerinin toplumsal tabanını genişletiyor, öbür yandan ise onları tümüyle yeni sorunlarla yüz yüze getiriyor. Özellikle kentlerde yeni yaşam biçimleri gelişiyor. Sınıf düşmanımızın egemenliğindeki yığınsal iletişim araçları önemli bir rol oynuyor. İnsanlar arasındaki doğrudan temaslar azalıyor ve yabancılaşma artıyor. İnsanlar politikaya yeni biçimlerde katılıyorlar. Emekçilerin ve bir bütün olarak toplumun gereksinimlerinin ve taleplerinin biçimi değişiyor. Tüm bunlar, seçim konularını ve bu yüzden de, YKP ve halk yığınları arasındaki ilişkiyi etkiliyor. Bir zamanlar emekçilerin ücret ve gelirlerine öncelik veriyorduk, fakat şimdi eğitim, sağlık, çevre, ulaşım, dinlenme ve bilgilendirme gibi diğer sorunları da dikkate almak zorundayız.

Komünist Partisi'nin programını, sloganlarını ve politikasını bu değişiklik temelinde, zamanında yenilemesi çok önemlidir. Zaman komünistlere meydan okuyor ve seçim kampanyalarında partinin kime ve nasıl sesleneceği özellikle bugün çok önemlidir.

Emekçilerle ilişkilerimizi yeni bir düzeye çıkarmak istiyorsak, politikaları oluştururken toplum bilimleri ve uygulamalı marksist toplumbilim işin içine sokulmalıdır. Bu yüzden YKP, kuramsal çalışmaları yüreklendiriyor ve kamuoyu yoklamalarını daha büyük ölçüde kullanmaya çalışıyor. Bununla birlikte, çözümleme yöntem-

---

(*) "Gerçekçi politika" anlamında, alaycı bir ifade. (çev.)

lerimiz, hareketin gereksinimlerinin bir hayli gerisindedir.

Başka önemli bir bilgilendirme kanalı da halk yığınlarıyla doğrudan temaslardır. Emekçilerin yükselttiği savaşımlar bize düşünce için sürekli besin sağlıyor. Bu yüzden halk yığınlarının ne istediğini bilmek ve seçim taktiklerimizi buna göre biçimlendirmek önemlidir. Öte yandan, politikalarımızı yalnızca seçmenlerin isteklerine göre temellendiremeyiz: Böylesi bir durumda partinin etkisini yitirme tehlikesi büyük, kazanımları geçici olacaktır.

Emekçilerin ekonomik ve toplumsal gereksinimlerini karşılayacak, demokrasinin genişletilmesi ve ülkenin bağımsızlığının ilerletilmesi ödevlerine denk düşecek, Yunan toplumunun gelişmesinin yeni biçimi için yapılacak bir öneri, bizim bugünkü politik ajitasyonumuzun başında yer alıyor. Dahası, bu ödevler birçok bakımdan yeni bir biçimde formülleştirilmiştir. Örneğin, bağımsızlık, Amerikan üslerinin kapatılmasıyla sınırlı değildir. Ekonomik ilişkiler uluslararasılaştığından, Yunanistan uluslararası işbölümünde giderek artan biçimde daha adaletsiz koşullarla yer almaktadır. Batı Avrupa ile bütünleşmenin bir sonucu olarak Yunanistan, hemen hemen hiçbir çağdaş teknolojik temeli olmayan çok cılız kalmış bir sanayi ile ucuz hizmetler (özellikle turizm hizmetleri) veren bir ülke durumuna gelmektedir. Demokrasi için savaşım ödevi yeni bir biçimde öne çıkmıştır: Amaç yalnızca onu (demokrasiyi) korumak değil, fakat emekçilerin toplumun yönetilmesine daha geniş bir ölçekte katılmalarını sağlamaktır.

Seçim taktiklerimize gelince; YKP ilk elde, koşullara bağlı olarak değiştirilebilecek yeterli ölçüde esnek, iyi düşünülmüş bir kampanyanın gerekli olduğu sonucuna varmıştır. Seçimlerin ilan edildiği tarih ile seçimin kendisi arasındaki dönem Yunanistan'da bazen çok uzun, bazen de çok kısa olur: Herşey baştaki hükümete, bugün Papandreou'nun hükümetine bağlıdır. Bu yüzden kampanyanın değişik aşamaları için şimdiden berrak bir düşüncemiz olmak zorundadır.

Seçim kampanyamıza bir kez başladık mı, onu seçim gününe kadar yüksek bir düzeyde tutmaya çalışırız. Seçim yarışında partimiz için belirleyici olan son günlerdir. Genellikle tarafsız birçok seçmen vardır ve sol güçlere oy vermek isteyenler sonunda kof demagojiye teslim olur ve sağcıların yeniden iktidara gelme korkusundan oylarını PASOK'a verirler.

Fakat önemli olan *canlı ve inatçı bir kampanya yürütmek* ve halk yığınlarının tavrını belirleyecek politik bir ortam yaratmak, seçim konularında olanaklı en fazla etkiyi oluşturabilmektir. Karşıtlarımızın serbest kalmalarına ve seçim savaşımında önemli konuları kendilerine ayırmalarına izin verilmemelidir.

Yığın toplantıları biçimindeki sözlü propaganda, adayların seçmenlerle yaptıkları toplantılar ve tek tek evlere yapılan ziyaretler, seçimlerde özel bir rol oynar. Günlük gazeteler, broşürler, radyo ve bazen de televizyon aracılığıyla yürüttüğümüz alışılmış kampanya biçimlerinin yanısıra, son zamanlarda videodan da genişçe yararlanıyoruz.

Diğer sol ve ilerici güçlerle, yararlı da olsa, her tür geçici birlikten uzak bağlaşıklıklar oluşturmak için her fırsattan yararlanmaya çalışıyoruz. İşte bu nedenledir ki, *partimiz*, seçimlere bir blok olarak girecek *güçlerin kalıcı bir koalisyonunu sağlamayı amaçlıyor.*

En son 1986 yılında yapılan belediye seçimleri bize değerli bir deneyim kazandırdı. Birçok kentlerde oluşturulan koalisyonlarla, sol güçler çarpıcı kazanımlar elde ettiler.(3) YKP, belediye başkanlığı için mücadele eden diğer partilerin iki adayından herhangi birisini destekleme kararından vazgeçtiği zaman Atina'daki en ilerici seçmenlerin oy vermeye gitmemiş olması da karakteristiktir.

Son birkaç yıl içinde burjuva basını, kapitalizmin teknoloji çağına girdiği ve "bugünün Batı toplumunda yerleri olmadığı" için komünist partilerin yıkıma uğrayacağını ileri sürmektedir. Bu tür savlar, komünistlerin etkilerini yaymak için var olan taze olanakları saklamaktadır. Uluslararası ortamdaki olumlu değişme ve Sovyetler Birliği'nin yeniden yapılandırma programı, ideolojik ve politik bir savaşım verilmek zorunluğuna ve komünistlere zarar vermek için bu olguları çarpıtmaya çalışan burjuvaziye karşın, bu olanakları artırmaktadır. Biz kendimiz bu sorunlarla uğraşmak zorundayız. Benim görüşüme göre asıl sorun, toplumdaki değişikliğin özünü kavramak ve ona doğru bir biçimde yanıt vermeyi öğrenmektir.

1980'li yıllarda, komünistlerin birçok ülkede büyük güçlüklerle karşılaştığı yadsınamaz. Fakat biz, Batı Avrupa ülkelerinde ve bir bütün olarak kapitalist dünyada komünist ve sol hareketin gerçek bir yeniden doğuşu için koşullar olduğuna inanıyoruz. Yeni sorunları yürekli bir biçimde ele alırsak, burjuvazi, Avrupa üzerinde yeniden "komünizm heyulası"nı görecektir. Yeni tutucuların söylediğinin tersine, teknolojik devrim bizim görevimizi daha acil kılmaktadır. Yeni teknolojilerin hızlı ilerleyişi, toplumu sosyalizm ve barbarlık arasındaki yaşamsal seçenekle karşı karşıya bırakacak bir toplumsal gelişme noktasına getirecektir. İlerlememizin yenilgisiz olacağını söylemek istemiyorum; teknolojik sıçrama çağında, yalnızca zamanımızın meydan okumasına karşı koyabilecek politik güçler "yaşayabilecek"tir. İşte bu nedenledir ki, komünistler ciddi bir biçimde yeniden düşünmek, kuramsal ve politik kültürlerini ve uygulamalarını geliştirmek zorundadırlar.

YKP'nin perspektifleri en başta onun:

— *Yunan toplumunun yeni bir biçimde gelişmesi için öneriler ortaya çıkarıp bunları halk yığınlarına ulaştırma;*

— *Sol güçlerin iktidar için savaşıma hazır olacak sosyopolitik bağlaşıklığı yapılandırma;*

— *Parti çalışmasının her alanında, kuramsal ve uygulamalı politikada ve toplumla olan ilişkilerimizde niteliksel köklü bir değişiklik getirme*

yeteneğine bağlı olacaktır.

---

(3) Bkz. Zenon Zorzovilis, "İkipartili Sisteme Karşı Güçlü Bir Darbe", **WMR**, S.1, 1987.

SSCB'DE PERESTROYKA VE ULUSLARARASI KOMÜNİST HAREKET

*World Marxist Review SSCB'de perestroyka ve uluslararası komünist hareket konusunda bir tartışma düzenledi. Tartışmaya Dominik Komünist Partisi (DKP) Merkez Komitesi Politik Komisyonu üyesi ve Merkez Komitesi uluslararası ilişkiler sekreteri **Jose Riva**; İsrail Komünist Partisi (İKP) Merkez Komitesi sekreteri ve Uluslararası Bölüm başkanı **George Toubi**; Meksika Sosyalist Partisi (MSP) Ulusal Yönetimi üyesi **Pablo Sandoval Ramirez**; İspanya Komünist Partisi (İsp.KP) Merkez Komitesi üyesi ve Felsefe Doktoru **Damian Pretel**; ABD Komünist Partisi (ABDKP) Ulusal Yürütme Komitesi üyesi **Jim West** ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) Merkez Komitesi'ne bağlı Toplumsal Bilimler Enstitüsü rektörü Profesör **Yuri Krasin** katıldılar.*

Tartışmanın metnini aşağıda sunuyoruz.

Yeni Bir İtki mi, Yoksa Yeni Zorluklar mı?

Jose Riva: Dominik Cumhuriyeti'ndeki demokratik güçler arasında Sovyetler Birliği'ndeki perestroyka'ya karşı başlıca iki tür yaklaşım var. Demokratik hareket içinde yer alan kimi unsurlar, SSCB'de sürmekte olan değişikliğe bir hayli kuşkulu bakıyor. Onlar, bu değişikliğin Sovyet komünistlerinin devrimci savaşkanlığının zayıflamasıyla son bulabileceğine inanıyorlar. Bu gibi tavırlara öğrenciler, gazeteciler ve aydınlar arasında sıkça rastlanıyor. Kuşkucular kitlesi, aynı zamanda görüşleri sağa uzak olup, perestroyka'nın ekonomiyi canlandırmak için kimi kapitalist yöntem ve yönetme biçimlerini ödünç alma girişimi olduğunu öne sürenleri de kapsıyor. Bu, karamsar bir yaklaşımdır.

Solda, demokratik hareket içinde, perestroyka'nın Sovyetler Birliği'nin gücünü ar-

tıracağı ve ona kapitalist ülkelerle yarışmasında güç kazanma ve dünya devrimci güçlerine yardımı, artırma olanağı vereceği inancı da çok yaygındır. Ayrıca, perestroyka verimli biçimde gelişirse, sosyalizmin neleri başarabileceğini de gösterecektir. Bu tavır bir hayli güncellik kazandı. Partimiz de genel olarak bu görüşü paylaşıyor.

DKP için perestroyka, ülkemizde Sovyetler Birliği'ne ve Dominik komünistlerinin politikasına karşı çıkan muhalifleri ideolojik yönden silahsızlandırdığı için de önem taşıyor. Bugün en aşırı gruplar bile SSCB'ne saldırmakta cephanelerini tüketmişlerdir. Doğrudur, partimizi eleştirmeyi sürdürüyorlar. Fakat bunu DKP'ne sınır tanımayan bir demokratikleşmeyi dayatma ve parti disiplinini zayıflatma girişimiyle, "yenilenme" bayrağı altında yapıyorlar.

Bütün olarak bakıldığında, komünistlerin faaliyetleriyle ilgili ortaya çıkan zorlukların gerçekte çok büyük olduklarını düşünmüyorum. Elverişli koşullar çok daha fazladır. Bunlardan birisi, perestroyka düşüncelerinin yol açtığı etkinin, partimizin var olan sosyalizme daha önce ilgilerini yitirmiş demokratik güçlerin belirli kesimleriyle temaslarını yeniden kurmasına yardım etmiş olmasıdır. Sovyet basınından bize ulaşan makaleler bu durumu kolaylaştırmıştır.

Aynı zamanda, Sovyetler Birliği'nin Amerika ile ilişkilerinde, yalnızca barışı savunma sorunlarında değil, yerel çatışmaların çözümlenmesi yönünden de insanı şaşırtacak kadar atak olduğuna işaret etmek isterim. Bu politikalar, Sovyet yönetiminin uluslararası gelişmelere canlı, hareketli ve yerinde yanıt vermesi ile Moskova'nın geçmişteki yavaş hareket etmesi arasındaki farkı da aydınlatıyor. Bütün bunlar, Dominik Cumhuriyeti'ndeki siyasi havayı da etkiliyor.

Jim West: ABD kamuoyu perestroyka ve glasnost'u herşeyden önce ABD-Sovyet ilişkileri bağlamında değerlendiriyor. Bugün, antisovyetizm ve antikomünizmin ABD'de etkisini yitirmekte olduğu rahatlıkla söylenebilir: İnsanlar, Sovyet girişimleri sayesinde, çatışmadan, uluslararası sorunları çözme biçimi olarak barış içinde bir arada yaşama için mücadeleye bir geçiş meydana geldiğini görüyor. Kamuoyumuz, ABD-Sovyet zirve görüşmelerinden, Sovyetler Birliği'nin aylarca, tek yanlı olarak gerçekleştirdiği nükleer denemeler üstüne moratoryumdan ve özellikle INF Antlaşması'nın imzalanmasından büyük ölçüde etkilenmiştir.

Stratejik silahlarda yüzde 50'lik bir azalmadan, nükleer silahsızlanmadan ve yığınsal kırım silahlarının tümüyle ortadan kaldırılmasından yana olan çok geniş bir barış güçleri koalisyonunun doğmasına tanık oluyoruz. Pek çok sendikanın, dinsel grup, çeşitli barış örgütü ile pasifist örgütün yanı sıra, ABD Komünist Partisi ve demokratik sosyalistler de bu koalisyonunun saygın üyesi olarak tanınıyorlar. Komünistlerin barış savaşımına katılımının getirdiği bu yeni saygınlık yeni düşüncenin ve uluslararası ilişkilerde meydana gelen değişikliklerin bir belirtisi olarak tanımlanabilir. Bugün uluslararası alanda insiyatifi Sovyetler Birliği elde tutuyor. Bu çok önemlidir ve komünistlere büyük avantajlar sağlıyor.

Soğuk savaşın bir daha geri gelmemek üzere geçmişte kalması olasılığı güçleniyor. Yeni ekonomik ve politik güçler, yeni global görevler ortaya çıkıyor. Harriman Enstitüsü müdürü profesör Robert Legwold, dünyanın yeni bir aşamaya girmekte olduğuna işaret ediyor. Onun görüşüne göre, Gorbaçov, SSCB'nin önde gelen karşıtının aleyhine, kendi güvenliğini elde edemeyeceğini açıklayarak, ulusal güvenliği karşılıklı güvenliğe bağlayan ilk Sovyet lideridir. Profesör, II. Dünya Savaşı sırasında Mih-

ver güçlerinin yenilmesinde Sovyetler Birliği'nin kendi güvenliğini ABD ve İngiltere'nin çıkarlarıyla bağladığı gerçeğini gözden kaçırıyor. Fakat, ABD KP'nin görüşüne göre, yeni tarihsel aşamaya ilişkin düşüncesi kesinlikle doğrudur. Bu, ilerici ve devrimci güçler için, Amerika barış güçleri için büyük önem taşıyan bir gerçektir.

Perestroyka ABD komünistlerine yeni olanaklar sağlamıştır. Partimize karşı tavırlarda meydana gelen değişiklikleri ve antikomünizmin zayıflamasını göstermek için birkaç örnek vereyim: Bir yoldaşımız, Lorain kentinde yerel bir çelik işçileri sendikasının kurucularındandı. Soğuk savaş döneminde ismi unutulmaya başlamıştı. Ancak son zamanlardaki bir sendika toplantısı, isminin kurucular listesine yeniden alınmasına oybirliğiyle karar verdi. Böylelikle bir komünist ve sendika lideri olmak yasal hakkı tanınmış oldu.

Başka bir örnek: Şikago'da bir fabrika kapanmıştı. Şirket, sözleşmedeki, işten ayrılanlara tazminatlarını ödeme yükümlülüğünü yerine getirmemişti. Son zamanlarda, yıllarca verilen bir savaşım sonunda, fabrika yönetimi işten çıkarmış bulunduğu işçilere bu tazminatı ödedi. Bu başarılı savaşıma bir komünist öncülük etti. Bu gibi gelişmeler partinin saygınlığının yükselmesine yardım ediyor. Bunlar, uluslararası havada değişikliğin ve antisovyetizmin zayıflamasının belirtisidirler.

Öte yandan, Amerika'da perestroyka ve glasnost yanlış yorumlandığı için yeni sorunlar da ortaya çıkıyor. Kimileri, hatta birkaçı parti içinde olmak üzere, perestroyka'nın gerçekte karşıdevrimci bir girişim olan, sözümona 1968 Prag Baharı'na benzer olduğu görüşündeler. Bazı revizyonistler ve eski komünistler, 1968'de ve benzeri konularda haklı olduklarını iddia ederek perestroyka ve glastnost'un özünü çarpıtmaya ve bunları partiye karşı kullanmaya çalışıyorlar. Kısaca, sorunlar varlığını sürdürüyor.

Damian Pretel: Perestroyka'ya karşı ispanyol tepkisi, yalnızca ülkesinin sol ve ilerici güçleri arasında değil, fakat aynı zamanda genel kamuoyunda da herşeyden önce hayranlık uyandırıcı olmuştur. Perestroyka, bir sistem olarak sosyalizmin muazzam yaşama gücünü açığa çıkardı ve demokratik potansiyelinin en demokratik kapitalist ülkeninkinden daha büyük olduğunu gösterdi. Perestroyka, stalinizm ve Brejnev yıllarının yenistalinizminin sosyalizmden kaynaklanmadığını, bunların sosyalizme yabancı olduğunu ve sosyalizmin özü zedelendiğinde ortaya çıktığını göstermiştir. İspanyol kamuoyu, özgürlük ve demokrasi olmadan sosyalizmin var olamayacağını gittikçe daha iyi anlıyor.

İspanya halkının SSCB'deki yenilenme için gösterdiği heyecan, egemen sınıfları perestroyka düşüncelerine karşı cepheden bir saldırı örgütleme olanağından yoksun bırakmıştır. Başlangıçta halka, reformun sosyalizme belirli kapitalist özellikler getireceği ya da kapitalizmin tümüyle yeniden kurulmasına yol açacağı söylenildi. Fakat bu iddialar İspanya'da önemli bir destek kazanamadı. Burjuva basın-yayın araçları, daha sonra, SSCB'deki son güçlükleri, özellikle de etnik ilişkileri yoğun bir biçimde işlemeye başladılar. Ancak güvenle söylenebilir ki, İspanya'da tutucu güçlerin Sovyetler Birliği'nde sürmekte olan değişikliklere karşı cepheden bir saldırı için birleşmelerinin olanaksız olduğu kanıtlanmıştır.

Perestroyka, İKP'nin kendisi için de, bizim sosyalizm, özgürlük, demokrasi ve uluslararası politikaya ilişkin işlemiş bulunduğumuz düşünceleri doğruladığından dolayı ayrı bir önem taşıyor. Bu düşünceler, perestroyka sürecinde ve Sovyet diplomasisinin cesur hareketlerinde geliştirilmektedir.

İspanya'da komünist birliğin sağlanmasının nasıl ivedi bir sorun olduğunu hepinizin bildiğini sanıyorum. Görüşüme göre, perestroyka, hiç kimsenin komünist partilerin parçalanmasına izin veremeyeceğini ve boş yere böylesi parçalanmışlığı teşvik edemeyeceğini göstermiştir. SSCB'deki yenilenme atılımı, ülkemizdeki üç komünist grubun birleşmesine ve sosyalizme karşı basitleştirilmiş ve dogmatik yaklaşımın üstesinden gelmelerine yardım ediyor.

İKP ve tüm İspanya komünistleri için özel önemi bulunan başka bir sorun üstünde durmak istiyorum: Ülkemizdeki kimi komünist gruplar içinde etkin bulunan tutucu güçlerin, SSCB'de perestroyka'ya türlü biçimlerde karşı koyan, eskiye bağlı bürokratik güçlerin tavırlarını paylaştıkları ve onların desteklerini aradıkları görülebilir. Bu yerli tutucular, sosyalist ülkelerdeki benzerleri konumlarını korudukları sürece İspanya komünistlerinin birleşmelerini önlemenin olanaklı olabileceğini umuyorlar. Bundan dolayı SSCB'de perestroyka'nın başarısı, bizim ulusal komünist hareketimizin ilerlemesine de katkıda bulunacaktır.

George Toubi: İki noktayı vurgulamak istiyorum. Birincisi, perestroyka, Sovyetler Birliği'nde hem sosyalizmin daha da gelişimi ve ilerlemesi gereksinimleri, hem de yeni ve değişen uluslararası durum nedeniyle yaşamsal bir gereksinim ve hatta zorunluluk olmuştur. İkincisi, perestroyka, henüz tamamlanmamıştır; hâla gelişmektedir. Her girişim gibi, her yeni olgu gibi bu süreç de, çok doğal olarak, belirli nesnel ve öznel zorluklarla karşılaşıyor. Bununla birlikte, Sovyetler Birliği'nin iç işlerindeki ve aynı zamanda barışçıl dış politikasındaki devrimci değişikliklerin ancak SBKP'nin girişimiyle olabileceğini vurgulamak önemlidir.

Perestroyka bütün dünyada, her ülkede derin bir ilgiyle izleniyor. İsrail de bunun dışında değildir. Halkımızın perestroyka'ya yalnızca olumlu veya yalnızca olumsuz tepki gösterdiğini söylemek aşırı bir basitleştirme olur. Tepkiler değişiktir ve basit bir "evet" veya "hayır"da toplanamaz. Düşmanlarımızın ve karşıtlarımızın, bu devrimci sürecin hangi unsurlarını kendi çıkarlarına kullanmaya çalıştıklarını bilmemiz zorunludur. Onların konumlarının şimdi çok daha zor olduğunu ve gelecekte daha da zor olacağını düşünüyorum. Onlar perestroyka'nın özünü çarpıtmaya çalışıyorlar. Açıkça, "siz komünistlere, sosyalizmin işlemesi olanaksız bir toplumsal model olduğunu ve perestroyka'nın da, onun etkisizliğini doğruladığını söyledik" diyorlar.

Bu temelsiz ve yüzeysel iddiayı püskürtmek gereklidir. Perestroyka'yı tartışırken, bilimsel sosyalizmin ve marksizm-leninizmin evrensel ilkelerinin geçerli kaldığını ve sosyalizmin bir toplumsal sistem olarak pek çok yönden üstün olduğunu tekrar tekrar vurgulamalıyız. Bu bizim yanlışlara bağışık olduğumuz anlamına gelmiyor. Sözgelişi, SSCB'de sosyalizm kuruculuğu sırasında yapılan hataları nasıl değerlendirebiliriz? Bu hataların sosyalizmin doğasından kaynaklandığının tamamen açık olduğuna inanıyorum. Üstelik, bu hatalar sosyalizmin kendi ilkelerine ters düşüyor.

Partimizin dışındaki yanlış yorumlamalardan dolayı, perestroyka'yla ilgili olarak ortaya çıkan kimi zorluklardan sözettim. Örneğin; kimi komünistler demokratik merkeziyetçilik ilkesi sona ermiş gibi hareket ediyorlar. Tümden hoşgörülüğü övüyor ve "şimdi perestroyka çağındayız, herşey olur" diyerek yoldaşça eleştiriye karşı çıkıyorlar. Bundan dolayı perestroyka'nın gerçek özünün çarpıtılmasına karşı koymak bir görevdir.

Şimdi Pretel yoldaşın açıklamalarıyla ilgili birkaç şey söylemek istiyorum: Kimi

kardeş partiler, perestroyka'nın kendi tartışmalı ideolojik ve politik konumlarını haklı çıkardığını iddia ederek perestroyka'ya ilişkin "uzak görüşlülük"lerinden söz ediyorlar. Bu gibi bir tavrın iki yanlış taşıdığını düşünüyorum. Birincisi, bu bizi kaçınılmaz olarak anlamsız bir tartışmanın kör uçurumuna götürür. İkincisi, bu görüşleri savunanlar gerçekte hatalarını ortaya koyabilen ve böylesine geniş çaplı bir değişiklik sürecini başlatabilen SBKP'nin, Sovyet toplumunun tek itici gücü olarak rolünü gözardı ediyorlar. Bu sorun üstüne burada bir tartışma başlatmak niyetini taşımıyorum. Ancak, Çekoslovakya'da "Dubçek Yılları"nın veya 1970'lerde kimi Batı Avrupa komünist partilerinin aldıkları konumların bugün SSCB'deki gelişmelerle türdeş olmadıklarına inanıyorum.

Partimizin çalışmasıyla ilgili başka bir nokta daha vurgulamak istiyorum. Perestroyka, İKP için kendi faaliyetlerinin kimi yönlerini değerlendirmesi açısından da büyük bir önem taşıyor. Partimiz İsrail toplumunun özel durumunu dikkate alan çalışma yöntemleri, taktikleri ve konumlarını yayma biçimleri üstüne geniş bir tartışma yürütüyor. Perestroyka bundan dolayı partimizin çalışmasında bize yeni bir itki sağlıyor.

Damian Pretel: Toubi yoldaş, eleştiri noktalarınızı somutlayabilir misiniz?

George Toubi: Pretel yoldaş, herhangi bir eleştiri noktası dile getirmedim. Yalnızca bugün uluslararası komünist harekette meydana gelen derinliğine bir yenilenme sürecinin yaşandığı koşullarda, geçmişteki ayrımlarımıza ve tartışmalarımıza dönmenin ve kimin haklı, kimin haksız olduğunu tartışmanın uygun olmayacağını vurgulamak istedim. Bu süreç ilerledikçe pek çok sorunun açıklığa kavuşacağından eminim. Günümüz aşamasında bu yaklaşımın bütün partilerin çıkarlarına olduğuna inanıyorum. Bu geçmiş ayrımlarımızın bilincinde olmadığım anlamına gelmiyor. Bugün için bunları bir kenara bırakalım. Görüşümü netleştirdiğimi ümit ederim.

Damian Pretel: Yanlış anlaşılmış olabilir ama, geçmişteki ayrımları diriltmeye çalışmaktan uzağım. Bununla birlikte, geçmişin bugününün politik kültürünün bir parçası olduğunu belirtmek isterim. Bu İspanya komünistleri için çok büyük bir önem taşıyor. Kimseyi acımasızca eleştirmek ya da kimseye öğretmek gibi bir niyet taşımıyoruz. Bizim üzerinde durduğumuz nokta, basit olarak, perestroyka'nın bizim kimi kuramsal vargılarımızı doğrulamış olmasıdır. Bunun da ötesinde onları önemli ölçüde geliştirmiştir de. Fakat vargılarımızın hangilerinde yanılmış olduğumuz yolunda sorular da olmuştur.

Geçmiş konusu üzerindeyken, size yalnızca Sovyet yoldaşların 1917'den başlayarak ülkelerinin tarihinin ve aynı zamanda partilerinin tarihinin nesnel değerlendirilmesine çalıştıklarını hatırlatmak isterim. Bu durum, Sovyet basınında konu üstüne, sözgelişi, stalinizm üstüne yayınlanan çok sayıda makaleden veya son olarak, Nikolai Buharin'in ve Stalin tarafından ortadan kaldırılan leninist öncü kadrodan diğer seçkin parti yöneticilerinin itibarının iade edilmesinden anlaşılıyor.

Geçmişe dönmek hatalarımızdan öğrenmemize ve bugün parti politikasını daha iyi kurmamıza yardım eder. İçtenlikle ve hiçbir suçlamada bulunmadan söylemek istediğim buydu.

Yuri Krasin: Perestroyka'nın toplumsal bilinç üstünde iki düzeyde etki meydana getirdiği söylenebilir. Birisi dışsaldır ve hatta ben, biraz duygusal olduğunu söyleye-

bilirim. Uzun durgunluk yıllarından sonra Sovyetler Birliği'nde toplumsal düşünce harekete geçmiştir. Bundan dolayı gazete ve dergilerin yayınladığı cesur ve içten makalelere, pek çok ivedi sorun üstüne basında yürütülen polemiklere gösterilen ilgi tümüyle doğaldır. Yurtdışında da, bu gelişmelere geniş bir kamuoyu ilgisi vardır. Herşeyden önce Batı'daki insanlar yıllar boyunca SSCB hakkında genel olarak çok az şey biliyorlardı ve onu tamamen kapalı bir toplum olarak görüyorlardı. Aniden bu toplum, sorunlarını tartışmaya başladı, bütün kapı ve pencerelerini ardına kadar açtı, geçmişte olduğu gibi yalnızca olumlu yanlarını göstermekle kalmadı, fakat aynı zamanda eksikliklerini de ortaya koydu. Yurt dışında bütün bunlar duygusal düzeyde görüldü.

Fakat perestroyka'nın toplumsal bilinci etkileyen başka bir düzeyi daha vardır. Gerçeklikle sosyalist ideal arasındaki karşılıklı bağlılığın bilincinde olmaktan söz ediyorum. Perestroyka başlamadan önce SSCB'de (soyut, deney tübünde kalan, saf ve temiz bir sosyalizm türü olarak algılanan) ideal olan ile, pek çok yönden ne bu idealle ne de sosyalist toplumun en temel görüntüsüyle bile uyuşmayan çarpıtılmış gerçeklik arasında derin bir uçurum vardı. Bu gerçeklik bürokrasiyi, stalinist dönemde vahşi baskılara yol açan insandışılığı, devlet aygıtının aşırı abartılmış rolünü ve toplumumuzun demokratik geleneklerinin düşük düzeyde olmasını içeriyordu. Başka bir deyişle, gerçeklik idealle çatışıyordu ve bu çelişki giderek daha fazla keskinleşti ve uzlaşmaz duruma geldi. Şimdi açığa çıkmıştır ve biliyoruz ki, komünizm bir soyutlama değildir ve bu ideal yeni toplumu kurma yolunda biçim kazanmaktadır. İdealin ayakları yere basmıştır. Şimdi, sosyalizmin bulutlar ardında bir dünya değil de, bütün çelişkileriyle birlikte içinde yaşadığımız, bizim kendi yersel, yaşamsal sosyalist dünyamız olduğunu anlıyoruz. Bu sosyalizm, kurmak için çok çalıştığımız ve uğruna acı çektiğimizden dolayı bize daha yakındır ve bütün üstünlükleri ve eksiklikleriyle bizimdir.

İdeal ile gerçeklik arasındaki kopukluğun, komünist partileri, çoğu kez politik belgelerinde çelişki ve zorlukları olmayan soyut bir sosyalizm türü, gerçeklikten çok uzak, bir çeşit öteki dünyaya ait bir amaç çizmeye yönelterek, uluslararası komünist hareketi de güçlü bir biçimde etkilediği görüşündeyim. Bunun sonucu olarak komünistler, kimi zaman bu soyut idealin anlaşılmaz diliyle konuşabilen kapalı bir tarikatın üyelerine benzemeye başladılar. Şimdi ilk kez, bu dünyevi sosyalizmin gücünü göstermc görevini önümüze koyuyoruz. Partimizin atmış olduğu belgiden (daha çok demokrasi, daha çok sosyalizm) bu açıktır. Pretel yoldaşın bu iki kavramın organik bir biçimde birbirine bağlı olduğu görüşüne tümüyle katılıyorum. Sosyalizmin bu yönde algılanmasının, hem Sovyetler Birliği'ndeki, hem de dışındaki komünistler arasındaki tutucu güçlere ters düşmesi ve komünist hareketin yenilenmesinden yana tavır alan yaratıcı güçleri esinlendirmesi ve birleştirmesi sadece doğaldır.

Lenin'in sosyalizm anlayışını yeniden canlandırmalıyız. Fakat dünya Lenin'in yaşadığı zamanla karşılaştırıldığında büyük ölçüde değişmiş olduğundan bu da yeterli olmayacaktır. Tarih, onun önceden göremeyeceği (sözgelişi teknolojik devrimle ilgili olanlar) tamamen yeni sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bundan dolayı, yalnızca Lenin'in sosyalizm anlayışını yeniden kurmamalı fakat aynı zamanda onu insanlığın biriktirmiş olduğu deneyimle zenginleştirmeliyiz de.

Pablo Sandoval Ramirez: Başlangıçta Meksika'da insanlar perestroyka'ya kuşkuy-

la yaklaştılar. Kruşçev'in başarıyla sonuçlandırılamayan reformlarını hatırlıyorlardı hala. Fakat yavaş yavaş, Sovyetler Birliği'ndeki değişikliğin özgün belirtileri, Meksika kamuoyunun geniş kesimlerini yanına çekti. Kuşkusuz nükleer denemeler üstüne tek yanlı Sovyet moratoryumu büyük bir etkide bulundu ve SSCB'nin geleneksel barışçıl dış politikası alanında benimsediği yeni tavrı gösterdi. Daha sonra Meksikalıların dikkatini, ekonomik alandaki değişiklikler ve özellikle "perestroyka'nın ruhu" olarak glasnost ve demokratikleşme çekti. Toplumsal yenilenme atılımını devrimcileştiren ve dışarda yüksek bir ilgi uyandıran da bu değişikliklerdir. Demokrasi olmadan sosyalizm olamayacağı düşüncesi, Meksika kamuoyunun ve demokratik güçlerinin büyük desteğini kazanmıştır.

SSCB'de stalinizmi açığa vurma ve ülkeyi çeşitli alanlarda geri bırakan zararlı sonuçlarının üstesinden gelme çabası da çok büyük önem taşıyor. Bütün bunlar sosyalizmin çekiciliği ve etkisini güçlendiriyor ve sonuçta Meksika soluna, ilerici ve demokratik güçlerine yardımcı oluyor. Bu, Sovyet perestroyka'sının partimize önemli bir itki kazandırması ve önünde elverişli olanaklar açması anlamına geliyor.

Yeni Düşünce ve Kuramsal Kalıtımız

Jim West: Günümüzde var olan sorunların ışığında marksist-leninist kuramı kapsamlı bir biçimde geliştirmeliyiz. Dünyanın karşılıklı bağımlılığı sınıf savaşımını yadsımıyor, fakat önüne yeni çerçeveler ve biçimler getiriyor. Marksizm-leninizmin bugün hangi temel önermelerinin -örneğin, kapitalizmin doğasıyla ilgili olanlar- geçerli kaldığını, hangilerinin değiştirilmesi veya terkedilmesi gerektiği sorununu incelememiz gerektiğine inanıyorum. Kapitalizmin temel doğası, keskin çelişkileri güç ve askersel hareketler yoluyla, savaş yoluyla ortadan kaldırmaya yönelik itilimler doğurur. Bu alanda yanılgıya yol açmamalıyız. Şimdi dikkatimizi, kapitalizme karşı çıkan ve onu gerilemeye, dünya barışına bağlanmayı kabul etmeye zorlayabilecek işçi sınıfı, ezilen halklar ve yeni güçler üstünde odaklandırmalıyız. Vietnam Savaşı, Kore Savaşı ve ABD emperyalizminin öteki gerilemeleri bunun olanaklı olduğunu kanıtlıyor. Vurgulanması gereken; dünya çapındaki barış hareketlerinin emperyalizmi bu savaşlara son vermeye zorlamada belirleyici, temel bir etken olduğudur.

Yuri Krasin: West yoldaşın değindiği bir sorunu -günümüz dünyasında sınıf savaşımının rolünü- incelemek istiyorum. SSCB'deki perestroyka, komünistler olarak kendimize saptadığımız sınıfsal sonul amaçlarımızı sorgulamıyor. Bütün dünyada pek çok insan bunu anlıyor. Bu görüşü desteklemek için Lenin'in çokça kullandığı bir mantık yürütme yoluna başvuralım. Genellikle komünistlerin izledikleri sınıfsal politikaların çok iyi bilincinde olan ideolojik karşıtlarımızın söylediklerine bakalım. Son zamanlarda Richard Nixon'un **The Washington Post**'da yayınlanan röportajına değineceğim. Bu röportajda ABD eski başkanı, Mihail Gorbaçov'un komünist bir dünya düşüncesini terkettiği görüşünün yanlışlığını kanıtlıyor. Bay Nixon, Gorbaçov'un Ekim Devrimi'nin 70. yıldönümü üstüne raporundan ilgili bir bölüm aktarıyor ve yolun beklenenden daha uzun olduğunun kanıtlandığı, ancak hedefin aynı olduğu sonucuna varıyor. İdeolojik karşıtımızın, açık bir antikomünistin Sovyet komünistlerinin hâla devrimci amaçlarına bağlı olduklarından kuşku duymadığını görebilirsiniz.

Aynı zamanda, bugünün çelişkili de olsa bütünsel dünyasında, nükleer ve uzay çağında bu amaca ilerlemenin yeniden değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Lenin sık sık Marks ve Engels'in bazen devrimci amaçlara ulaşılabilme zamanı hakkında yanıldıklarına işaret etmiştir. Belirli bir dereceye kadar bu Lenin için de doğrudur. Ekim Devrimi'nin hemen ertesinde -tam olarak 1918'de- birden çok kez, bir dünya sosyalist devriminin yakında (bir yıl içinde) zafer kazanacağını öngördüğünü hatırlayacağınızdan kuşkum yok. Fakat daha sonra bu amaç uzak bir geleceğe bırakılmaya başlandı.

Şimdi tarihsel olarak geriye dönerek bütün bunlara bir göz atalım. Mülkiyet ilişkilerini sosyalist devrim kadar köklü bir biçimde dönüştürmeyen burjuva devrimini ele alalım. Fransız tarihini ele alalım: Devrim 1789'da başladı ve Marks 1871'de, Paris Komünü sırasında bu devrimin sona erdiğini söyler. Bir ulusun tarihinde hemen hemen yüzyıllık bir zaman aralığı. Fakat global düzeyde bakıldığında burjuva devrimi çok sayıda ülkede hala sürüyor. O halde, sosyalist devrimin 70 yıl içinde kesin bir zafer kazanması nasıl beklenebilir ki?

SBKP 27. Kongresi'nin saptadığı planlar gerçekleştirildiğinde, SSCB, ABD'nin 1985'deki emek üretkenlik düzeyine ancak 2000 yılında erişecektir. Başka bir deyişle, emek üretkenliğinde ABD ile ancak Ekim Devrimi'nin 100. yıldönümünde yarışabilecek düzeye gelmeyi ümit edebiliriz. Bu yalnızca tek bir ülke açısından doğrudur. Ya global düzeyde durum ne olabilir?

Özetleyecek olursak, Kışlık Saray'ın ele geçirildiği, insanların "en sonuncu kavga"nın yakında biteceğini düşündüğü zaman, onlara o kadar basit gözüken sosyal devrim sürecinin gerçekte yüzyıllar süren sürüncemeli bir tarihsel süreç olduğu kanıtlanmıştır. Doğal olarak kapitalizm, bugün 1917'deki, hatta savaş sonrası ilk yıllardaki kapitalizm değildir. Sosyalizm de gelişmenin yeni bir aşamasına giriyor ve yeni köklü bir nitelik kazanıyor. Bütün bunlar, komünistlerin eski önermelerini gözden geçirmeleri ve basmakalıptan kurtulmalarını gerekli kılıyor.

Söz gelişi, Marksist kuramın önde gelen bir kavramı olan proletarya diktatörlüğünü ele alalım. Bu ifadenin gerçekte komünist hareketin belgelerinde artık kullanılmadığını hepimiz biliyoruz. Bu rastlantısal mı? Skolastik bir nokta mı? Hayır değil. Basit olarak yeni gerçekleri yansıtan düşünsel sistemimizdeki bir değişikliği yansıtıyor. Gelişmiş kapitalist ülkelerde çağdaş bir işçi sınıfı biçimleniyor, sosyal dönüşümlerin konusunun kendisi de nitelikçe değişiyor. Teknolojik bir devrim meydana geliyor. Bu devrim, işgücünün büyük bölümünü bilgi ve hizmet alanlarına aktarıyor. Bu işgücü, Marks'ın ortaya koyduğu gibi gittikçe daha büyük ölçüde, toplumun, bilimin entellektüel potansiyelini içine alan sosyal güçlerin bir bileşimi durumuna gelmektedir. 1920'lerde, 1940'larda veya 1950'lerde olduğundan büyük ölçüde farklı, tamamen yeni bir işçi ortaya çıkıyor.

Tartışmamızda bulunan ve gelişmiş kapitalist ülkeler komünist partilerini temsil eden delegelerin, uluslarının sosyalizme geçişinin büyük olasılıkla nüfusun çoğunluğunun mutabakatı yoluyla olanaklı olabileceği görüşünü paylaşacaklarını düşünüyorum. Doğal olarak o durumda da, çağdaş işçi sınıfı ve marksist güçler, işlevlerini yerine getirmeli ve ilerici, öncü rollerini oynamalıdırlar. Fakat geçiş döneminin sınıfsal doğası ve erki yürütme yöntemleri proletarya diktatörlüğü olarak bilinegelen şeye hemen hemen hiç uygun olmayacaktır. Yeni gerçekler, yeni kavramlar gerektirir. Bu nedenle West yoldaşın sınıf savaşımının toplumsal ilerlemenin itici gücü kaldığı düşüncesini desteklerken, günümüz dünyasında bu savaşımla neyi kastettiğimizi be-

lirlememizin önemli olduğuna inanıyorum. Marksist düşüncenin karşılaştığı sorunlar aşırı derecede karmaşıktır. Samimi olarak yeni gerçekleri çözümlemede geç kaldığımızı söylememe izin verin.

Damian Pretel: Kısaca yeni politik düşüncenin gündemimize getirdiği sorunları ana hatlarıyla ortaya koymaya çalışacağım. Herşeyden önce "barış içinde bir arada yaşama" konseptinde açık bir değişiklik olmuştur. Yanlış anlamıyorsam, bu konsept artık sınıf savaşımının bir biçimi olarak ele alınmıyor. Nükleer çağımızda uluslararası ilişkilerde sosyal ve sınıfsal etkenlerin diyalektik olarak karşılıklı bağımlılığı düşüncesi de büyük önemdedir. Öte yandan, perestroyka bize, hiçbir kuşkuya yer bırakmadan komünist partilerin faaliyetlerini SSCB'nin dış politik çıkarlarına bağlı kılmamamızı söylüyor. "Çeşitlilik içinde birlik" ifadesini, egemen komünist partilerin işbirliği ve hareketimizde liderlik yetkisine sahip bir partinin bulunmaması olarak yorumluyorum.

Krasin yoldaşın yeni politik düşüncenin yirminci yüzyılın sonlarındaki gerçeklerin doğru dikkate alınarak, gerçek marksizm-leninizm'e bir dönüş olduğu yolundaki görüşüne tamamen katılıyorum. Fakat sosyalizm ve demokrasinin yakın bağlılığı hakkındaki, pratiğin teoriye üstünlüğü hakkındaki Sovyet basınında sıcak bir tartışmaya yol açan düşünceleri vurgulamak isterim. Sosyalizm koşullarında öznel etkenin rolünün büyüdüğü görüşü de çok önemlidir. Bunu, hem Sovyet toplumuna hem de sosyalist düşüncenin kendisinin uluslararası saygınlığına çok büyük zararlar veren Stalinist görüşlerden ayrılmamızın bir işareti olarak görüyorum.

Bütün olarak baktığımızda, yeni politik düşünce, dogmatik marksizmin, artık marksizm olmadığından dolayı, var olamayacağı gerçeğini doğruluyor. Perestroyka marksizm-leninizm'in yalnızca dogmatizmin zincirlerinden değil, fakat aynı zamanda Brejnev-Suslov döneminin yeni dogmatizminden de kurtulmasını sağlayan etkin bir güçtür.

Perestroyka'nın, ayrıca, yeni düşüncenin, marksist felsefe ve öteki toplumsal bilimlere uzanmasını da ivedi bir zorunluluk durumuna getirdiğini düşünüyorum. Soyut bir dünya görüşü olarak değil de, yöntem bilimi olarak, düşünme ve kavrama biçimi olarak bir felsefe anlayışı geliştirmeliyiz.

Jose Riva: Yeni politik düşünceye bağlı olarak ilkesel bir sorun ortaya çıkıyor. Uzunca bir süre tartışıldı, ancak biz tamamen netleştiğini düşünmüyoruz. Barış savaşımıyla ulusal kurtuluş savaşımı arasındaki karşılıklı bağımlılıktan söz ediyorum.

Bugün Latin Amerika'da izlenim odur ki -ve bu görüş yalnızca DKP tarafından değil, aynı zamanda bölgemizdeki diğer komünist partileri tarafından da benimseniyor- barış ve silahsızlanma sorunlarını çözme girişimleri, her nasılsa ulusal kurtuluş için mücadele veren halklarla dayanışmayı arka plana itebilmektedir. Bu sorunun bütün yönleri önemlidir. Bu noktada doğru kuramsal açımlamaya ve daha da önemlisi pratik politikalara varabilmemiz gereklidir. Başta Gorbaçov yoldaş olmak üzere Sovyet liderleri karşılıklı güvenlik, günümüz dünyasının karşılıklı bağımlılığı, karşılıklı sorumluluk üstünde çok duruyorlar. Bu düşüncelerin belki de aşırı vurgulandığına ve bunun da ulusal kurtuluş hareketini sınırladığına inanıyoruz.

Bazen savaşı önlemek için şu ya da bu antlaşmanın gücüne çok büyük umutlar bağlandığı görüşündeyiz. Doğrudur, son anlaşmalar uluslararası gerginliğin belli bir dereceye kadar yumuşamasına yardım edebilir. Ama gerçek evrensel güvenliğe ancak

dünyanın toplumsal dönüşümüyle ulaşabileceği hiçbir zaman unutulmamalıdır. Bu nedenle barış ve silahsızlanma için savaşımın yanısıra, aynı zamanda ulusal kurtuluş hareketini de geliştirmeliyiz. Yineleyecek olursam, kıtamızdaki pek çok komünist parti bu görüşü benimsiyor.

Jim West: Genel olarak Krasin yoldaşın söylediklerine, temel, geleneksel sanayi kollarındaki işçiler sorununa bakışı dışında katılıyorum. Artık ciddi bir rol oynamıyor gibi gözüken bu işçi kategorisini ihmal etme yönünde belli bir eğilim vardır. Yeni, doğmakta olan sanayii işçilerine vurgu konuluyor gibi. Fakat sanayileşmiş her ülkede temel sanayilerde çalışan işçiler vardır. Bütün sınıfı -ki, bu işçilerin yeni kategorileri anlamına da geliyor- birleştirmek çabası da içinde olmak üzere onların rolleri belirleyici kalacaktır. Temel sanayilerdeki işçilerin işçi sınıfının tarihindeki en iyi geleneklerin sürdürücüsü olduklarını unutmamalıyız. Kuşkusuz yeni sanayilerin kimileri aynı zamanda temel sanayidir de.

Bir nokta daha: Partimiz perestroyka ve glasnost'un gerekliliğini anlıyor ve tümüyle başarılı olmasını arzu ediyor. Bu, sosyalizmin kapitalizme üstünlüğünü açık bir biçimde kuracak ve devrimcileştirici bir etkide bulunacaktır. Ancak, **Moscow News, New Times** ve **World Marxist Review**'da yayınlanan bazı makalelerle ciddi bir sorun ortaya çıkmıştır. Sovyet basını ile komünist basında yer alan ve ABD'de, çoğunlukla Sovyetler Birliği'nin resmi tutumunu yansıtıyor olarak değerlendirilen açıklamalar konusunda Sovyet yoldaşlara özel bir sorumluluk düşüyor. Bu açıklamalara yurtdışında, hem komünistler, hem de komünist olmayanlardan gelecek tepkiler dikkate alınmalıdır.

Bu bakımdan, antimarksist-leninist açıklamalar, karşılarında militan bir polemik olmadan, eleştirisiz bir biçimde yayınlandığında, marksizm-leninizm'in çağdaş değeri hakkında, geçmişte konumlarımızın bağımsız olup olmadığı hakkında, vb. kuşkular uyanıyor. Bundan dolayı, geçmişle günümüz arasındaki sürekliliğin nerede olduğunu göstermek, geçmiş hatalarımızı belirlemek ve koşulların nasıl değiştiğini açıklamak -burjuvazi yeni düşünceyi kendi açısından kapitalizme dönüş çağrısı olarak yorumladığı için- çok büyük önem taşıyor.

Böylesi bir karışıklığı en aza indirmek için, yeni düşüncenin bizim temel bilimsel sosyalist kuramımızın, yeni doğrultularda daha da geliştirilmesi olarak anlaşılması için savaşmalıyız. Nükleer bir yıkım tehdidi, dünya çevre dengesinin bozulması, açlık tehlikesi, vb. dikkate alınarak marksizm-leninizm'in, başlangıcından bu yana gelişmesine yön veren temel insancıl özünü ve yüksek moral içeriğini vurgulamak özellikle önemlidir. Hatta, bu alanda ideolojik bir taarruz gereklidir. Emperyalizm bu sorunlarla ideolojik yönden savunmaya itilmelidir. Başka şeylerin yanısıra, ancak bu taarruz sağduyulu kapitalistler de içinde olmak üzere, öteki tarafı insanlığın hayrı için işbirliğine yöneltebilir.

Yuri Krasin: İki noktaya işaret etmeme izin verin. Birincisi, Riva yoldaşın söylediklerine ilişkin.

Latin Amerika bölgesindekiler de içinde olmak üzere ulusal kurtuluş hareketlerinin geçmiş deneyimi, ekonomik sorunların en büyük engel olduğunu çok açık bir biçimde göstermiştir. Şili'de ve şimdi de Nikaragua'da olduğu gibi, devrimler zafer kazandıklarında bile ekonomik sorunlara sürükleniyor ve ilerlemeleri duraksıyor. Şili'de karşıdevrimci darbeye götüren de bu oldu. Ulusal kurtuluş devrimlerinin karşı-

laştıkları sorunların çözümünün adil bir uluslararası ekonomik düzen kurulmasına bağlı olduğunu anlatmak istiyorum. Bu ise silahsızlanma sorunlarıyla, insanlığın ivedi ve uzun erimli gereksinimlerini karşılamak ve haksız ekonomik ilişkileri ortadan kaldırmak için kaynakların serbest bırakılmasıyla organik bir biçimde bağlıdır. Kurtuluş hareketlerinin rollerini reddetmeye çalışmaktan çok uzağım. Ancak sorun şiddete dayanmayan bir dünya için, silahsızlanma için savaşımla içiçe geçen uluslararası bir boyut kazanıyor. Devrime bağlıysanız, günün iç politikası kadar, dünya düzeyinde de düşünmek zorundasınız.

İkinci yorumum West yoldaşın söyledikleriyle ilgili. Eğer kendilerini doğru anlıyorsam, yurtdışında satılan bazı gazete ve dergilerimizin ABD komünistlerine yararlı olmaktan çok sorun yaratmasına itiraz ediyor. Sovyet basınının özel bir sorumluluk taşıdığını belirtiyor.

Buna doğrudan yanıt verecek ve daha sonra da yanıtımı açıklayacağım. Sovyet halkı için bir tür, kamuoyu için, yurtdışındaki komünistler için başka bir tür gerçek olamayacağına inanıyorum. Gerçek tektir, bölünemez, farklı kitlelere farklı biçimde ölçülüp dağıtılamaz. Fakat bir gazeteci, bilim adamı veya siyasi eylemci herhangi belirli bir ülkenin okuyucusuna seslenen birşey yazdığında, bu ulusun özel tarihsel deneyimini, psikolojik yapısını, egemen olan düşünce ve duyguları dikkate almalıdır. Belki Sovyet gerçeklerini daha az bilen Batılı okuyuculara birşey yazdığımız zaman, perestroyka'nın, doğal olarak, cesurca öne çıkarmış olduğu olumsuz yönlere ilişkin eleştirilerimizi, bizim için apaçık olduğundan dolayı yurdumuzda sözünü etmediğimiz sosyalizmin başarılarının tartışmasıyla dengeleyebiliriz. Her Sovyet yurttaşı bu başarıları ilkokulda öğrenir, fakat Batılı okur açısından durum öyle değildir. O halde, bu tür bir dengelenmenin sağlanması gerektiği ortaya çıkıyor.

Geçmişin Politik Hatalarını Nasıl Değerlendirmeli

Jim West: Doğal olarak, geçmiş yakından incelenmeden marksizm-leninizm geliştirilemez. Günümüz, bütün zayıflıkları ve zorluklarıyla geçmişin ürünüdür. Geçmişin omuzlarında yükseliyoruz. Onu kolayca bir kenara atamayız. İnsanların yaşamlarıyla, sosyalizm ve barış için uzun yıllar verilen özverili savaşımlarıyla, umutları ve onurlarıyla uğraşıyoruz. Bunu unutmamalıyız! Uluslararası komünist hareketin, tarihini kollektif bir temelde incelemeye başlamasının zamanı geldiğini düşünüyorum. Bütün bunlar, Komünist Enternasyonal'i global bir hata olarak gösterme ve savaş öncesi tarihte oynadığı, değeri ölçülemez role gölge düşürme eğilimi bakımından, çok büyük bir önem taşıyor. Örneğin, Komünist Enternasyonal'in 7. Dünya Kongresi'nin tartışmaları ve sonuçları, bugüne kadar geçerliliğini koruyan temel derslerle doludur.

Krasin yoldaş, perestroyka ve glasnost'un getirebileceği köklü devrimci değişikliği tarihsel bir perspektif içinde sunmakta çok haklıdır. **Louis Bonaparte'ın 18. Brumaire**'inde Marks, işçi sınıfı devrimcilerinin ilerledikçe kendilerini eleştireceklerini, hatalarını düzelteceklerini, tamamlanmış gözükene, yeni baştan başlamak için geri döneceklerini, ilk girişimlerindeki eksikliklerin, zorlukların ve zayıflıkların bilincine varacaklarını söylemiştir.

Açıktır ki, sosyalizm kuruculuğu hiçbir ülkede kolay bir iş değildir. ABD'deki sosyalizme geçişin de hatalardan, sapmalardan ve hatta bazen, belki de daha ciddi yasa ihlallerinden kendi payına düşeni alacağı kabul edilebilir. ABD işçi sınıfının çok

pratik bir sınıf olması üstünlüğüne sahip olacağız. Fakat en büyük sorunlarımız ideolojik yönde olacaktır. Her ülkede sosyalizm, kendi özel kapitalist veya feodal sömürü tarihinden devraldığı çizgilere ve izlere sahip olacaktır. Öğreneceğimiz daha çok şey var. SSCB'de hataların düzeltilmesi bizim hiçbir hata yapmayacağımız anlamına gelmiyor. Ve sıkça söylendiği gibi, en kötü hata hiçbir şey yapmamaktır.

Jose Riva: Perestroyka, uluslararası komünist hareket için, onun tarihinde tamamen yeni bir dönem -tartışma ve samimi görüş alışverişi dönemi- açmış olması nedeniyle çok büyük bir önem taşıyor. Önceleri kimi sorunları birbirimizden uzaklaşarak "çözmeye" çalıştık. Günümüz gerçekleri, sosyalist ülkelerde veya başka yerde, komünist partiler önünde beliren düşünce ve sorunları ortaklaşa tartışmamızı kaçınılmaz kılıyor.

Daha 1960'larda Dominik Komünist Partisi sosyalist ülkelerde yenilenme zamanının geldiğini öne sürdü. 1969'da Moskova'da yapılan komünist ve işçi partilerinin son toplantısında DKP'nin, bazı hükümleri kabul edemeyeceğinden dolayı son belgeyi imzalamayı reddettiğini burada anımsatmak isterim. Bu hükümler daha sonra komünist hareket içinde sayısız sağ ve sol sapmaların kaynağı olmuştur. O zamanlar bizim tavrımız, anlayış görmedi ve partimiz hareket içinde belirli zorluklarla karşılaştı. Bunu yalnızca, çeşitli bölgelerde sosyalizmin çekiciliğinin yeniden sağlanması için, sosyalist ülkelerde değişikliğin uzun zamandan beri gerektiğini belirtmek için söylüyorum.

Şimdi, perestroyka'nın pek çok sorunu açıklıkla ortaya koyduğu koşullarda hepimiz, sosyalizmin esasen kapitalizmden daha insancıl, demokratik ve adil bir sistem olduğunu bildiği halde, yine de, doğuşlarını açıklamak ve düzeltmeye çalışmak için açıkça tartışmamız gereken çok sayıda büyük hata yapıldığını anlıyoruz. Krasin yoldaşla aynı düşüncedeyim: Hiçbir şeyi saklayamayız. Birçok sosyalist ülkede bilgilenmenin baskı altında tutulması ciddi bir sorundur. Bu uygulamanın sürmesinin, yalnızca sosyalist ülkeler komünistlerine değil, aynı zamanda öteki kardeş partilerin saygınlığına da büyük bir zarar vereceğini düşünüyorum. Aynı şey, pek çok sosyalist ülkede, esas olarak da SSCB'de gelişmiş olan otoriter, antidemokratik yönetim tarzı için de geçerlidir. Demokratik olmayan uygulamalar yığınların sosyalist kuruluşa ilgisini aşındırmıştır. Partim, bu gerçeğin ve perestroyka'nın tarihin bir zorunluluğu olduğunun, sosyalizmi dinamikleştireceğinin ve olağanüstü potansiyelini yalnızca SSCB'de değil, bütün dünyada genişliğine ortaya çıkaracağının bilincindedir.

Kimi yoldaşlar hatalarımızı nasıl görmemiz gerektiği hakkında zaten konuştular. Sosyalist kuruculuk sırasında yapılan hataların açıklanabileceğine inanıyorum. Toplumsal bir sistem olarak sosyalizm, yeni bir olgudur. Pratik olarak ilk kez Sovyetler Birliği'nde, daha önceden hiçbir deneyim olmaksızın kuruldu. Bu yönden hatalar kaçınılmazdı. Bugün sosyalizm hatalarını düzeltmek ve yüksek yaşam gücünü göstermek için her olanağa sahiptir.

Sosyalizmin sorunlarının tartışılmasının ona zarar vereceği görüşünde değilim. İşlenen yanlışların ancak dürüst ve yöntemsel bir incelemesi bunların yinelenmesini önleyebilir. Doğrudan eleştiri ve özeleştirinin de marksizm-leninizm'e ters düştüğünü düşünmüyorum. Tersine, bu kuramımızın özüne uygundur.

Pablo Sandoval Ramirez: Partimin bugün dünyanın önde gelen kapitalist ülkesinde faaliyet gösteren ABD KP'nin savaşımıyla koşulsuz dayanışmasını yineledikten

sonra, tartışmaya West yoldaşın söyledikleri üstüne görüşlerimle devam etmek istiyorum.

Sosyalizm kurulurken yapılan hataların "doğal" olduğu görüşünü kabul edemem. Perestroyka hepimizin tarihe doğalcı ve doğrusal bir yaklaşımın üstesinden gelmemizi zorunlu kılmıştır. Tarihi insanlar yapar. Stalin yıllarının hataları ve suçları kaçınılmaz olmadığı gibi, stalinizm de kaçınılmaz bir kötülük değildi.

Bana göre, geçilen yolun özeleştirel bir çözümlemesi, SSCB'de yenilenme hareketinin temel bir unsurudur. Tarihin derinliğine bir biçimde yeniden değerlendirilmesi, gerçekte pek çok şeyin yeniden biçimlendirilmesi, geçmiş hata ve suçların tekrarlanmasının önlenmesi gerektiğinden dolayı başlatılmıştır. Bu durum, isimleri haksız olarak unutulan veya kötülenen Ekim Devrimi'nin pek çok seçkin liderinin oynadığı rolün yeniden takdir edilmesine büyük bir önem kazandırmaktadır.

Söz gelişi Nikolai Buharin'in savunduğu bazı görüşlerle uyuşabilir veya uyuşmayabiliriz, ancak açıktır ki adının aklanmasını saygıyla karşılamalıyız. Aynı şeyin, hiçbir zaman "faşist bir ajan" ya da "emperyalist bir uşak" olmayan Leon Troçki açısından da yapılması gerektiğini düşünüyorum. Görüşlerini kabul ya da reddedebiliriz, fakat Troçki'nin Bolşevik Partisi'nin bir lideri, Petrograd Sovyeti'nin başkanı ve Kızıl Ordu'ya komuta eden insan olduğunu inkar edemeyiz. Troçki'nin tarihsel rolünü uygun bir biçimde değerlendirme yönünde bir çaba olduğuna inanıyorum. Ancak politik yönden itibarının iadesi için daha çabuk hareket edilmelidir. Troçki, Buharin gibi yargılanmadığı için bu belki çok daha zordur. Fakat Troçki de politik yönden karalandı ve daha sonra öldürüldü. Troçki'nin tarihte oynadığı rolün haklı bir değerlendirmesine ihtiyacımız olduğunu yineleyeyim.

Gerçekte tarihin incelenmesi, bizim ortak devrimci görevimizdir. Meksika'da çok fazla bilgi derlenmiştir ve Troçki hakkında gerçeğin yeniden kurulmasına yardım edebilir. Bildiğimiz gibi, Troçki Meksika'da öldürülmüştür. Komintern'nin özel görevlileri Meksika Komünist Partisi'nin o zamanki liderlerini bu trajik gelişmelere çekmek istemişlerdi. Liderler bunu reddetmişler ve bu bahaneyle (Valentin Campa durumunda olduğu gibi) Troçkist olarak suçlanarak MKP'nden ihraç edilmişlerdi.

Jim West: Troçki ve Troçkizme yaklaşımımızda belirli bir temel ayrımımız olduğunu kabul etmeliyim. Fakat bunlar ülkelerimizin işçi sınıflarının çıkarlarında birleşmemiz zorunluluğuyla karşılaştırıldığında önemsiz kalırlar. Meksika ve Amerika işçilerin acımasızlıkla sömüren Amerikan uluslarötesi şirketleri ve bankalarının oluşturduğu ortak düşmana karşı savaşımda birleşebileceğimizi ümit ediyorum.

Yuri Krasin: Troçki'nin rolünün, gerçekte ne olduysa öyle gösterilmesi konusunda Sandoval yoldaşla tümüyle aynı düşüncedeyim. Marksist yaklaşım budur, tek doğru tavır budur. Elbette ki, tarihçiler onun Ekim Devrimi'ndeki rolünü yeterli bir biçimde yeniden ortaya çıkarmalıdırlar. Fakat bunun Troçki'nin politik yönden itibarının iade edilmesi anlamına geleceğini düşünmüyorum. Aslında onun savunuculuğunu yaptığı anlayış bugün buyrukla yönetme dediğimiz bir sistemin SSCB'de kurulmasını koşullandırıyordu. Başka bir deyişle, ilk bakışta ters gözükse de, troçkizmle stalinizm arasında bir iç yakınlık vardır: Her ikisi de ülkeyi yönetmede zor kullanmaya ve buyrukçuluğa dayanmışlardır. Bunu olumlu bir tavır olarak tanımlayabileceğimizi düşünmüyorum. Oysa, politik yönden itibar iade etme tam da bunu gerektirir.

Bu konuda konuşuyorken, benim devrimci hareket içinde iki felsefi konsept diyebileceğim iki anlayışla karşılaşılabileceğini belirtmek isterim. Birisine göre bir azınlık -yani parti- gerçeği öğrenmiştir ve çoğunluğu -yani halkı- mutlu kılmak için hareket etmelidir. Burada vurgu, esas olarak zor kullanma, yönetsel yöntemler, yığınları azınlığın iradesini kabule zorlama üstündedir.

Ötekisi, gerçek leninist anlayış, bilinçli bir azınlığın -partinin- öncü olması, fakat yığınlarla birlikte ilerlemesi, gelişmelerine yardımcı olması, onları zorla arkasından sürüklememesi doğrultusundadır. O durumda halk, tarihin nesnesi değil de yapıcısı olacaktır. Bu açıdan bakıldığında, leninist anlayış, açıkça çeşitli aşırı, radikal solcu kuramlara ve hem troçkizme, hem de stalinizme karşıdır, çünkü bu sonunculara göre, halk güdülmesi gereken bir nesnedir.

Pablo Sandoval Ramirez: Troçki'nin yönetsel yöntemlere eğiliminin onu pek çok yönden Stalin'e benzer kıldığında Krasin yoldaş haklıdır. Kim bilir, Sovyet yönetiminde kalmış olsaydı o da belki Stalin'inkine benzer bir politika izleyecekti. Hatırladığım kadarıyla ünlü "Kongreye Mektup"unda Lenin, kendisi Troçki'nin yönetsel yöntemlere saplantısını işaret etmiştir. Fakat aynı mektupta Troçki'yi "bugünkü MK'indeki en yetenekli adam" olarak tanımlamıştır. Lenin Troçki'nin politik niteliklerinden söz eder, ona karşı isnat edilmiş herhangi bir suç belirtisi yoktur. İtibarını iade etmek gerektiğini söylerken anlatmak istediğim buydu.

George Toubi: Troçki'nin rolü üstüne birkaç söz. Bu sorun hareketimiz açısından önemlidir ve somut bir çözümleme gerektiriyor. Krasin yoldaşın söylediklerine katılıyorum. Kendi açımdan, aşağıdaki konu üzerinde durmak istiyorum. Hepimizin bildiği ve hatırladığı gibi Troçki, başka şeylerin yanısıra sosyalizmin tek bir ülkede kurulamayacağını da savunmuştur. Geçen yıllar bu anlayışı tümüyle çürütmüştür. Bundan dolayı, geriye hiçbir dönüş, Troçki'nin hatalı anlayışına hiçbir geri dönüş, hiçbir itibar iadesi söz konusu olamaz. Troçkizm ortadan kalkmamıştır; hala bizimledir. Meksika'da bu sorunla ilgili durumun nasıl olduğuna ilişkin ayrıntılı bilgiye sahip değilim. Ancak İsrail'de nasıl olduğunu biliyorum. Biz komünistler, SSCB'deki perestroyka'yı bile Troçki'nin antimarksist, maceracı politik anlayışını canlandırmak için kullanmaya çalışan, küçük ama çok sayıda yerel troçkist gruplarla karşılaşıyoruz. Bu nedenle Sandoval yoldaşın ortaya attığı sorun ilk bakışta göründüğü kadar basit değildir.

Damian Pretel: Belirttiğim gibi, geçmiş, günümüz kültürünün bir parçasıdır. Bu anlamda SSCB SBKP ve Ekim Devrimi tarihini yeniden gözden geçirmeli, stalinist ve yenistalinist yılların, çarpıtılmış ve baskı altında biçimlenmiş bilgilerinden arındırmalıdır. Tarihsel gerçek bütünüyle yeniden kurulmalıdır.

Öte yandan, hepimiz kabul etmeliyiz ki, geçmişte birçok komünist partisinin tarihi çarpıtılmıştır. Bunun ötesinde, uluslararası komünist hareketin tarihi üstüne henüz nesnel bir monografi yazılmamış olmasından üzüntü duymalıyız. Bunu yazmak, bütün başarıları ve başarısızlıklarıyla hareketimizin zengin tarihini yansıtmak zamanının geldiğini düşünüyorum. Bu tasarı için sosyalist ve kapitalist ülkelerdeki marksist araştırmacılar çalışmalarını eşgüdümlemelidirler.

SBKP'den Komünist Enternasyonal arşivlerini açmasını ve bütün kardeş partilerden araştırmacılar için kullanılabilir duruma getirmesini öneriyoruz. Bilginiz olması açısından, İspanya Komünist Partisi arşivlerinin yıllardan beri, yalnızca marksist

araştırmacılara değil, partimizin tarihini öğrenmek isteyen diğer bilim adamlarına da açık olduğunu belirtmek isterim.

WMR'nin, marksistlerin komünist hareketin tarihi üstüne çalışmasını eşgüdümlendirmesi tavsiye edilebilir diye düşünüyorum. Bundan başka, WMR'de, değişik ülkelerden marksist yazarların yapıtlarının, öteki komünist partileri ilgilendirebilecek yapıtların yayınlanmasına neden başlanılmasın?

Jose Riva: Sovyet bilim adamlarının ve öteki kardeş partilerden tarihçilerin, uluslararası komünist hareketin tarihini yeni baştan yazmaları zamanının geldiğine gerçekten inanıyorum. Bu tarihte hiçbir "boş nokta"ya artık hoşgörüyle bakamayız.

Yuri Krasin: Uluslararası bir marksist araştırma kuruluşuna gittikçe daha ivedi bir gereksinim var. Fakat yapılması gereken ilk şey bütün arşivleri araştırmacılara açmaktır.

Jose Riva: Bu herşeyden önce SBKP için geçerlidir.

İşbirliğiyle İlgili Klişeleri Yenme Üstüne

Pablo Sandoval Ramirez: Klişelerimizden biri, pek çok komünistin dış dünyadan yalıtlanmış bir tür kapalı tarikat olarak gördüğü uluslararası komünist hareket içindeki işbirliği ve ortak eylem anlayış tarzımızla ilgilidir. Perestroyka bu klişenin savunulamaz olduğunu ortaya koymuştur. Ortak görevimiz dünya komünist, sosyalist ve genel olarak demokrasi hareketleri içindeki, büyük ölçüde farklı akımların, marksizmi farklı biçimlerde yorumlayan işçi partilerinin işbirliğini sağlamaktır. Bunlar potansiyel olarak çok verimli görevlerdir ve perestroyka tam zamanında yükseltilmiştir.

Jose Riva: Bütün komünistler için, perestroyka'nın en önemli yanının, komünist harekette egemen olagelen şemacılık ve dogmatizme son vermeyi amaçlaması olduğunu düşünüyorum. Marksist-leninist kalıtı yaratıcı biçimde yorumlamamız ve günümüz gerçeklerine uygulamamız zorunludur.

Jim West: Sovyet girişimlerinin var olduğu ve kardeş partilerin rollerinin büyüdüğü yeni bir uluslararası durumla karşılaştığımız günümüzde pek çok klişe terkedilmelidir. Komünist partilerin "Moskova'nın ajanları" olduğu yolundaki kapitalist propagandanın etkisini anımsamak yeterlidir. Fakat biz "ulusal komünizmi" enternasyonalizmin karşısına çıkaran "Avrupa Komünizmi"nin getirdiği sorunları ve tehlikeyi de hatırlamalıyız. Klişelerden kurtulunması, "Avrupa Komünizmi"nin ve marksizm-leninizm'den öteki sapmaların etkisinin üstesinden gelinmesi, yeni koşullarda, komünist ve işçi partilerinin ortak çabaları için elverişli olanaklar yaratacaktır.

Yuri Krasin: Tartışmakta olduğumuz sorunun yalnızca tek bir yanına -dogmatik marksist fandementalizm diye tanımlayabileceğim olgunun üstesinden gelme gereğinedikkatinizi çekmeme izin verin. Bunun perestroyka'dan, özellikle yeni politik düşünceden kaynaklanan önde gelen bir istem olduğuna inanıyorum.

Olay, sınıf çıkarını bazen bilinçsizce, marksist ve komünistleri diğer sosyopolitik güçlerden ayıran bir tür engel olarak görmemizdir. Tarihsel ayrıntıya inmeyeceğim: Bir zamanlar Komünist Enternasyonal'ce öne sürülen "sınıfa karşı sınıf" anlayışını anımsamak yeterlidir. Bugüne kadar, bu hastalığın belirtilerine hâla rastlıyoruz; en

azından ülkemizin, partimizin sosyal düşüncesinde.

Bu arada, marksist dünya görüşünün ve özellikle leninizmin (zamanımız kısa olduğundan, yalnızca Lenin'in **Ne Yapmalı?** yapıtına başvuracağım) temel öğesi, uygarlık yolunu izlemek, marksizmi ve komünist hareketi daha geniş güçlerin faaliyetleriyle bağlamaya çalışmaktır. Lenin'in, "komünistler kendi yağlarında kavrulmamalıdırlar"(1) diye yazdığını hatırlarız. Fakat pratikte durum bazen bunun tersidir. Örneğin, son zamanlarda özellikle Batı Avrupa ülkelerinde bir tür işçi birlikleri eğilimi ortaya çıkmıştır. Bunlar, işçi sınıfının geleneksel kesimlerinin teknolojik devrim çağında kendi varlığını korumak için yaptığı savunma savaşları nedeniyle ortaya çıkmıştır, daha doğrusu yeniden ortaya çıkmıştır. İnsancıl ve enternasyonalist geleneklere sahip olan işçi sınıfı hareketinin kendisini uygarlaşma bulvarının dışında bulması yıkıcı olabilir.

Komünistler, bu eğilimi izlerlerse, kendi nostaljilerini giderebilecekleri, fakat dünyayı hiçbir zaman gerçekte olduğu gibi, bütün iç çelişkileriyle ve aynı zamanda bütünselliğiyle göremeyecekleri dogmatik fandementalizmin kör kuyusunda dolaşma tehlikesiyle karşılaşacaklardır. Açıkça görülüyor ki, hareketimiz kendi bilincini, belirli bir düzeyde yeniden biçimlendirmek zorundadır.

Damian Pretel: Partilerimizin faaliyetleri ve savaşımını doğrudan etkileyen o kadar çok sorunu tartışmamız ve incelememizin zorunlu olduğu günümüzde, tekdüze, biçimsel uygulamalardan ve klişelerden arınarak marksistler arasında işbirliğini geliştirmek çok önemlidir. Bununla ilgili olarak, perestroyka'nın geliştirdiği sürece, uluslararası komünist harekette "çeşitlilik içinde birlik" ilkesinin sağlanmasına büyük umutlar bağlıyorum.

Ancak, bugüne kadar hala klişelere bağlıyız. Örneğin, ikili ilişkiler temelinde delegasyon değişiminin yararlı olduğuna inanıyoruz. Fakat bir İsp.KP delegasyonu şu ya da bu ülkeye gittiğinde çoğunlukla orada kalışının ayrıntılarıyla çizilmiş bir programını buluyor. Varıştan sonra görüşmeler yapılıyor, fakat bu görüşmeler hiçbir köklü değişiklik getirmiyor. Daha değişik bir uygulama, gelecekteki delegasyon ziyaret programının, önceden, her iki parti tarafından ortaklaşa çizilmesini önereceğim.

Veya işbirliğinin başka bir alanını ele alalım. Ne yazık ki, pek çok kardeş partinin kendi okulu yok. Buna karşılık komünistlerin, kadroların eğitiminin önemi büyüyor. Bizim için, İsp.KP için öteki komünist partilerin okullarını kullanma olanağına sahip olmak çok yararlı olacaktır. Ancak, ders programının önceden yalnızca ev sahibi parti tarafından değil, aynı zamanda ve esas olarak, okula öğrenci gönderen parti tarafından belirlenmesini isteriz. Bunun, dersleri gerçek sorunlara daha iyi yönelteceğine inanıyorum. Görüşüme göre, işbirliğinin bu yeni biçimi hayli umut vericidir.

George Toubi: Komünistler öncekinden çok daha fazla anlayış ve işbirliği geliştirmeli, uluslararası hareketimizin birliğini güçlendirmeli, gelişmesinin biçim ve yollarını tartışmalıdırlar.

Örneğin, son zamanlara kadar genel görüş, komünistlerin uluslararası ve bölgesel

---

(1) V.I.Lenin, **Top. Yapıtlar**, C.33, s.333

toplantılarının tam bir anlaşma temelinde ve tam katılımla gerçekleşmesi gerektiği yönündeydi.

Bunun sonucu olarak, komünist hareketin en son uluslararası konferansı hemen hemen 20 yıl önce gerçekleşti. O zamandan bugüne çok şey değişmiştir. Bizi yeni zorlu çağrılar bekliyor. O yazılmamış kuralı yeniden değerlendirmek, sınırlamalar olmadan ve bağlayıcı sonuç belgeleri olmaksızın uluslararası toplantılar ve görüşmeler düzenlenmesi geleneğini canlandırmak zamanı gelmiştir. Perestroyka'nın bu sorunlarda da eskimiş basmakalıplardan kurtulmamıza yardım etmesini bekliyorum.

2013 YILI YENİ BİR SOSYAL ÇIĞIRIN ŞAFAĞI MI OLACAK?

Gelişmiş kapitalist ülkelerde, "enformasyon", "sanayi-sonrası toplum" düşünceleriyle resmi ekonomi politikasının gitgide içiçe geçme eğilimi su yüzüne çıkıyor. Bu yaklaşım uzakgörüşlü mü, yoksa miyopça bir yaklaşım mı? Kapitalizm koşullarında bilimsel-teknik devrimin gelişmesine ilişkin bu ve benzeri sorular ve bu soruların marksistler tarafından ancak yakın zamanlarda incelenmeye başlanması konusu, bu yazıda ele alınıyor.

Richard Clarke
Büyük Britanya Komünist Partisi

1960'lı yıllarda ve 1970'lerin başlarında, bilim ve teknolojinin, merkezi, kapsamlı ve dönüştürücü rolünün artan ölçüde algılanması, akademik çevrelerde yaygın bir düşüncenin doğmasına yol açtı: Dünya (en azından dünyanın sanayileşmiş kapitalist bölümü), teknolojik devrim sayesinde yeni bir çağa, bir tür "sanayi-sonrası", "enformasyon toplumu"na geçiyordu. Kapitalizmin canlanmasıyla birlikte, 1981 yılından bu yana, söz konusu düşünceler bir kez daha geniş çevrelerde yaygınlık kazanmaya başladı.

Yaygın yorumuyla "enformasyon-teknoloji devrimi", her yerde el altında bulunan "silikon yongaları"na (bilgisayarlar, sözcük işleyiciler, kendi kendine tanıda bulunan "uzman sistemler", uzaktan algılama ve denetim) dayanan minnacık birbiri üzerine yığışmış aletlerin ötesinde gözler önünde hünerli yeni ufuklar açıyor. Vurgu, gitgide "para kullanmayan toplum"(1), "global köy"(2) teknokratik dünya" gibi deyimlerde simgesini bulan mikroelektronik, telekomünikasyon ve sistem organizasyonu-

(1) Öngörüye göre, ödeme aracı olarak para dolaşımdan kalkacak, ödemeler mikroelektronik araçlarla yapılacak.

(2) Burada, ekolojik öz-korunma ve kentlerden kaçış yoluyla geleceğin "sanayi-sonrası toplumu"nun "kırsal" özellikler taşıyan bir yaşam biçimine bürüneceği varsayılıyor. "Yeni-köy" sakinleri arasındaki bağlantılar son derece gelişmiş enformasyon teknolojisi aracılığıyla sağlanacaktır. **(Derginin Notu)**

nun *içiçe geçmesi* üzerinde toplanmaktadır. Bütün bunlar, gitgide yakınlaşan "enformasyon çağı"nın, emek süreci, eğitim sistemi, yaşam tarzı ve dünyayı algılama biçimimizin köklü bir dönüşümünün değişik yanları sayılıyor.

Bu öngörüler ne ölçüde geçerlidir? Marksist analiz gelecekteki değişikliklerin anlaşılmasına hangi öngörülerle katkılarda bulunabilir?

Hemen vereceğimiz yanıt açıktır: Somut tarihsel yaklaşımı rehber edinmeli, yeni mikroelektronik ve enformasyon teknolojilerine ilişkin köklü değişikliklerin analizinde sınıfsal değerlendirme temel yeri tutmalıdır. Böyle bir yaklaşım, kapitalizmin genel bunalımının derinleşmesi aşamasında bilim ve teknolojik kazanımların, yalnızca ürünler, süreçler, üretim tekniklerinin değil, aynı zamanda üretim ilişkileri, sınıfsal ve sosyal yapılar, iktidar ilişkilerinin, siyasal, kültürel kurumların da yeniden yapılandırılmasında araç olarak kullanıldığını görmemizi sağlar. Başka bir deyişle, bilim ve teknoloji ***burjuvazinin egemenliğini korumak*** için harekete geçirilmiştir. Batı'nın toplumsal bilimler terminolojisinde iyice yerleşen "enformasyon devrimi" ve "sanayi-sonrası toplum" gibi kavramları bu açıdan ele almalıyız.

Geleceğin Yenitutucu Modeli

1970'li yılların başlarında, İkinci Dünya Savaşı sonrası kapitalizmin "uzun canlanma" döneminin doruğunda, Harvard Üniversitesi'nden toplumbilimci Daniel Bell, **Sanayi-Sonrası Toplumun Gelişi** adlı kitabını yayımladı. Bell, bu kitabında gelişmiş kapitalist ülkelerde hizmet sektörünün sanayi sektörüne göre, yalnızca istihdam alanında değil, aynı zamanda ekonomik faaliyetler ve zenginliğin yaratılmasında da önem kazanacağını, verilerle ortaya koydu. Yazar, nasıl sanayi devrimi sosyalizme yol açan koşulları yaratmışsa, "sanayi-sonrası" devrim de kapitalizmi öyle dönüştürecek, sosyalizmi ise geçersiz kılacaktır, görüşünü savundu.

Bu görüşler daha sonra başkaları tarafından geliştirildi ve yaygınlaştırıldı. Özellikle Alvin Toffler'in **Gelecek Şoku** ve **Üçüncü Dalga** (3) adlı kitapları "sanayi-sonrası toplum" kavramıyla Sağ'ın yeni ortodoks anlayışa dönmesine yardımcı oldu.

New Society dergisinin aynı sayısında çeyrek yüzyıl sonra dünyanın "genel manzarası"nı çizmeye yönelik iki yazı, bu noktaya ışık tutuyor. İlki, aynı Daniel Bell tarafından yazılmış olup, dergi onu "dünyanın yaşayan en büyük toplumbilimcisi" diye tanıtıyor. Bell, "2013 yılına kadar üçüncü teknolojik devrimin olgunlaşacağını, yani bilgisayarlarla telekomünikasyonların farklı kalmakla birlikte tek bir sistemde 'kablolu ulus', hattâ 'dünya toplumu' olarak birleşeceklerini"(4) öne sürüyor. Britanya Ekonomik ve Sosyal Araştırma Komitesi Başkanı Profesör Peter Hall de, derginin aynı sayısındaki yazısında, Bell'in görüşlerini yansıtıyor. Hall, "2013 yılında biz, ilk sanayi-sonrası toplum olacağız"(5) diyor. "Üçüncü Dalga", kapitalizmin sanayi döneminde başını ağrıtan bunalımlardan kendini arındırması, teknolojik ilerleme ve "enformasyon çağı"nın kaçınılmaz sonucu olarak betimleniyor.

---

(3) "Sanayi-sonrası devrim"in yaygın biçimde söylenişi. **(Derginin Notu)**
(4) Daniel Beel, "The World in 2013", **New Society**, 18 Aralık 1987, s.31
(5) Peter Hall, "Britain 2013", aynı dergi, s.39

Kapitalizm Varlığını Sürdürebilir mi?

Aralıklı durgunluk, kapitalist ekonomide yeni bir olgu değildir. Bu olgular, geçmiş zamanlardan günümüze kadar sanayi kapitalizminin tarihine özgü olgulardır. Evet, Batı'da savaş sonrasının görece sakin yılları, olgunlaşmış bulunan kapitalizmin, yeni, bunalımlardan arınmış bir gelişme evresine ulaştığı yolunda savlara yol açtı. Ama bu pembe öngörüler zamanın sınavı karşısında ayakta duramadı. 1970'li yılların birinci yarısında kapitalizm dünyası önce bir enerji bunalımı, sonra da ekonomik bir bunalımla sarsıldı. New York, Londra ve Tokyo borsalarında 1987 yılının Ağustos ve Ekim ayları arasındaki çöküntü oldukça yakın bir zamanın ürünüdür. Bu çöküntünün bazı kapitalist ülkelerde 1981 sonrası canlanmanın sonu olduğu söylenebilir.

Bunun yanı sıra, ilk önce Marks'ın incelediği ve artık bütün ekonomi kuramında yerleşik bir öğe olarak kabul edilen kısa erimli "devresel bunalımlar"ın *bugün çok daha uzun, yaklaşık 40-50 yıllık büyüme ve daralma dönemleri* biçiminde ortaya çıktığını görebiliyoruz. Bu yaklaşım, sanayi kapitalizminin tarihinde daha önceki bellibaşlı daralmaların yanı sıra, 1980'lerle 1930'lar arasında kurulabilecek önemli paralellikle de doğrulanıyor. Buradan çıkan şu ki, 1970'li yılların ilk yarısında patlayan bunalım, savaş sonrasındaki yükselişin sonunun ve uzun erimli bir ekonomik gerilemenin başlangıcının işaretini çakmıştır. Bu da, Batı'da "uzun dalga" kavramına olan ilginin yeniden canlanmasını getirdi. Bu kavram, Sovyet ekonomist Nikolay Kondratieff tarafından daha 1920'li yıllarda geliştirilmiş olup, kısa ve uzun erimli döngüler çerçevesinde birbirini izleyen büyüme ve daralmanın ardındaki nedenlerin farklı niteliğini anlayabilmenin anahtarıdır.

Bu yarım yüzyıllık dalganın özelliklerini bir çizelgeyle şöyle gösterebiliriz:

FERAHLAMA	DARALMA
Yeni teknolojiler	Zamanı dolan teknolojiler
İşyeri yaratılması	İşsizliğin artması
Ekonomide büyüme	Ekonomik durgunluk
Kârların artışı	Kâr oranlarının daralması
İşçi sınıfının militanlaşması	İşçi sınıfının uysallaşması
Egemen sınıfın ödünler vermesi	Gelişme döneminde elde edilen kazanımlara saldırılar
Yaşam düzeyinin yükselmesi	Yaşam düzeyinin düşmesi

Ekonomik büyüme ve daralmanın her uzun erimli dönemi, belirli türden teknolojilerin gelişmesiyle bağlantılıdır. Keşifler ve bellibaşlı bulgular gerçi kesintisiz bir süreç olmakla birlikte, bunların üretime uygulanması, uzun süren büyüme dönemlerinde karşılıklı hızlandırıcı bir etki içinde bulunur. Yeni teknoloji sistemlerinin "zincirleme tepkisi" vardır. Teknoloji sistemlerinden her biri, yeni "yaşamsal sanayiler"in temelini oluşturabilir. Örneğin, 1945 sonrası "uzun canlanma" döneminde, otomobil, havacılık-uzay, ilaç, bilgisayar, elektronik tüketim malları ve benzeri sanayi dalları, sanayinin kalbi olmuşlardı.

Mikroelektronikten biyoteknolojiye kadar bu süreci kolaylaştıran bütün yeni teknolojiler, "gerçek" uğruna "saf" bilimin taraf gözetmez araştırmalarından ve kendiliğinden ortaya çıkmıyor, tersine, gitgide uluslarötesi tekellerin uzun erimli stratejilerinin ürünü oluyor. 1970'li yılların ortalarından bu yana doğan yeni koşullarda,

yeni teknolojilerin de üstünlüklerinden yararlanarak, çokuluslu tekeller, vasıfsız işgücü de içinde üretim sürecini temel birimlerine ayırabiliyor, üretimi herhangi bir yerde ve dünya ölçüsünde yeniden düzenleyebiliyorlar.

Sanayileşmiş kapitalist ülkelerde bu yeniden yapılanma, "yükselen" ve "alçalan" sanayilerin coğrafi yerlerine ilişkin farklılıklarda, işsizler ordusunun değişen bileşiminde ve aranan işçilerin yapısında kendini gösteriyor. Bu, Britanya'da özellikle, işçi sınıfının hızla ve kapsamlı olarak tam zaman çalışan, vasıflı, oldukça ayrıcalıklı küçük bir "çekirdek" ve çoğu kısa süreli çalışan, geçici, vasıfsız, örgütsüz çok daha geniş bir "çeper" biçiminde yeniden yapılanmasında ifadesini buluyor. Çalışanlarla işsizler arasında, kentlerle banliyölerde yaşayanlar arasında, ülkenin kuzeyiyle güneyi arasında sosyal ayrışmalar derinleşiyor. Bu değişiklikler, sol güçler arasında karmaşa, seçimlerde gerileme yaratıyor, sağda ise yeni bir "radikalizm"in, gerici, milliyetçi bir popülizmin doğmasına yol açıyor. Sol, bu "radikal sağ"a karşı henüz etkin bir muhalefet gösterememiş durumdadır.

Dünya ölçüsünde kapitalizmin şimdiki yeniden yapılanması, gelişmekte olan ülkeler ekonomilerinin köklü ve hızlı dönüşümünde, *birçok "Üçüncü Dünya" ülkesi halkını hızla, derinden ve yıkıcı biçimde dönüştüren* yeni bir uluslararası işbölümünün ortaya çıkışında görülebilir. Genel olarak bu gelişmeler, yeni işyerleri açılmasını sağladığı, teknolojiye erişme olanakları yarattığı, bir "gelişme" yolu, kısacası yerli seçkinlerin bir gelir kaynağı olduğu için evsahibi hükümetler tarafından özendiriliyor. Bu desteğin çoğunlukla özgül biçimi, Güney ve Güneydoğu Asya'da, Latin Amerika'da, Afrika'da onlarca örneği bulunan "ihracat değişim bölgeleri" ve "serbest ticaret bölgeleri"'dir.

Çağdaş sanayilerde, emek-yoğun bölümler, ücretlerin düşük olduğu, işçi haklarının, sendikal özgürlüklerin bulunmadığı Güney Kore ve Filipinler gibi ülkelerde kurulmaktadır. Yüksek teknoloji ve buna eşdüşen araştırma-geliştirme, üretim donanımı ve araçları, başka bir yerde, örneğin İngiltere ya da İtalya gibi bir ülkede yer almaktadır. Maliye bölümü ise vergilerin çok düşük olduğu bir yere taşınmaktadır.

Bu politikanın sonucu dünya kapitalist ekonomisinin "çekirdek" ve "çeper" diye yeniden yapılanması oldu: Denetim işlevi "çekirdek"te kaldı, üretim "çeper"e yerleşti. Bu değişiklik elbette yeni *bilimsel ve teknolojik emperyalizmin* sadece bir yanıdır. Gelişmekte olan ülkeler ayrıca hızla artan dış borçlarını ödemek için teknolojik gelişmenin durmadan dönen birer kasnağı olmak zorunda kalıyorlar. Bu tür çarpıklıklar, "Üçüncü Dünya" modelinde Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası'nın yatırım politikalarıyla daha da şişmektedir.

"Çekirdek"te denetim işlevlerinin, "çeper"de de üretimin yoğunlaştırılmasıyla birlikte bunları olanaklı kılan teknolojik değişiklikler, aslında gelişmiş kapitalist ülkelerde savaş sonrasındaki canlanmanın 1970'li yıllarda yerini alan ve halen süregelen uzun erimli daralma sırasında azalan kâr oranlarına sermayenin verdiği özgül karşılıktır. Elbette, çokuluslu tekeller, uluslararası kapitalist ekonomik bağları yeniden düzenlerken gelecekteki uzun erimli büyümenin temelini atmışlardır. Nasıl kısa erimli canlanmalara uzun erimli daralmalar içinde rastlanabilirse, bu evrede de kısa süreli daralmalar kaçınılmazlıkla ortaya çıkar. Batı'da 1980'li yılların ilk yarısında ortaya çıkan ve yeni teknolojinin sosyal olanaklarına ilişkin olarak önce umutlar, sonra da düşkırıklığı yaratan canlanma örneği böyledir.

Ama önemli olan bir şey varsa, o da, beklenen uzun erimli canlanmanın "sanayisonrasıcıları"nın düşledikleri toplumu yaratmayacağıdır. Kapitalizm bazı çelişkileri giderirken, "2013'ten sonra" başka bir uzun erimli kaçınılmaz daralmayla yeni çelişkiler üretir. Kondratieff'in keşfettiği "uzun dalgalar"ın özü budur. Bu kavram, ekonomik üretime yeni teknolojiler getirirken, sermayenin onları yetkinleştirmesinin uzun zaman alacağına işaret eder: Bu da, bilim ve teknolojideki daha yeni ilerlemeleri uygulama şansını azaltır. Son çözümlemede, en son teknolojik sistemlere yeni bir geçiş olmadan uzun erimli bir ekonomik daralmayı çabuklaştırır. Bu ise, *kapitalizmin bilimsel-teknolojik devrimin, dolayısıyla toplumun düzgün ve istikrarlı gelişmesini sağlayamayacağı anlamına gelir.*

Yanıtlardan Daha Çok Sorular

Bununla birlikte "enformasyon teknolojisi devrimi"nin peygamberleri açısından "uzun dalgalar" kuramı, kapitalizmin uzun erimli istikrarsızlıklarının ve istikrarsızlıklarla bağlantılı yeni sosyal sorunların analiz edilebileceği bir çerçeve değildir. Örneğin, Peter Hall bu düşünceyi, sanayi kapitalizminin tarihinde şimdiki (dördüncü) büyük daralmanın kaçınılmazlığını kanıtlamak için kullanıyor. İşsizlik, "yıldızı sönen" eski sanayilerin çöküşü, "refah devleti"nin sosyal programlarındaki kısıntılar teknolojik değişmenin kaçınılmaz sonuçlarıdır. Bundan ötürü de kimseye kabahat bulunamaz. Ama dibe dalan yine su yüzüne çıkacağı için kapitalizmin sağlığı konusunda kuşku duymamalıyız. Gerçekten de, beşinci Kondratieff canlanmasının mikroelektronik, gen mühendisliği gibi yeni teknolojileri de bugün bizim birer parçamız durumuna geldiler. Öyleyse en iyi politika, hiçbir şey yapmamak ya da en fazlası, acımasız "enformasyon teknolojisi"ndeki değişmelere kendini uyarlamaktır. Hükümetlere ise yalnızca yeni teknolojileri geliştirmeye izin verecek koşulları yaratmak kalmaktadır.

Thatcherizm çoğunca "enformasyon toplumu"nun gerekleriyle uyumlu hükümet politikasının örneği sayılıyor. Mesaj, ikna edici ve yaygın olup, işçi hareketinde ve sendikalarda olgunlaşan "yeni gerçekçilik" bilinçlere çoktan yerleşmiştir. Ocak 1988'de kurulan İmalât Sanayii, Bilim ve Maliye İşçileri Sendikası'nın genel kurul başkanlık divanında Toffler'ci "Yeni Dalga Sendikası" sloganı boydan boya yeralıyordu. Belki de çok şaşırtıcı bir şey değil bu. Çünkü birleşik sendikanın iki genel sekreterinden biri olan Clive Jenkins, en ünlüsü **Emeğin Çöküşü** adını taşıyan ve Bell geleneğini izleyen bir dizi kitabın yazarları arasında bulunuyor.

Yeni teknolojilerin toplumsal sonuçlarını inceleyen sosyalist ülkelerdeki bazı bilim adamları bile, Batı'da çıkan sosyolojik kuramları eleştirel bir süzgeçten geçirmeden benimsemişler, çağdaş kapitalist gelişmenin olası yollarını analiz etmede kondratieff'in "uzun dalga" kavramının kuramsal geçerliliğini kavrayamamışlardır.

En basitinden ele alırsak, Bell ve yandaşlarının öne sürdüğü tezlerden biri, ikinci (imalât) faaliyetlerden üçüncü (hizmet) faaliyet alanına bir kaymanın olduğu ve bu kaymanın "sanayi-sonrası toplum"a geçiş için zorunlu bulunduğudur. Bu tez, hizmetlerin ekonominin temel ürünü durumuna geldiği ve istihdamın yapısını büyük ölçüde değiştirdiği olgusuna dayanıyor. OECD ülkelerinde istihdamın yüzde 50'sinden çoğu şimdi geniş anlamıyla "üçüncü sektör" diye adlandırılan sanayilerdedir. Eğer imalât sektöründe "beyaz yakalı" işçiler de hesaba katılırsa, bu oran yüzde 80'e yük-

selmektedir.

Bu olgu, çeşitli nedenlerle açıklanabilir: Birincisi, büro, banka ve perakende satışa göre imalât sanayinde emek üretkenliği artışı çok daha hızlıdır. İkincisi, bu artış, hizmet sektörünü yeniden yapılanma ve yatırım için (üretimin denetiminde "fabrika stili" örgütlenme) ana hedef durumuna getirdiği gibi, büro malzemesi ve bilgisayar ve yapımcılarını da satış hedefi durumuna sokmuştur.

Bununla birlikte, (maliye, büro, dağıtım işleri ve bireysel hizmetler de içinde) üçüncü sektöre göre imalât sanayinin ekonomik önemindeki azalma görecedir. Yaşam düzeyinin yükselmesi, çamaşır makinası, buzdolabı, mikrodalgalı fırınlar, otomobil, vb. gibi dayanıklı tüketim mallarına istemi, dolayısıyla bunların önemini artırmıştır. Bu mallardan bazıları daha önce hizmet sektöründe satınalınan işlevleri simgelemektedir.

Sanayi üretiminin ülke dışına, özellikle "yeni sanayileşmiş ülkeler"in[6] "girişim bölgeleri"ne kaydırılması aynı derecede önemlidir. Bu kaydırmalar, 19'uncu yüzyılda tarımdan imalât sanayine olan geçişleri hatırlatıyor. O zaman metropollerde, yani merkezlerde sanayinin gelişmesi, hammadde ve yiyecek gibi çoğu temel girdilerin elde edildiği bir imparatorluğa bağlıydı. Fiziki üretimin (yiyecek, enerji ve benzeri temel ihtiyaç maddelerinin) belirli bir düzeyde sağlanması önemlidir. Ama bunun sağlandığı yer, en çok kâr elde edildiği sürece sermaye açısından bir anlam taşır.

Gelişmiş bir kapitalist ülkenin "zenginliği", imalât sanayinin yanı sıra hizmetler yoluyla yaratılır. Ama bir koşulla: Britanya'nın "görünmeyen dışsatımlar"a artan ölçüde bağımlılığı örneğinde olduğu gibi, imalât sanayindeki hizmet açığını karşılayabilmek için bunların yeterli miktarı dışarı satılabilmektedir. *Sorun, sonunda kapitalizmin toplumsal gelişmesinde hizmetler alanının öneminden çok, üretimin yerine ve zenginliğin dağılımına gelip dayanıyor.*

Bununla birlikte ilkesel önem taşıyan bir soru ortaya çıkıyor: Artı değerin yaratılmasında, sermayenin birikim ve dolaşımında enformasyon teknolojisinin rolü nedir? En kaba biçimiyle söylersek, kapitalizm "ölü" emeği sömürerek varlılığını sürdürebilir mi? Ya da daha basit biçimiyle, ileri sanayi kapitalizmince yaratılan ve ona özgü olan mikroelektronik ve enformasyon teknolojisi, sonunda sermayenin yokolmasına yol açar mı?

Marks, teknik değişim içindeki ikili niteliği ilk kavrayan insan oldu. Sermayenin varlığını sürdürebilmesi için esas olan teknik ilerleme, aynı zamanda onun kaçınılmaz çöküşünün koşullarını yaratır. Bu çelişki, bazı sosyalistleri kapitalizmin yalnızca kısmen otomasyona gidebileceği sonucuna vardırdı. Böyle olunca da, kapitalizmin iç çelişkileri artacak, otomasyon hızı en sonunda yavaşlayacak ve tam otomasyon yalnızca sosyalizmde mümkün olacaktır.

Bununla birlikte, günümüz enformasyon teknolojisi ve bunun uygulanmasında göz kamaştırıcı ilerlemelerden çoğunun kapitalizmde gerçekleştiği göze çarpıyor. Bundan ötürü, sermayenin organik yapısı ve biçimindeki değişmelerde enformasyon teknolojisinin rolünü öncelemek önem taşıyor. Global yeniden yapılanma süreci, "en-

---

(6) Brezilya, Meksika, Filipinler, Güney Kore gibi ülkeler. **(Derginin Notu)**

formasyon toplumu''nun eleştiriden uzak, politika dışı görüntüsü altına elverişli biçimde gizleniyor. Bunun sonucu, sınıf mücadelesinin ve iki toplumsal sistem arasında rekabetin konusu olarak bilimsel-teknolojik devrimi ilerletmenin toplumsal yollarını analiz etmede başarısız kalıyoruz.

''Enformasyon devrimi''nin gücünün yarattığı değişimin, acımasız ve denetim altına alınamaz özellikte bulunduğuna ilişkin ''üçüncü dalga''nın savı, gerçek duruma uygun değildir. Teknolojik değişmenin ne hızı, ne de yönü önceden belirlenmiş bir yazgı değildir. Bunun gerek hızı, gerekse yönü, kudretli toplumsal ve ekonomik güçlerin, çoğu kez de onları uygulayacak örgüt ve kişilerin aldığı bilinçli kararların ürünüdür. Kapitalizmin bütün bir savaş sonrası tarihi bunun böyle olduğunu gösteriyor.

Bununla birlikte, teknolojik değişimi, yalnızca sınai ve ticari bulgulara dayanan teknolojik gelişmelerin çoğunu başlatmada ve onları parasal olarak desteklemede bellibaşlı role sahip askersel-sanayi çevrelerin stratejisine ya da tekellerin gücüne yormak yetersiz kalacaktır. Şu soruyu sormak önem taşıyor: Kapitalizmin temel yapısal bunalımı (uzun erimli daralma) ile güçlü yeni teknolojilerin birbirine denk düşmesi sadece bir raslantı mıdır, yoksa arada organik bir ilişki var mıdır?

Eleştirisiz karşılanan ''üçüncü dalga'', yaklaşan ''enformasyon toplumu'' ya da ''sanayi-sonrası toplum'' görüşlerine, seçenek olacak kuramsal bir perspektif vardır. Bu da şimdiki dönemin ayırdedici yanlarını, yani yapısal bunalımlar ve enformasyon teknolojisinin çağdaş kapitalizmin ekonomik yeniden yapılanması ve çelişkilerin çözülmesinde canalıcı bir rol oynadığını görebilmektedir. Bu bakış açısından, bunalım, yalnızca ekonomik yönetimdeki yanılgıların ya da politik hataların bir belirtisi olarak görülmez.

Marksistlerin ödevi, kapitalizmin merkezlerinde uzun erimli daralma ile hızlı teknolojik değişme arasındaki ilişkiyi anlamak, yeni koşullara kendini uyarlamak, yeni fırsatları yakalamaktır. Bu ise, popüler toplumbilimcilerin lafazanlıklarını eleştirisiz kabul etmek anlamına gelmiyor. Bu, *1945-1973 arasındaki ''uzun canlanma''dan çok farklı bir durumda, savaşımımızın politik araçlarının yeniden değerlendirilmesi anlamına geliyor.*

Bu yazı, marksist teorinin gelişmesi açısından büyük önem taşıyabilecek bazı sorular sormaya bizi özendiriyor: ''Uzun dalga'' içinde yeni bir canlanma, bunalım durumunu nasıl hafifletecek? Kapitalizmin evrimi sakin bir tarza mı bürünecek? İşçi sınıfı hareketinin durumu ve bütün emekçi kuşaklarının yaşamı uzun erimli döngüsel kaymalardan nasıl etkilenecek? Gerileme ve canlanma sırasında sınıf savaşımının stratejisini nasıl biçimlendirmeliyiz?

Buna ilişkin olarak yöntem sorunları da ortaya çıkıyor. Kondratieff'in düşüncelerini bugün nasıl kullanmalıyız? Yeni teknolojik olanaklar ne gibi toplumsal beklentiler getirmektedir? İşçi sınıfı bunlara karşı nasıl bir tutum almalı? Sağcı popülist duygu ve beklentileri göğüslemek için işçi sınıfı neler ortaya koyabilir?

Kuram ile pratiğin bu güncel konularında görüş alışverişi çok yararlı olacaktır.

TÜRKİYE DEMOKRASİSİ YARGILANIYOR

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi Genel Sekreteri Haydar Kutlu ve Türkiye İşçi Partisi Genel Sekreteri Nihat Sargın'ın utanç verici yargılanması Ankara'da sürüyor. Uluslararası bir gözlemci grubuyla birlikte yargılamanın ilk oturumlarına katılan WMR Yazı Kurulu üyesi Gerry Van Houten izlenimlerini şöyle anlatıyor.

Gerry Van Houten
Kanada Komünist Partisi MK üyesi

Yargılamanın başladığı gün, uluslararası ve Türkiye kamuoyu, hükümetin kendisini dünyaya Batı Avrupa türü çağdaş bir demokratik devlet olarak gösterme yönünde dikkatle işlenmiş çabaları ile, demokratik insan hak ve özgürlüklerinin süregiden çiğnenmesi gerçeği arasında hala var olan büyük uçurumu görme olanağı buldu.

Biz, 12 ülkeden gelen uluslararası gözlemci grubu, mahkeme salonunun önüne duruşmanın başlamasından çok önce gittik. Bizi 2000 işçi, yaklaşık 100 gazeteci ve Devlet Güvenlik Mahkemesi binasını saran 200 tam teçhizatlı polis karşıladı. Polislerin 50 kadarı makineliyle silahlanmış, salon girişlerinde mevzilenmişler ya da yakın apartmanların dam ve balkonlarına yerleşmişlerdi. Öteki polisler katılanları görüntülemekle meşguldüler. Türkiye koşullarında, orada bulunanlar için bu, siyasi polis tarafından yakalanma, tutuklanma ve işkence görme anlamına gelebilirdi.

Daha sonra iki komünist lider, penceresiz, zırhlı bir polis arabasıyla mahkeme salonuna getirildiler. Sanıklar dışarı çıkarken sevinç gösterileri ve tempolu alkışlarla selamlandılar. Zincirlenmişlerdi. Açlık grevindeki siyasi tutuklularla dayanışma için girişmiş bulundukları açlık grevinin altıncı gününde olmalarından dolayı yüzleri so-

luk gözükse de, Kutlu ve Sargın'ın, karşılaştıkları iç ve uluslararası destek gösterisinden mutlu oldukları açıkça görülüyordu.

İki komünist lider çok ciddi bir sınava giriyorlardı. Geçen Kasım ayında memleketlerine dönmek için bilinçli bir karar aldılar ve bunu açıkça, herkesin gözü önünde gerçekleştirdiler. Ne var ki, Ankara'ya vardıklarında siyasi polis tarafından hemen gözaltına alındılar. Polis tutukluların 15 gün içinde mahkemeye çıkarılmasını öngören Türkiye Anayasası'nın 19. maddesini ihlal ederek, onları resmi bir biçimde tutuklamadan 19 gün alıkoydu. Bu 19 gün ve sonraki haftalarda işkence gördüler. Kutlu bir kalp krizi geçirdi. Sargın öylesine kötü muameleler görmüştü ki, en sonunda yargılanmanın başladığı 8 Haziran'da bile işkencenin izlerini taşıyordu.

Haydar Kutlu ve Dr. Nihat Sargın Anayasaya da geçen Türk Ceza Kanunu'nun 141 ve 142. maddelerini ihlal etmekle suçlanıyorlardı. Bu maddeler ordunun desteğindeki sağcı hükümetin baskıcı iktidarı için tehlikeli görebileceği siyasi inançların açıklanması ve propaganda edilmesini yasaklıyor. Bu Anayasa, 1980'de bir darbeyle iktidara gelen askeri yöneticiler tarafından, 1982'de ülkeye dayatılmıştı. 141 ve 142. maddeler doğrudan Hitler'in yakın müttefiği Benito Mussolini'nin getirdiği 1926 İtalyan "olağanüstü hal yasaları"ndan alınmışlardı.

Yabancı parlamenterlerin, avukatların, kültür adamlarının, iç ve uluslararası basın-yayın temsilcilerinin ve başkalarının varlığına karşın, yargıçlar yalnızca sanıkların değil, avukatlarının da yasal haklarını çiğnemeye karar vermişlerdi. Yetkililer daha geniş mahkeme salonları olanaklı iken, yabancı ve Türk avukatların duruşma salonunun değiştirilmesi isteğini kabul etmediler. Savunmanın 417 avukatı vardı. Yetkililer, avukatların yanısıra -suçlananların akraba ve yakınlarını saymıyorum bile- çok sayıda yabancı gözlemcinin, basın temsilcisinin olacağını önceden biliyorlardı. Bundan dolayı, yetkililerin yargılamayı küçük bir salonda yapma kararı, mahkemeyi kapalı kapılar ardında yürütmeye yönelik, incelikle gizlenmiş bir girişimden başka bir şey değildi.

Yargıçlar elbette savunma avukatlarının içeriye girmelerine izin verdiler. Ancak 150 avukatın hepsinin de avukat cüppesi içinde salona dolduklarını ve bütün salonu kapladıklarını görerek şaşkınlığa uğradılar. Bu arada gazeteciler ve uluslararası gözlemci grubu, polisin yargıçlardan aldığı emir üzerine kendilerini zorla dışarda tutmalarını şiddetle protesto ettiler. Yürütülen görüşmelerden sonra, 10 gazeteci ve Yunanlı besteci Mikis Theodorakis'le Fransız komünist senatör Charles Lederman da içinde olmak üzere beş yabancı gözlemci salona kabul edildiler. Theodorakis, çok dokunaklı ve heyecanlandırıcı bir görüntüyle Kutlu ve Sargın'a doğru yürüdü, sıcak bir biçimde kucakladı ve cesaretlendirici sözler söyledi. Doğal olarak duruşma salonuna sokulmayan uluslararası gözlemci grubunun üyeleri ve gazeteciler protestolarını sürdürdüler. Gazetecilerin çoğu teyplerini ve fotoğraf makinelerini cadde üstüne bırakarak, gelip geçenlere ne olduğunu açıklamaya başladılar. 2000 Türk gösterici de, basın özgürlüğünü desteklediklerini göstermek için tempolu biçimde alkış tuttular.

Öğleden sonra, yetkililer, taktiklerini değiştirdiler. Bu kez, savunma grubunun başkanları dışında, savunma avukatlarının salona girmelerine izin vermediler. Polis duruşma salonuna girmek isteyen avukatları zorla durdurdu. Savunma grubunun başkanları olayı protesto ederek salondan ayrıldılar. Sabah oturumunda olanın tersine, gazeteciler ve yabancı gözlemci grubu 231 sayfalık iddianamenin okunmasını izle-

mek için salona alındılar. Ancak iddianame çok önceden tamamen yayınlandığı için, bu hiç de gerçek bir ödün değildi.

Savunma avukatlarına reva görülen bu muamele, gerçekte en kötüsü değildi. Sanıkların ilk iki avukatının kendileri de sanık olarak 8 Haziran'da yargılanan 14 kişi arasında bulunuyorlardı. Atilla Coşkun TKP üyeliği ile suçlanıyordu. Rasim Öz ise isyana teşvikten ötürü yargılanıyordu. Nasıl mı? Kutlu ve Sargın mahkeme önüne ilk çıktıkları zaman Sargın, avukatlarına işkence gördüklerini bağırdığında, Öz, buna karşılık, "Yaşasın demokrasi savaşınız" diye yanıt vermişti. Hükümetin çağdaş demokratik bir ülke olduğunu iddia ettiği bir ülkede, buna yıkıcılık deniyordu.

Bizzat kendileri suçlandıkları için Coşkun ve Öz, müvekillerini savunma haklarını da yitirmişlerdi. Bu, yetkililerin, davayı alabilecek öteki avukatlara bir gözdağıydı. Türk avukatlar bu tehdite, savunma grubuna kitlesel katılarak yanıt verdiler.

Yetkililer yalnızca avukatlar ve sanıkların yurttaşlık ve insan haklarını çiğnemiyorlardı. Duruşmanın yemek arasında, polisle çok sayıda Türk gösterici arasında sert bir münakaşa oldu. Yedi genç insan polis tarafından vahşi bir biçimde dövüldü. Daha sonra zorla, bekleyen polis arabalarına sokuldu ve götürüldüler. Dördünün isimleri Türk görgü tanıkları tarafından biliniyordu, ötekilerse "kayıp" olarak listeye alınmalıydılar. Eğer yabancı gözlemciler orada olmasaydı, pek çok göstericiye daha kötü şeyler olabilirdi.

Yukarıda belirtilen olaylar tekil olmaktan çok uzaktır. Son zamanlarda demokrasinin örtündüğü incir yaprağına karşın, Türkiye'de yasal, demokratik ve insan haklarının çiğnenmesi eskisi kadar şiddetli bir biçimde sürüyor. Kutlu ve Sargın'ın yargılanması Türk devletinin uyguladığı sistematik baskı ve şiddet buzdağının yalnızca küçük bir noktasıdır.

İnsan Hakları Derneği (ülkede Kutlu ve Sargın'a kötü muameleyi ilk protesto eden Türk örgütü) yöneticilerinin bana söylediklerine göre, 1980 askeri darbesinden sonra 250 bin kişi tutuklanmış ve işkence görmüştür. Bunların yalnızca 5309'u resmi bir yargılamadan geçmiştir. Polisin uyguladığı işkenceler 175 kişinin ölümüne neden olmuştur. 1980 ile 1984 arasında 50 politik idam gerçekleşmiştir. 29 siyasi tutuklu ise hala ölüm cezası tehditi altındadır. Türkiye son zamanlarda Birleşmiş Milletler İşkence Sözleşmesini imzalamış olsa da bu uygulama son bulmamıştır.

Ben şahsen, kendileri tutuklanmış, işkence görmüş ve hapse girmiş ya da akrabaları aynı acıları çekmiş çok sayıda Türk'le konuştum. 7 Haziran'da Ankara'ya uçtuğum ve zorlukla otele yetiştiğimde genç bir kadın bana ve öteki yabancı gözlemcilere yaklaşarak, kötüleşen cezaevi koşullarına karşı açlık grevinde bulunan kocası ve diğer siyasi mahkumlar için destek vermemizi istedi. Onu İnsan Hakları Derneği bürosunda bir kez daha görecektim. Başka 20 kadınla birlikte sevdikleri insanlarla dayanışma için açlık grevi yapıyorlardı. Duruşma gününde ise, henüz 20 gün önce hapisten çıkmış genç bir adamla karşılaştım. TKP üyeliğiyle suçlanarak 32 ay hapiste yatmıştı. 10 Haziran'da, **Yarın** dergisinin yayıncısıyla konuştum. Dergiye yayınlanması için izin verilmiş olsa da, yayınlanmasının o kadar kolay birşey olmadığını söyledi bize. İstanbul'da yedi **Yarın** çalışanının tutuklanması, sol ve demokratik örgütlerin açık ve yasal çalışma olanağının bulunmadığı koşullarda çalışmanın zorluğunu gösteriyor.

Kamuoyunun yargılamayı çok yakından izlemesi gerçeğine karşın, Türk mahkemeleri yalnızca sanıkların insan haklarını değil, aynı zamanda Batı'nın genel kabul görmüş yasal prosedürünü de çiğnemeyi sürdürüyor. Türk savunma tarafından vekil tutulan İngiliz John Bowden ve Lord Anthony Gifford da içinde olmak üzere 20 yabancı avukat, yargılamanın başlamasının ertesi günü, mahkemenin davayı yanlış yönetmesini protesto etmek için bir basın toplantısı düzenlediler. Vurguladıkları arasında şunlar vardı: a) Türk mahkemeleri için normal olarak iki ya da üç ay alan davayı mahkemeye intikal ettirme zamanının 7 ay uzamış olması hükümetin dünya ve iç kamuoyunun bu yargılamaya nasıl bakacağından duyduğu rahatsızlığı gösteriyor; b) yalnız savcının değil, üç yargıçtan birinin de askerlerce atanmış olması gerçeği; c) savunma avukatlarının haklarına getirilen sert sınırlamalar; d) yargılamaya halkın katılımının reddedilmesi; e) savunmaya elverişli koşullar sağlanması isteminin reddedilmiş olması; f) 231 sayfalık iddianamenin yalnızca 99 sayfasının okunmuş olmasına karşın, yargılamanın 17 Haziran'a ertelenmesi. Yabancı avukatlar, mahkemeyi yabancı gözlemcilerin yargılamayı izlemesini engellemekle suçladılar. (17 Haziran'da 69 sayfa daha okundu ve bir kez daha kuşkusuz, yine aynı nedenle, duruşma 4 Temmuz'a ertelendi.)

Avukatların basın toplantısı birkaç gün sonra olsaydı, yargılamaya yedi sanığın daha dahil edildiği gerçeğini protesto etme olanağı bulurlardı.

Avukatların basın toplantısını, Yunan parlamentosunun bütün politik parti temsilcilerini kapsayan 30 kişilik güçlü bir delegasyonun örgütlenmesi izledi. Yunan demokratları açık bir biçimde Türkiye'de süregiden insan hakları ihlallerinin Türkiye'nin yalnız Yunanistan'la değil, aynı zamanda Avrupa Topluluğu ile ilişkilerinin gelişmesine de bir engel oluşturduğunu belirttiler. Benzer düşünceleri Federal Almanya Cumhuriyeti (yeşiller ve sosyal demokratlar), Fransa (komünistler), Danimarka (Sosyalist İşçi Partisi), İngiltere (İşçi Partisi) den milletvekilleri de açıkladılar. Gözlemciler ve bunlar arasında avukatlar, Avusturya, Belçika, Alman Demokratik Cumhuriyeti, Hollanda, İsveç ve İsviçre'den gelmişlerdi. Çok sayıda sosyalist ülke yargılamaya karşı olduklarını diplomatik kanallardan iletirken, birçok Batı Avrupa komünist partisi de gözlemci göndermiştir.

Savunma avukatlarından birisi, Kutlu ve Sargın'ın çabasının, Türkiye'de demokrasi ve insan hakları için daha geniş savaşımına getirebilecekleri konusunda ne düşündüğümü sordu. Savaşım uzun sürse ve zor olsa da ben iyimserim diye yanıt verdim.

Birincisi, Türk hükümeti, Türkiye'de demokrasi için savaşımın simgesi durumuna gelen Kutlu ve Sargın'a gösterilen derin, geniş ve büyüyen desteğin kendisini endişelendirdiği gerçeğini gözardı ediyor. Coşkun ve Öz'e yapılanlara karşın, savunmaya 7 Haziran'a kadar 417 avukat bu nedenle katıldı. (On gün sonra, savunma avukatlarının sayısı 500'ü geçti.)

Türkiye'nin en popüler iki sanatçısı; yazar Yaşar Kemal, şarkıcı ve film yapımcısı Zülfü Livaneli gibi seçkin Türk şahsiyetleri, çok açık bir biçimde Kutlu ve Sargın'ı desteklediklerini belirttiler. Duruşma günü akşamında avukatların düzenledikleri açık hava toplantısında Livaneli ve Theodorakis, 800 kişinin eşliğinde yurtsever ve enternasyonalist şarkılar söylediler. Polis baskınına karşın, Türkiye emekçi halkının, suçlananlara dayanışmada bulunma yürekliliğini gösteren 2000 göstericiyi de unutmamalıyız.

İkincisi, Türkiye'de demokrasi ve insan hakları için savaşımla uluslararası dayanışma, 80 kadar uluslararası gözlemcinin varlığının da kanıtlandığı gibi, giderek daha çok güçlenmektedir. Pek çok Avrupa kentinde gösteriler yapıldı. Birçok Batı Avrupa hükümeti Türk hükümetinin katı tavrından duydukları rahatsızlığı dile getirmişlerdir. 17 Haziran'da birçok yabancı gözlemci gelişmeleri izlemek için bir kez daha duruşma salonundaydılar. Avrupa Parlamentosu'nun Danimarkalı bir üyesi olan Jans Peter Bonde, Kutlu ve Sargın'a Avrupa Parlamentosu başkanından bir mesaj iletti. Aynı zamanda Avrupa Parlamentosu'nun tüm siyasi tutukluların serbest bırakılmasını, düşünce ve politik faaliyet özgürlüğünün sağlanmasını isteyen bir kararını mahkemeye sundu.

Devlet Güvenlik Mahkemesi savcısı Nusret Demiral, Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'ın yargılanmasını "yüzyılın yargılaması" olarak nitelemektedir. Gerçekten de Türkiye açısından çok haklıdır. Savcı Demiral için iki genel sekreterin yargılanması, Türkiye halkının çağdaş ve demokratik bir Türkiye emeline ölümcül bir darbe vurmak için uzun süre beklenilen fırsattır. Bu yargılama aynı zamanda bunu, onyıllık devrelerle gelen askeri darbelere ve baskıcı antidemokratik yönetime son vermenin bir yolu olarak gören, komünistler de içinde olmak üzere demokratik güçler için de yüzyılın davasıdır. Bundan dolayı, Kutlu ve Sargın'ın yargılanması Türk demokratları için bir sınav olacaktır.

Türkiye insanları, demokrasi ve insan haklarının özlemini duyuyor ve bunun için savaşmaya hazırdır. Uluslararası destek ve dayanışmanın güçlenmesiyle Türk demokrasisi kazanabilir ve kazanacaktır.

Bu yazı baskıya girdiğinde, Ankara'dan yargılama haberleri geliyordu. İddianameyi okuduktan sonra savcı her iki komünist lider için en az 271.5 yıl; öteki 14 sanığın her biri için ise 15'er yıl hapis cezası istedi. Haydar Kutlu, yanıtında kendisi ve yoldaşlarının politik inançlarından dolayı yargılandıklarını söyledi. TKP MK Genel Sekreteri, "Burada yüz kızartıcı biçimde, demokratik düşünce yargılanıyor" diye vurguladı.

Not: Bu konuyla ilgili bir başka yazı WMR, s.2 1988'de çıkmıştı.